

GRAMOFON

Klasszikus és Jazs

2017. TAVASZ

SZÁNDÉKOK SZÖVEVÉNYE

Analízis és esszé Sály László operájáról

JAZZ-INTERJÚK

Bágyi Balázs, Horváth Kornél

BOLDOCZKI GÁBOR

Kortárs trombitaversenyek
virtuóz ihletője

nka
Nemzeti Kulturális Alap

XXII. ÉVFOLYAM I. SZÁM

ISSN 1416-1109

9 771416 110003

ÁRA:
900 Ft

DOSSZIÉ

Szándékok szövevénye – Sáry László: Remek hang a futkosásban

Gabnai Katalin analízise és esszéje 4

KLASSZIKUS

Gramofon-díjak

Baráti Kristóf és az Oláh Gipsy Beats is
a győztesek között 12

Régi zene a régizene?

Tóth Endre találkozása
William Christie-vel 14

Zongorajáték – érzelmektől áthatva

Cziffra Fesztivál 2017 – eredmények
és tervek 16

Címlapsztori: Boldoczki Gábor

„Áztán egyszer csak szólista lettem”
– Réfi Zsuzsanna interjúja 18

Hugenották, Salome, Anyegin

Lindner András berlini opera-
és fesztiválbeszámolója 22

Körkép

- Müpa, Zeneakadémia, Budapesti Fesztiválzenekar, Concerto Budapest, Budafoki Dohnányi Zenekar, Pannon Filharmonikusok, Miskolci Szimfonikus Zenekar, Szegedi Szimfonikus Zenekar, Honvéd Férfikar, Duna Szimfonikusok, Hagyományok Háza
- A Gramofonnak nyilatkozó művészek: Vashegyi György, Csalog Gábor, Vladimir Fanshil, Alondra de la Parra, Hollerung Gábor, Kaulics-Nagy Zsófia, Gilbert Varga, Cser Miklós, Strausz Kálmán, Tarkövi Gábor, Pál István Szalonna, Dr. Varga László 30

International Classical Music Awards 2017

Tabea Zimmermann és Matti Salminen
a fődíjasok 44

JAZZ

Kínai–magyar jazztandem

Találkozás Bágyi Balázssal
és Li Xiaochuannal 46

A világ legütősebb muzsikusa: Horváth Kornél

Ella 100

Márton Attila megemlékezése
minden idők talán legfontosabb
jazzdívjáról 54

„Zeneszeretete határtalan volt”

Bacsik Elekre emlékezik egyik utolsó
muzsikustársa, a kanadai
Gilles Bernard 56

VILÁGZENE

„Mindig segít a zene” –

Palásti Máté gitáros
Budapest Folk Fest 2017 61

GRAMOFON-HANG

Az akusztikus művészetek mostohagyereke:

a hangfelvétel-esztétika
12. rész: A zenei historizmus
és a hangfelvétel – II. közlemény
Ujházy László tanulmánya 62

GRAMOFON ZENEKRIKAI MŰHELY

Klasszikus zene, opera, jazz,
népzene és világzene 65

Terjesztési pontok 82

REMEK HANG A FUTKOSÁSBAN (4–10. oldal)

ELLA FITZGERALD 100 (54–55. oldal)

GÁRDONYI ZOLTÁN EMLÉKEZETE (66. oldal)

Gramofon – 1996 óta a klasszikus zene és a jazz szolgálatában

Főszerkesztő: **Retkes Attila** Főszerkesztő-helyettes: **Bérecsi Barbara** Főmunkatársak: **Réfi Zsuzsanna, Ujházy László, Várkonyi Tamás, Zipernovszky Kornél**
Lapterv: **Práczky István** Tervező szerkesztő: **Kondor Anna**

Címlapon: **BOLDOCZKI GÁBOR**. Fotó: Marco Borggreve

A szerkesztőség levelezési címe: Gramofon – H-1282 Budapest, Pf. 68 Telefon: +36 20 998 1499 E-mail: retkesattila@retkesattila.hu; zene@gramofon.hu • Internetes folyóirat: **www.gramofon.hu** • Kiadja a **Retkes Attila Kulturális Értéktérítő Kft.** H-1021 Budapest, Hűvösvölgyi út 54. V. ép. Felelős kiadó: Retkes Attila • Előfizetés, terjesztés, hirdetés: 06 20 998 1499, e-mail: retkesattila@retkesattila.hu

Nyomás és kötés: Kapitális Nyomdaipari Kft. 4002 Debrecen, Balmazújvárosi út 14. Felelős vezető: ifj. Kapusi József

Megjelenik évszakonként. Előfizethető a kiadó címén; postai úton, telefonon vagy e-mailben.
Az éves előfizetés ára 2017-ben: 3000 forint

Szándékok szövevénye

Az itt következő írás gyakorlati apropója Sáry László Weöres Sándor *Téma és variációk* című versére írott, *Remek hang a futkosásban* című kisoperája, ahogyan azt a Maladype Színház és a Qaartsiluni Ensemle tagjai bemutatják, Balázs Zoltán rendezésében. Érzelmi apropója pedig a személyes érintettség, az a lélekállapot, mely a tehetségek találkozásának ámuló követése során veszi birtokba az embert. Mindezekhez egy elemzői kihívás is járul, hisz még a gyakran színházba járók is szédelegnek kicsit a most bemutatásra kerülő élmény után, öntudatlanul is azt az – egyébként a szerelemre utaló – Juhász Gyula sort suttogva: „Én nem tudom, mi ez, de jó nagyon.”

◆ Gabnai Katalin

Andrea Tiziani

Minden színház – zenés színház! Régóta mondják ezt az idősebb színikritikusok, s aki ezt ma még nem érti, az majd később megérti. Ugyanúgy a közeledéseken és távolodásokon, mélységeken és magasságokon, ellentéteken és összemosulásokon, csengő vagy éppen csöndbe fojtott fordulópontokon, a kapcsolatokon, s azok megélésén múlik minden, mint a muzsikában. S hogy a legfontosabbról beszéljünk, lehet egy rendező akármilyen okos, akármilyen lelkes, ha nincs ritmusérzéke, fabatkát sem ér. „Szívek dajkája, ritmus!” – mondja Nagy László, hódolva a görög *rhei* (folyam, folyás, folyamat) szóból lett magyar szóval jelölt jelenség és annak érzete előtt.

De míg a zenében adott a kotta, a táncban ott a rögzített koreográfia, a színházban mindig mindent nulláról kezdünk, egyszerre figyelve a mű kortársi idejére, időtartamára, a jelenben élő nézők várható befogadói terhelhetőségére, hogy aztán a játékok adottságaival gazdálkodva kialakuljon az előadás, mint hatni tudó, térbeli és időbeli *folyamat*, mely a mindenkori közönség alkotói hozzájárulásával tud kiteljesedni. Azt követem, ahogyan *alakul* valami, s ha a *születés* izgalma nincs meg egy előadásban, múzeum lesz belőle vagy műteti matasztás. A jól működő folyamatélmény mindig a *várrakozás* felébresztésével kezdődik: Aha, ez a téma. Ez van. De akkor most hogyan lesz tovább? Mi lesz? Megyünk vagy maradunk? Repülünk? Zuhanunk? Élünk? Halunk?

Téma és variációk

A magyar irodalom csodálatos szerkesztőket kapott az életől. S a magyar könyvkiadás fényes évtizedeiben Illyés, Vas István, Kormos István, Réz Pál, T. Aszódi Éva és még annyian, felelős lélekkel gondoskodtak a művek célba juttatásától. Egyiküknek, Tótfalusi Istvánnak köszönhető például a Kozmosz Könyvek *A világirodalom gyöngyszemei* sorozatában, 1976-ban megjelent *Bukfencsező múzsa* című kötet, melyben az angol nonszensz költészetet nevelkedett Eward

Kéringér László, Huszárik Kata, Duffek Ildikó

Lear, az *Akasztfáénekek* szerzője, Christian Morgenstern, valamint Apollinaire, Eluard és a külföldi dadaisták bizarr versei mellett Tamkó Sirató Károly, Orbán Ottó, Tandori Dezső és sok, akkor még kortársnak számító magyar költő tótágast álló verse is megtalálható. Ebben a válogatásban találkoztam először a már akkor is klasszikusnak számító Weöres Sándor *Téma és variációk* című, 12 tételes versével, melynek első mondata így hangzik:

Ma szép nap van, csupa sugárzás, futkosnak a kutyák az árokszélen és mindenki remekül tölti az időt, még a rabkocsiból is nóta hangzik.

Igen ám, de így folytatódik:

Ma szép sugárzás van, csupa idő, kutyáznak az árokszélek a futkosásban és a nap nótával tölt mindenkit, még a hangzásból is rabkocsi remekel.

Sőt, itt a harmadik tétel:

Ma szép futkosás van, csupa mindenki, sugárzik az árokszél a kutyákra és az idő remekül tölti a napot, még a hangban is nóta rabkocsizik.

S aztán, így tovább, mint mikor egy mókuskereket megpörgetnek, zuhognak-pörögnek benne a szavak, hol állva, hol

meg fejfelé, még kilenc rövid tételben. Később – s már egyre biztosabban érzékelve a tehetségek egymásra hatását – sokszor eszembe jutottak ezek a sorok. Akkor, például, amikor Bella István (1940–2006), a *Hetek* névvel jelölt költői csoportosulás (Ágh István, Buda Ferenc, Kalász László, Raffai Sarolta, Ratkó József, Serfőző Simon) egyik legnagyobbjának verseivel találkoztam. Az ő költészetének jellemző jegyeként írták le az elemzők a nála előforduló főnevek gyakori igésítését, (Pl. „a föld csak földlene...”). Magam is, meg a tanítványaim is, kamaszok, felnőttek, egyetemisták, készen álltunk ilyes dolgok befogadására, hiszen mi már Weöresnél találkoztunk „kutyázó árokszélekkel” és „rabkocsizó nótákkal. Éltünk a ránk hagyott javakkal. Nem volt korosztály, mely ne élvezte volna a sorok surrogását, főként, ha kórusban, kánonban mondtuk, erősödve, halkulva, vinyonyogó szólókkal tarkítva. Utoljára, 2000-ben, az ELTE Színpad tagjaival játszottunk vele. De zene, az sosem volt alatta. Később hallottam, hogy volt egy előadás, amit sajnos, nem sikerült látnom, de tudom, hogy a Katona József Színház Kamrájában, 2004 áprilisában mutatták be a Sárosi László által megzenésített művet a minden működési helyén rajongásig szeretett zeneszerző és egyetemi oktató színművészeti tanítványai. Az akkori előadás nézőcsalogató szövegében ez is szerepelt: „olyan szövegek jönnek létre, amelyek nem értelmükkel, hanem képzettársításaik furcsaságával és zeneiségével hatnak. Ezt a zeneiséget teljesíti ki Sárosi László kompozíciója. Rövid, énekelte tételek: áriák, duettek, kvartettek, kórusok követik egymást, tréfás közzjátékokkal megszakítva összekötve. A számokat – a zeneszerző előadásában – zongora kíséri, az énekbeszédszerű közzjátékokat (Sárosi „szövegzenének” nevezi őket) maguk a színészek kísérik rendhagyó hangszerekkel (cserép- és fatárgyakkal stb.). Az egybekomponált 26 tétel időtartama körülbelül 1 óra.” Már akkor a weöresi alapmű verbális kaleidoszkópjának kilencedik megszólalásából kiemelt formula adta a címet: *Remek hang a futkosásban*.

Nos, a rákövetkező tíz év során nagy alkotói találkozások és produkciós kalandok következtek (ezekre később még kitérünk). A lényeg, hogy a mű a jelenleg is látható formájában, s az azóta is változatlan előadói gárdával, 2015. július 15-ének estéjén, Szombathelyen jelent meg közönség előtt,

Huszárik Kata, Szilágyi Ágota, Duffek Ildikó, Petrovics Anna, Rozmán Lajos

a 31. Nemzetközi Bartók Szeminárium és Fesztivál keretében. Ekkor már a **Maladype Színház** és a **Qaartsiluni Ensemble** közös produkciójaként futott a játék, melynek zenei vezetője **Rozmán Lajos**, rendezője pedig **Balázs Zoltán** volt. A játékosok a főhangszerükön kívül különböző köveken, teakfákon és egyéb kreatív „hangszereken” szólaltatták meg a művet. Az előadói csapat azóta sem változott:

Borbély László – zongora
Rozmán Lajos – klarinét
Rákóczy Anna – fuvola
Petrovics Anna – fuvola
Kéring László – ének
Duffek Ildikó – ének
Huszárik Kata – ének, próza
Szilágyi Ágota – ének, próza

Az esemény előszele

Mikor 2016 késő őszen a Színház- és Filmművészeti Egyetemen találkoztam a produkcióval, már nem voltam egészen ártatlan a várható örömeiket illetően, mégpedig a következők miatt: A kétezres évek elején még létezett drámatanári szakirányú képzés a Vas utcában. A kreatív zene óráit az én osztályomban is Sárosi László tartotta, s „láttam a boldogságot én” (J.A.) a résztvevők arcán, hallottam a gyakorlatokat, és ismertem Sárosi László *Kreatív zenei gyakorlatok* című 150 oldalas könyvecskéjének első változatát. A képekkel és ábrákkal ellátott munka először 1999-ben, utoljára 2010-ben jelent meg a Jelenkor Kiadónál. Az időközben németül és angolul is kiadott kötet magyar változatát az elszántabak mainapság – várva a következő kiadásokra – könyvtárban lelhetik meg, de lényegéről a világhálón keresgélve is kaphatnak információt, ha megvenni már nem is tudják esetleg. Volt tehát elképzelésem arról is, miképpen hangozhatott – a Weöres-feldolgozásokat megelőzően – a színészhallgatókkal bemutatott *Tyukodi pajtás* című, teljes egészében Sárosi tanár úrhoz meg a hallgatókhoz köthető zenés játék, 1999-ben, a Katona Kamrájában. Ez volt az az előadás, amit Ascher Tamás egyszerűen „Rákóczi korabeli rap”-ként jellemezte.

De a rendező, Balázs Zoltán általam látott munkái is segítettek „várakozni”: 2003 – Michel de Ghelderode: *Bolondok iskolája* – Maladype Színház, 2004 – Maurice Maeterlinck: *Pelléas és Mélisande* – Bárka Színház, 2004 – Weöres Sándor: *Theomachia* – Maladype Színház – Bárka Színház, 2008 – Georg Büchner: *Leonce és Léna* – Maladype Színház, 2009 – Weöres Sándor: *Tojáséj* – Maladype Színház. A Büchner darab minden este más arcot mutató „botos” játéka még az adott dráma cselekményét kellett, hogy kiszolgálja, hatalmas fizikai erőnlétet és magas szintű improvizációs iskolázottságot igényelve a társulattól. Ez volt az a játék, amelyben Balázs Zoltán még minden esetben játékmesterként is közreműködött.

A fekete térben vándorló rózsaszín flamingók hadáról is emlékeztet *Tojáséj* – ez az egyszavas Weöres verset címként hordozó mozgásszínházi rögtönzéses játék – már nem rendelkezik összefüggő cselekménnyel, játékmesztere se volt, de folyton változó zenéje, tárgyából és testéből előálló térkompozíciói elementáris hatást gyakoroltak a közönségre s a professzionális nézőkre, a kritikusokra is: „Titkos. Ősi. Modern. Ódon. Gyermekein ártatlan. Ravaszdin fortélyos. Magától értetődően egyszerű. Bonyolult, mint egy kínai fejtörő. Nem érteni, holott világos, mint a kelő hajnal a patak partján.” – írta róla Molnár Gál Péter. „A konkrét történetek nélkül is tartalmaz epikus, magatartás- és kapcsolat-összintákat közlő jelenetek füzére, koreográfiája lágy, álombeli mézektől ittas rendező, a remeklő Balázs Zoltán fejében, akaratában, idegeiben született meg, hogy a Maladype tagjai éljék, forogják, zuhanják, csúszsák sárrá, arannyá, sárarannyá.” – elemezte Tarján Tamás. (Kollégák szíves közléseiből tudom, hogy a Merlin Színházban 1999-ben bemutatott Fernando Pessoa előadás (*Az ősi szorongás*), és a 2004-es Genet bemutató (*Négerék*) a Maladype Színházban szintén mutatták a mára kialakult jellegzetes színházi fogalmazásmód előjeleit.)

Az esemény

S most végre, látom. Most végre, hallom. Kétszer is megnézem. Második alkalommal ismerős örömet jelent a bemelegítő próbán ellesett rendezői kérés: „Ne ird fölül az elő-

zőeket!”. Nem tudom, pontosan kinek szól az instrukció, de ismerem az improvizációs alaptörvényeket: Ami először elhangzik, az az igaz. Azzal nem vitatkozunk, abba beleállunk, elfogadjuk, legfeljebb egy „igen, de” fordulattal másszunk ki belőle. Az is jó lehet. De ha lehet, semmi módon ne mondd, ne mutasd, ne közöld, hogy NEM, ne blokkolj szándékot, mert meghal a játék, add át magad a lehetőségeknek, feküdj rá a játék szelére. Nem is lep meg, hogy Balázs Zoltán azzal zárja a próbát: „Hja! Ma a klarinét kezd! Jó utazást!”

A voltaképpen üres, fekete térben, nyolc kerek, fekete, fémlábú zongoraszék és egy jobb sarokba állított zongora társaságában három, különböző termetű férfi van jelen, egyik fekete, másik fehér, a harmadik pedig szürke színházi gyakorlórúhában, pólóban, puha nadrágban. A zongora mellett más főhangszerek állnak készenlétben, egy klarinét, és két fuvola. A zenei felütés időnként változik. Nevető izgalommal emlékeznek a beavatottak arra az első alkalomra, mikor Bartók *Allegro barbaro*-ja szólalt meg váratlanul, de a meglepetés sokja után mű staccato-i csak fölerősítették az előadói energiákat. A bevonulás után magányos pózokban, szoborcsoportszerű beállításokban, mozdulatlanul várakoznak a játszó. Öt szép fiatal nő van jelen, mezítláb vannak ők is, mint a férfiak, de mindegyikükön klasszikus szabású selyemkombiné, mely gyűrődést soha nem mutat. A legszökebben barna, a fekete hajjún tört-fehér a jelmez színe, a három középsőn pedig egyre világosodó, illetve sötétedő a ruha, saját hajszíniük ellentétjeképpen. Áriáscskával kezdenek.

1 - ÁRIA - MA SZÉP NAP VAN... - Szilyk.

Pityegő teakfák, melldőngetések, combon csattanó tenyerek, százféle hangzású taps, cuppogások és sikkantások követik vagy előzik meg a térváltozatokat, párok képződnek, csoportok alakulnak. Találkozás, közeledés, növekedés, elgyöngülés, a kapcsolatok esélyének feszült mérlegelése zajlik a térben. Behívott, megélt és elküldött érzetek telepednek meg a figurákon. A kiépülő térformák előírt, kipróbált, végszóként használható „bója-helyzet”-einek kiépítése során molekula méretű drámák jönnek létre. S milyen érdekes, ezek a molekuláris történések már vegyi folyamatnak számítanak, így folyvást új és új minősége jön létre az időnek, maga a többhájú, szimbolikus pillanat mutatja fel magát. Hogy így élünk. Hogy ilyenek vagyunk. Nyerünk, s veszítünk. A *Tojásjé* recenziójában Tarján Tamás által emlegetett *kapcsolat-ósminták* jelennek meg újra.

Az előre megírt, kötött zenemű az előadás során – nem tudok jobb szót – belecsipkéződik a térbe. Akusztikus térhímezés ez, ami itt, előttünk születik. Az adott hanghatások a „MINTHA” élmény megélését segítik, a térbeli játékok vizsont, mint például a tenyérszí, parázspiros madárpihe lélegzetekkel való, fújkáló röptetése, elejtése és elrablása, vagy a zongoraszékekből épült torony lélegzetelállító megépítése és megmozdítása a mutatóvonalak feszültségét, a Molnár Gál Péter által oly pontosan fogalmazott, nagybetűs „HÁTHA!” – némi galádságtól sem mentes – cirkuszi izgalmat hozzák. Hullámsík és kattog maga a látvány, vele és mögötte, felette-alatta röpköd a zene, pokolian pontos, begyakorolt koreográfiára, vagy a most születő mutatóvonal izalmának vacogásától kísérve.

Tűsarkút húznak, bontott hajukat magasra borzolják, magasra tupirozzák, szerelmi bevetésre indulnak a nők, szép magukat sétáló madárként illegetve, s a szemben álló sorok kialakulásával megjelenik a magyar folklór leány- és legénycsúfóloinak térformája, s nagy nevetés kíséri a frissen rúszozott leányok támadó nekiindulását, mikor a rúsztokok, mint ugráló töltényhüvelyek, kopogva landolnak a fekete padlón. A birtoklás gyermeki kevélységének öröme gurul be egy rollerező leányzó képében. A „nekem van, neked nincs, így jártál – sajnálom!” - fizikai huzakodássá alakul: „Kacérkods? Ráfázol! Ideadod!” Testek, lelkek, játékok, hangzatok és egyensúlyi állapotok birtoklása és elengedése zajlik, s köröttük minden elvárásolódik. Nappá válik a lámpa, kutyák ugatnak, majd temetést játszunk. A mozgásminták java részén átsejlenek a színészképzés jól ismert alapozó és felsőbb szintű mozgásgyakorlatai, felismerhető, hogy koncentrációs és bizalomgyakorlatok voltak hajdanán, amik most poétikus jelentést nyernek.

A lehetőség ünneplése minden fordulat. S bár egyetlen konkrét jel sem utal rá, fölöttébb érdekes, hogy a rendezés minden kérdőjelekkel körülszógezett, feszült pillanata egy Pilinszky opuszt is idéz, melynek *Előszava* a következőképp indul:

„Fiatalfiú és lány a függöny előtt. Lehunyt szemmel, álomidőben. A fiú kinyújtott karral megérinti a lány vállát.

FIATAL FIÚ

Hosszú, álomszerű szünet után. Megérintettek.

FIATAL LÁNY

Megérintettél.

FIATAL FIÚ

Kezdődhetik az előadás.

FIATAL LÁNY

Anélkül, hogy mozdulna. Megérintelek.

FIATAL FIÚ

Megérintesz....”

Ki hiszi el nekem? Csak az után találtam meg a Sárosi László életművét ismertető lapokon, hogy a zeneszerzőnek van egy Pilinszky János *Élőképek* című drámájára íródott, 1993-ban bemutatott kamaraooperája, amikor már – nem is a zenére emlékezve, hanem Balázs Zoltán rendezésének motívumait bogozgatva – önkéntelenül is mormolni kezdtem a drámai dialógus régen olvasott bevezető sorait.

Ebben a szívárványos szövedékben, hempergő kutyák boldogsága múltán, a zajok csitultával, mintha távolodó hajó ringatná a középütt állók karát, a szívdobogás ritmusára egyszerre csak előkúszik valahonnan az elmúlás érzete. Ringató búcsú készül, néma, dajkáló elengedés idézi Weöres Sándor egyik legnagyobb versét, a *Bolerót*. És mindenki érzi, hogy erről van szó, az is, aki soha nem találkozott e sorokkal: „Mind elmegyünk, a ringatózó fák alól mind elmegyünk,/ a párás ég alatt mind indulunk a pusztaságon át/ a száraz ég alá, ahányan így együtt vagyunk.../...mind ballagunk/ mindig másként a csillagok mögött, a puszta körfalán,/ ahányan végre így együtt vagyunk, mind elmegyünk.”

De furcsa módon nem a „mennünk kell” levertsége, hanem az „Itt voltunk!” felemelő érzete lesz meghatározó a búcsúzás során. A záró tételhez minden alkalommal bevonnak valakit a közönség soraiból, aki alkotához mérten bár, de mindig, minden esetben átveszi az utolsó percek ritmusát, mintegy visszaigazolván az együttes élmény erejét. Meg azt, hogy míg itt vagyunk, addig – „szép nap van”.

A fényes D birodalmában

A körülbelül egy óra időtartamú *semiseria* (vagyis: félig komoly) opera harmóniai alapja a D, a zenetörténet egyik legáltalánosabb hangzása – ahogy mondani szokták, a „dicsőítés fénylő, világos hangneme” – mely itt néha dúr, néha moll hangzással jelenik meg. Áriák, duettek, kórusok váltakoznak az ugyancsak váltakozó, hol komoly, hol mulatságos hangulatokkal. Ez a forma, az *opera semiseria*, melyet az *opera seriától* vagy a *melodramától* a *basso buffo* jelenléte különböztet meg, a 18. század végén alakult ki az *opera buffából*, melyet addigra már túlon túl bumfordinak tartottak az akkori alkotók. Különösen az olaszok szerették. Ebbe a műfaji sorba tartozik Donizetti *Torquato Tasso* és *Linda di Chamounix* című műve, de Rossini *Tolvaj szarka*, és Bellini *Az alvajáró* és Berlioz *Benvenuto Cellini* című operája is.

A jelen operácskával rokonítható nemzetközi zenei hanghatások között meg kell említenünk az 1940-ben született,

Szilágyi Ágota, Borbély László, Huszárik Kata, Petrovics Anna, Kéring László

majdnem tíz perces John Cage művet, a *Living Room Music* című, szabálytalan „hangszerekre” – jobbára megütögetett, rázogatott, hétköznapi tárgyakra – írott kompozícióját, s annak is a *Story* című, ritmikus, többszólamú, szöveg-zene tételét. (Aki kíváncsi rá, rákereshet a műre a You tube csatornáin.) A hazai poétikai inspirációt Weöres Sándor *Dob és tánc* című terjedelmes verse jelentette, melynek Sály László által írott, hatszólamú szöveg-kánonját még maga Weöres is „jóváhagyta”, a kilencvenes évek elején. S nem véletlenül kerül be időnként a most vizsgált előadásba Bartók *Allegro barbaro*-ja, ez a nyolc ütemből álló, ostinato basszus témára írt variáció-sorozat, ez a sürgetettség, ez a didergető ismétlés adja a mostani mű pulzálását is.

A versben meglévő tizenkét tétel közé hétszer ékelődnek be pihentető szakaszok, melyek nyugvópontot s egyben előkészületet is jelentenek. A történehez tartozik, hogy bár Sály Lászlónak színészként, majd később rendező szakon is tanítványa volt a Vas utcában Balázs Zoltán, ebbe a zeneműbe először Rozmán Lajos, a Qaartsiluni Ensemble vezetője szeretett bele, aki kiválóan tudott együtt dolgozni Balázs Zoltánnal. Az Ensemble 2012 februárjában debütált nagy sikerrel a Trafó közönsége előtt. Saját maga által meghatározott távlati célja s egyben ars poetica-ja „a közép-európai térség alkotóinak, alkotószellemű előadóművészeinek megismerése, közös munkák létrehozása, az összetartozás érzésének növelése, a határokat nem ismerő, közös gondolkodás.” A nem mindennapi „qaartsiluni” szó egyébként egy eszkimó kifejezés, mely valami nagy kitörésre való várakozást, összetartást, vakmerő reményt jelent. (Magyarul nincs is erre egyetlen kifejezés, de hát miért ne lenne ilyenjük az eszkimóknak, akik a hírek szerint a hó 41 féle állapotát tudják névvel illetni, külön szóval kifejezni, mondjuk a „pilinkéz, porka” hótól a „roskadó, kásás” állapotig, hogy csak két magyar költőt, Áprily Lajost és József Attilát hívjunk gyors segítségül.)

Nos, ez az együttes azért is fontos, mert bár mindenki ismert mindenkit, mindenki dolgozott már mindenkivel, Rozmán Lajos fejében született meg az a gondolat, hogy Sály László már meglévő, más csapattal bemutatott művét a Maladypét vezető rendező, Balázs Zoltán kezére kellene adni. Hatalmas műhelymunka követte a döntést, de az a szellemi és testi erőfeszítés, az az alkotói megközelítés, me-

lyet ez a feladat igényelt, egyáltalán nem állt távol a Maladype színészeitől és a rendezőtől. Ez a 2001-ben alakult együttes magát a következőképp jellemzi: „Ez a színház az elmúlt évek során, önmagát mindig újrafogalmazni képes társulat maradt, aki új kontextusokba helyezkedve, új felismerésekre tett szert, és aki a mindenkori változást a színházcsinálás természetes folyamatának tekinti. Tudatosan keresi a színházi és a nem színházi terek adta váratlan lehetőségeket, a szabálytalan színészi megoldásokat, és azokat a közvetlen nézői reakciókat, melyek mentesek, a hagyományos színházi elvárásoktól és klasszikus viselkedésformáktól.”

Ehhez a színházi magatartáshoz kiválóan illett az adódó zenei kihívás. Sály zenei javaslatára optimális teátrális alapként működik, olyan, mint a legjobb drámai szövegek, a résekben, a szabadon hagyott helyeken tapad és nő meg a színészekre, vagy mondjuk úgy, az előadóművészekre bízható, nagy hatóerővel rendelkező *szimbolikus pillanat*, a már emlegetett, többhjú idő. Itt mindenki beszél, mindenki muzsikál, s egyforma finomsággal van jelen zenész és a színész a várakozás eleganciájában, s egyforma erővel támadnak és visszakoznak az akciók hevében. Ez a boldog munka hat a nézőkre is. Érdemes keresni az alkalmat a találkozásra.

Ráadás – avagy társított örömök – matematikusoknak

Búcsúzóul had hívjam föl a figyelmet dr. Keszei Ernő *Weöres Sándor kombinatorikus verseit* elemző cikkére, mely így kezdődik: „Weöres Sándor több versében is előfordul a kombinatorikus szerkesztési elv, azaz a vers elemeinek – többnyire szavaknak – bizonyos szabályszerűségek szerinti ismétlése, variálása. Ezek közül terjedelme és bonyolultságának mértéke alapján kiemelkedik két vers, a „Téma és variációk”, valamint a „Tenger felhő...”. Figyelmemet az első versre 11 éves lányom hívta fel, aki – noha igen könnyen tanul verset – a „Téma és variációk” címűt sehogy sem tudta megtanulni, hiába szánta el rá magát. Eredetileg a vers tanulását akartam megkönnyíteni azzal, hogy felderítem a szerkezetét, végül azonban kiderült, hogy a szerkezetben igen kevés olyan szabályszerűség van, amely segítene a vers tanulásban. Ebben a közleményben az említett két vers alapvető szerkezeti felépítését, valamint kombinatorikai elemzését mutatom be.

A „Téma és variációk” szerkezete

Az alábbiakban idézett versben a simább, kisebb betűk a vers állandó részeit jelölik, amelyek elhatárolják egymástól a változó részeket, míg a változó részek az alap betűtípussal szedettek. A sorokat a későbbi könnyebb azonosíthatóság végett megszámoztuk:

1. Ma szép nap van, csupa sugárzás, futkosnak a kutyák az árokszálen és mindenki remekül tölti az időt, még a rabkocsiból is nóta hangzik.
2. Ma szép sugárzás van, csupa idő, kutyáznak az árokszélek a futkosásban és a nap nótával tölt mindenkit, még a hangzásból is rabkocsi remekel.
3. Ma szép futkosás van, csupa mindenki, sugárzik az árokszél a kutyákra és az idő remekül tölti a napot, még a hangban is nóta rabkocsizik.
4. Ma szép kutya van, csupa futkosás, rabkocsi nótáz telten és mindenki hangosan remekel az árokszálen, még a napból is idő sugárzik.
5. Ma szép árokszél van, csupa nóta, remek hangzás a kutyákból és rabkocsiban tölti mindenki a napot, még az idő is sugarazva futkos.
6. Ma szép mindenki van, csupa remek, futkos a rabkocsi az árokszálen és a kutyák hangosan sugárzanak az időbe, még a nap is nótázva tölt.
7. Ma szép remek van, csupa a hang, futkosás az árokszéli napon és idős rabkocsi sugárzik a kutyákra, még mindenki is töltésen nótázik.
8. Ma szép töltés van, csupa kutya, sugárzó nóta a napban és remekül időz mindenki a rabkocsiban, még a futkosás is hangosan árokszélezik.
9. Ma szép idő van, csupa rabkocsi, remek hang a futkosásban és kutyát tölt mindenki az árokszálen, még a nóta is sugárban napozik.
10. Ma szép rabkocsi van, csupa töltés, sugárzik a remek napba és kutyás árokszélek hangzanak a futkosásba, még az idő is nótázva mindenkizik.
11. Ma szép nóta van, csupa árokszél, kutyák remekelnek a töltésen és hangosan futkosva mindenki sugárzik, még a nap is rabkocsiban időz.
12. Ma szép hang van, csupa nap, futkos a nóta az árokszálen és remek rabkocsi sugárzik az időben, még a töltésen is mindenki kutyázik.

A vers szerkezetének elemzését megkönnyíti, ha szavak helyett *számkódokat* használunk. Az első sor szótöveit sorban megszámozzuk, a szóhatároló elemek eközben nem kapnak sorszámot, így a továbbiakban velük nem foglalkozunk. A szavak kódja eszerint a következő:

1 = nap	7 = remek
2 = sugár	8 = tölt
3 = futkos	9 = idő
4 = kutya	10 = rabkocsi
5 = árokszél	11 = nóta
6 = mindenki	12 = hang

Ezzel a kódolással a vers az alábbi táblázattal írható le.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
2	9	4	5	3	1	11	8	6	12	10	7
3	6	2	5	4	9	7	8	1	12	11	10
4	3	10	11	8	6	12	7	5	1	9	2
5	11	7	12	4	10	8	6	1	9	2	3
6	7	3	10	5	4	12	2	9	1	11	8
7	12	3	5	1	9	10	2	4	6	8	11
8	4	2	11	1	7	9	6	10	3	12	5
9	10	7	12	3	4	8	6	5	11	2	1
10	8	2	7	1	4	5	12	3	9	11	6
11	5	4	7	8	12	3	6	2	1	10	9
12	1	3	11	5	7	10	2	9	8	6	4

Nos, nem idézem tovább. Vegyük mindezt csalogatásnak. S ha valaki kíváncsi lenne arra, vajon milyen titkokat rejtene a versre vonatkozó, alábbi táblázatok, megtalálja a vegyészprofesszor közleményét a neten, írásának címére keresve.

szavak

Ma szép
1 nap
van, csupa
2 sugárzás
,
3 futkosnak
4 a kutyák
5 az árokszélen
és
6 mindenki
7 remekül
8 tölti
9 az időt
, még a
10 rabkocsiból
is
11 nóta
12 hangzik

tagmondatok

Ma szép
1. nap
van, csupa
2. sugárzás
,
3. futkosnak
a kutyák
az árokszélen
és
4. mindenki
remekül
tölti
az időt
, még a
5. rabkocsiból
is
nóta
hangzik

A) eredeti elrendezés (pozíciótartás árnyalva, pozíciótartók bekeretezve)

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
2	9	4	5	3	1	11	8	6	12	10	7
3	6	2	5	4	9	7	8	1	12	11	10
4	3	10	11	8	6	12	7	5	1	9	2
5	11	7	12	4	10	8	6	1	9	2	3
6	7	3	10	5	4	12	2	9	1	11	8
7	12	3	5	1	9	10	2	4	6	8	11
8	4	2	11	1	7	9	6	10	3	12	5
9	10	7	12	3	4	8	6	5	11	2	1
6	8	2	7	1	4	5	12	3	9	11	6
11	5	4	7	8	12	3	6	2	1	10	9
12	1	3	11	5	7	10	2	9	8	6	4

B) rendezett oszlopok (keretezve: többszöri előfordulás; vastag keret: eredeti helyen)

↓	↓										↓
1	1	2	4	1	1	3	2	1	1	2	1
2	2	2	5	1	4	5	2	1	1	2	2
3	3	2	5	1	4	7	2	2	1	6	3
4	4	3	5	3	4	7	6	3	3	8	4
5	5	3	7	3	6	8	6	4	6	9	5
6	6	3	7	4	6	8	6	5	8	10	6
7	7	3	10	4	7	9	6	5	9	10	7
8	8	4	11	5	7	10	7	6	9	11	8
9	9	4	11	5	9	11	8	9	10	11	9
10	10	7	11	5	9	12	8	9	11	11	10
11	11	7	12	8	10	12	8	9	12	11	11
12	12	10	12	8	12	10	12	10	12	12	12

C) rendezett tagmondatok (keretezve: többszöri előfordulás a tagmondaton belül)

1	1	1	7	7	1	7	7	12	1	10	10
2	2	1	5	7	1	6	7	12	1	10	10
3	3	1	5	7	1	6	7	12	1	9	11
4	4	2	5	8	2	6	7	12	1	9	11
5	5	2	5	8	2	6	8	11	2	9	11
6	6	2	5	10	2	6	8	10	2	9	11
7	7	3	5	10	2	6	8	10	2	8	11
8	8	3	4	11	3	6	8	10	3	8	11
9	9	3	4	11	3	5	8	10	3	8	12
10	10	3	4	11	4	5	9	9	4	7	12
11	11	3	4	12	4	5	9	9	5	6	12
12	12	3	4	12	4	4	9	9	6	6	12

S ha eljutottak ideig az olvasásban, köszönöm szíves türelmüket.

Grigorij Szokolov

Ránki Dezső

Jevgenyij Koroljov

Bogányi Gergely

MVM KONCERTEK

A Zongora

2017. április 5. (szerda), 19.30 óra, Zeneakadémia
– **Evgeni Koroliov** – **Bach-sorozat 2.**
2017. október 16. (hétfő), 19.30 óra, Zeneakadémia
– **Evgeni Koroliov** – **Bach-sorozat 3.**
2017. október 24. (kedd), 19.30 óra, Müpa – **Balázs János**
2017. november 6. (hétfő), 19.30 óra, Zeneakadémia – **Ránki Dezső**
2017. december 6. (szerda), 19.30 óra, Zeneakadémia – **Evgeni Koroliov**
– **Bach-sorozat 4.**
2017. december 12. (kedd), 19.30 óra, Müpa – **Andrew Tyson**

Müpa-bérlet – 2018

2018. január 26. (péntek), 19.30 óra – **Fazil Say**
2018. február 21. (szerda), 19.30 óra – **Arcadi Volodos**
2018. március 28. (szerda), 19.30 óra – **Grigory Sokolov**
2018. október 30. (kedd), 19.30 óra – **Ránki Dezső**
2018. november 19. (hétfő), 19.30 óra – **Bogányi Gergely**
2018. december 11. (kedd), 19.30 óra – **Piotr Anderszewski**
- Bérletárak** (6 koncertre): 42.000 – 36.000 – 30.000 – 24.000 – 21.000 – 18.000 Ft
- Jegyárak:** Szokolov: 14.000 – 12.000 – 9.000 – 7.000 – 6.000 – 5.000 Ft
- Volodosz: 12.000 – 10.000 – 8.000 – 6.000 – 5.000 – 4.000 Ft
- Fazil Say, Anderszewski, Bogányi, Ránki: 10.000 – 8.000 – 6.000 – 5.000 – 4.000 – 3.000 Ft

Zeneakadémia-bérlet – 2018

2018. január 7. (vasárnap), 19.30 óra – **Andrei Korobeinikov**
2018. január 17. (szerda), 19.30 óra – **Mitsuko Uchida**
2018. április 4. (szerda), 19.30 óra – **Vadym Kholodenko**
2018. április 25. (szerda), 19.30 óra – **Alexei Volodin**
2018. november 9. (péntek), 19.30 óra – **Boris Berezovsky**
2018. november 30. (péntek), 19.30 óra – **Várjon Dénes**
- Bérletárak** (6 koncertre): 40.000 – 33.000 – 26.000 – 20.000 – 16.500 – 13.000 Ft
- Jegyárak:** Uchida: 14.000 – 12.000 – 9.000 – 7.000 – 6.000 – 5.000 Ft
- Berezovszkij: 12.000 – 10.000 – 8.000 – 6.000 – 5.000 – 4.000 Ft
- Korobejnnyikov, Volodyin: 10.000 – 8.000 – 6.000 – 5.000 – 4.000 – 3.000 Ft
- Holodenko, Várjon: 8.000 – 6.000 – 5.000 – 4.000 – 3.000 – 2.000 Ft

Jegyek és bérletek vásárolhatók a Zeneakadémia jegypénztárában,
megrendelhetők a jakobikoncertinfo@gmail.com e-mail-címen.
Internetes jegyvásárlás: www.jakobikoncert.hu – a Jegyvásárlás és
a Bérletvásárlás menüpontokban. Bővebb információ a www.azongora.hu honlapon.

A hangversenysorozat névadó szponzora:

Gramofon-díjak:

Baráti Kristóf és az Oláh Gipsy Beats is a győztesek között

Már tizenhatodik alkalommal adtuk át a Gramofon-díjakat. A győztes produkciókat 2016. december 16-án, a Duna Palotában – az esti ünnepi hangverseny előtt – jelentettük be hivatalosan. A szakmai elismerést lapunk, a Gramofon – Klasszikus és Jazz című folyóirat szerkesztősége és kiadója alapította 2001-ben. Nemzetközi partnerünk az International Classical Music Awards.

➡ Gramofon

A Gramofon szerkesztősége és kiadója a díjjal a klasszikus zene, a jazz és a népzene legkiválóbb hanglemezek-produkcióit kívánja elismerni. Az alapítók szándéka szerint a döntésben kereskedelmi (lemezadási) szempontok sohasem játszanak szerepet – kizárólag a művészi minőség és a felvételtechnikai megvalósítás színvonala dönt. 2016-ban a zenei piac változásaival összhangban, új struktúrában történt a szavazás. A nominált hanglemezek listája – a szerkesztőségünkbe beérkező, illetve a folyóiratunkban elemzett több száz zenei produkció értékelését alapul véve – a Gramofon – Klasszikus és Jazz című folyóirat szakkritikusainak véleménye alapján állt össze. A nominált lemezek közül öttagú nemzetközi zsűri választotta ki a legjobbakat. A díj hivatalos szakmai partnere, széleskörű nemzetközi kapcsolatainak segítője az International Classical Music Awards (ICMA). Az idei Gramofon-díjak öttagú nemzetközi zsűrijében Remy Franck, a luxemburgi Pizzicato magazin főszerkesztője; Michelle Debra, a belga Crescendo folyóirat igazgatója; Martin Hoffmeister, a német MDR Rádió zenei igazgatója, valamint a Gramofon főszerkesztő-helyettese (Bérecsi Barbara) és főszerkesztője (Retkes Attila) kapott helyet.

Az év legjobb magyar klasszikus zenei hanglemeze díjat megosztva nyerte Beethoven összes zongoraversenye Várjon Dénes előadásában, a Concerto Budapest közreműködésével, Keller András vezényletével (kiadó: Hungaroton); valamint Mozart összes hegedűversenye Baráti Kristóf és a Magyar Kamarazenekar tolmácsolásában (Brilliant Classics). Az utóbbi album kapcsán érdemes felidézni egy régi történetet.

Borbély Mihály

Mozart egyszer büszkén írta édesapjának, egyik divertimentónak álcázott hegedűversenyének müncheni előadás után: „*úgy játszottam, mintha én volnék Európa legnagyobb hegedűsége*”. Kritikusunk, Kovács Ilona szerint a lemezt meghallgatva talán nem túlzás azt állítani, Mozart fent idézett mondatát Baráti Kristóf feltételes mód nélkül mondhatja el.

„*Capuçon tolmácsolásában pontosan érezhető Sosztakovics két csellóversenyének különbsége, nem használ azonos kifejezőmódot a közel azonos hangvételű szakaszokhoz. Technikája – a flageolet-ek, a kettős fogások, az akkordok, a vonókezelés – nagyszerű*” – írtuk még a Gramofon 2016-os tavaszi számában az Erato gondozásában megjelent, Gautier Capuçon, Mariinszkij Zenekar és Valerij Gergiev közreműködésével készült Sosztakovics Csellóversenyait tartalmazó lemezzel. Az év legjobb külföldi klasszikus zenei hanglemeze kategóriában ezt, valamint Grigorij Szokolov zongoraművész Schubert-Beethoven albumát (Deutsche Grammophon) díjaztuk.

Az év legjobb magyar jazzlemeze díjat megosztva Borbély Mihály Gyere hozzám estére című albuma (BMC Records) és a Bágyi Balázs New Quartet Homage to Shakespeare című

Baráti Kristóf

Forrás: Gramofon-archív

Oláh Gipsy Beats

Charles Lloyd

CD-je (Tom-Tom Records) kapta. Az év legjobb külföldi jazzlemeze díját – ugyancsak megosztva – Charles Lloyd & The Marvels I Long to See You (Blue Note) című albuma kapta, ami albumkritikánk szerint annyira tökéletes, hogy nincs mit bírálni rajta. „A tenorszaxofon- és fuvalasound kifogástalan; a kíséret pazar; a műsor elsőrangú; a hangminőség kikezdhethetlen. A kategória másik díjazottja Joshua Redman és Brad Mehldau Nearness című duólemeze (Nonesuch) lett. Az albumot kritikuskunk, Pallai Péter az alábbi szavakkal méltatta: „Számos példáját találjuk a lemezen a ritmikai és hangulati váltásoknak, a jazz számos ágából és korszakából származó stílusjegyek szokatlan, teljesen egyéni, de mégis magától értetődőnek tűnő láncra fűzésének. A sok, így létrevevő eklektikusnak tűnő fogás azonban egy pillanatra sem fullad kakofóniába. Mehldau és Redman összjátéka, szórakoztató dialógusa a legmerengőbb, legmeditatívabb részeket is izgalmas-sá teszi.” Az év legjobb népzenei/világzenei lemeze az Oláh Gipsy Beats No. 1 című albuma (Fonó) lett. Az egészen egyedi vokális produkció döbbenetesen gazdag hangzásképpével és életigenlésével győzte meg a zsűri tagjait.

Jonas Kaufmann

„Nemcsak Thielemann eszményi vezénylete és Jonas Kaufmann fenomenális alakítása tette kiemelkedő eseménnyé a 2015-ös Salzburgi Húsvéti Fesztivál előadását, hanem az eredetileg reklámfilmes Philipp Stölzl rendezése, pontosabban díszletkonceptiója az, ami legalábbis egyenértékű az ő teljesítményükkel, hanem épp felülmúlja is azt a maga egyediségében.” Ezt írtuk kritikánkban Mascagni: Parasztbecsület és Leoncavallo: Bajazzók című operájáról, amely Jonas Kaufmann főszereplésével, a Staatskapelle Dresden közreműködésével, Christian Thielemann vezényletével, a Sony Classical kiadásában jelent meg. Nem meglepő tehát, hogy ez felvétel nyerte el, év legjobb DVD-produkciója címet; míg az év legjobb archív felvétele (újrakiadása) a Bartók, a zongorista című dupla CD lett (Hungaroton).

A díjkiosztóról bővebb információ honlapunkon:
www.gramofon.hu

Régi zene a régizene?

Decemberben a Müpában lépett fel a Les Arts Florissants, ahol vezetőjük, William Christie vezényletével hangzott el Händel legismertebb oratóriuma, a Messiás.

Az előadás előtt sikerült találkoznom a lélekben talán lassan inkább már franciának mondható amerikai karmesterrel, és neki szegeztem a kérdést, hogy tulajdonképpen mi is számít autentikusnak a régizenében.

→ Tóth Endre

Fotó: Denis Rouvre / Juilliard School

William Christie

A modern filozófiai hermeneutika nagy alakja, Hans-Georg Gadamer a következőket írja *Igazság és módszer* című könyvében: „Mint minden restauráció, az eredeti feltételek helyreállítása is reménytelen erőlködés létünk történetisége miatt. A helyreállított, az elidegenedésből visszahozott élet nem az eredeti élet. [...] Még a múzeumból a templomba visszaállított kép vagy a régi állapotában helyreállított építmény sem az, ami valaha volt – turisztikai látványosságá válik.” Vagyis, figyelembe véve a filozófiai hermeneutika alapvetését, miszerint a művészet megértése tulajdonképpen a világ megértésének egy lehetséges formája, azt olvashatjuk ki Gadamer fenti soraiból, hogy az említett restauráció, illetve rekonstrukció valójában nem más, mint pusztá utánzás, anélkül, hogy értelmezni próbálnánk az adott alkotást. Hiszen ezáltal csak és kizárólag visszaállítjuk abba a formájába, abba a közegbe, ahogyan, illetve ahol eredetileg állhatott, megfosztva azt kontextusától, ami tulajdonképpen erősebben fogalmazva felér egy kisebbfajta pornográfiával. De hogyan lehet ezt a zene nyelvére lefordítani? Talán úgy, ha azt tekintjük „reménytelen erőlködésnek”, amikor megpróbáljuk rekonstruálni (a szó már stimmel is) azt, amit és ahogyan hallhatott a korabeli közönség, megfélelkezve mindarról, hogy a mi tudásunk, tapasztalatunk, ingerküszöbünk már egészen máshol tart, hiszen, hogy zenei hasonlatnál maradjunk, mi már nem vagyunk képesek úgy hallgatni Händel zenéjét, hogy ne tudnánk semmit sem arról, hogy mi történt a zenetörténetben az ő halála után.

Ilyesfajta kérdések okkal merülhetnek fel bennünk a régizenei együtteseket látva-hallgatva, hiszen a közhiedelem szerint a historikus előadásokat preferáló muzsikusk bizonyos eredeti feltételeknek szeretnének megfelelni és egy olyasfajta hangzáshoz próbálnak közelíteni, ami autentikus, hiteles lehet, vagyis a legközelebb állhat ahhoz az ideálhoz, ahogyan egykoron szólhatott a zene (feltéve, ha az valóban ideális hangzás volt). De vajon itt meg is állunk? Ha megállnánk, akkor itt is óhatatlanul felmerül az értelmezés kérdése, ahogyan Gadamer sorai közül is kiolvastuk. Célja-e az előadásnak, hogy megragadja és visszaadja a muzsikusk az adott zenemű gondolatiságát, mondanivalóját? A válasz minden bizonnyal igen, a kérdés már csak az, hogy mindezt hogyan tegye, hiszen valószínűleg historikusabbá, vagy mondjuk inkább azt, autentikussá akkor válhat az előadás, ha ugyanolyan revelációval hat, mint ahogyan az hathatott a maga korában, és mivel mi már nem számítunk korabeli értelmezőknek, ezért fontos, hogy a mi ingerküszöbünket is elérjék a hallottak, amihez bizonyos eszközöket újítanunk kell, amellett, hogy magát a médiumot – vagyis a historikus hangszerekből álló együttest – megtartjuk.

A fenti Gadamer-idézetet felolvastam William Christie-nek, majd ezután kérdésemmel az előadás autentikusságát kezdem el feszegetni, ami – most már tudom – azért volt veszélyes, mivel a magyar nyelvben más jelentésárnyalata van, mint az angolban, ahol az autentikus tulajdonképpen egyet jelent a hitelessel, míg mi valahogyan beleértjük az eredeti feltételek megtartását, az eredeti forma helyreállítását, aho-

gyan például a népzene rávetítve a kérdést, az autentikus népzene szókapcsolatot az eredeti környezetéből kiragadott, ám használati zenei funkciójától jó esetben nem megfosztott muzsika megjelölésére használjuk (lásd táncház). Az autentikus tehát a hiteles értelmében igazat, elfogadottat vagy legalábbis elfogadhatót jelenthet és nem feltétlenül a valódit – hogy József Attila soraira utaljunk –, az eredeti feltételek és viszonyok egyfajta helyreállítását. Például milyen anakronisztikus lett volna, ha a Zeneakadémia rekonstrukciója során az új traktusként létrehozott kávézó részt ugyancsak szecessziós stílusban próbálták volna meg felhúzni.

Legnagyobb meglepetésemre az autentikus szó hallatán a következő választ kaptam a karmestertől: „Én nem használom ezt a szót. Évekkel ezelőtt lehetett olvasni a lemezbörítéken, hogy egy mű »autentikus verziója, autentikus hangszereken előadva«. Na ezeket lehetett rendszerint a szemébe dobni. Más szempontból nem vagyok benne biztos, hogy egyetérték azzal, hogy a templomba visszahelyezett restaurált festménynek ne lenne köze a kortárs valósághoz. Azt kell figyelembe vennünk,

hogy egy képzőművészeti alkotás, legyen az szobor vagy festmény, teljesen más, mint egy zenemű. A zene abban a pillanatban létezik, amikor eljátszák, amikor értelmezik, életre keltik. Egy festmény azért teljesen más. Mondhatja azt bárki, hogy probléma lenne a Sixtus-kápolna vagy egy nagyszerű kései Rembrandt-kép hitelességével, valódi értékével? De egy zenemű előadása esetében az autentikus szó nagyon veszélyes és ostoba kifejezés. Amikor megkérdem tőlem, hogy Rameu-t, Charpentiert, Lullyt játszom-e és amit csinálok, az autentikus-e, rendszerint azt válaszolom, hogy természetesen nem. Az mind Charpentier-Christie, Rameau-Christie, Händel-Christie, és az egész barokk művészet pontosan erről szól, mivel az elmúlt száz évben is nagyon sokat változott az előadóművészet. Megvan a fülünk, a technikánk és megvannak a hangszereink, amelyek rengeteget változtak Charpentier vagy Mozart óta. Akarna játszani mondjuk Händelt szaxofonon és szintetizátoron? Ugye nem? Pedig megtehetné.”

Christie érzékletesen rávilágít a gadameri sorok zenei viszonylatban való értelmezhetetlenségére, hiszen a pillanat művészetével teljesen más a helyzet, mint egy évszázadok óta jó esetben ugyanúgy kinéző festménnyel vagy szoborral. A korabeli kotta ugyanis nem rögzíti mindazt az információt, amit az akkori szakavatott muzsikus természetesnek vett és amiről mi, mai muzsikusok és hallgatók már mit sem tudunk, vagy mindössze gyakran csak spekulálunk. Ahogyan Nikolaus Harnoncourt historizmusát a gadameri hermenutikával már 1992-ben összehasonlító zenetörténész, Dolinszky Miklós rámutat „Harnoncourt–Gadamer

párbeszéd” című tanulmányában: „A kotta szemszögéből nézve a kérdés az, hogy az emléket a játszó vagy a játszott őrzi-e. Amikor a játékos az emlékező, a kotta csupán emlékeztet. Kordában tartja és irányítja a játékos emlékezetét, mely a kottától függetlenül is működésben van: kijelöli a szabadság korlátait (a játékeret), s nemritkán csupán annyit mond, mit *nem* szabad tennie a játékosnak.” Vagyis innen könnyen eljuthatunk ahhoz a voltaképpen posztmodernnek mondható megállapításhoz, hogy valójában minden zene kortárs zene, hiszen a muzsikusok saját, évszázadokkal „terhelt” szűrőjén keresztül szólal meg a kortárs közönség számára. Így nem pusztán a régi hangszerek öncélú használatáról van szó. A *beszédszerű zene* című könyvében Harnoncourt maga is kifejti, hogy őt „nem érdeklí a korabeli előadás rekonstrukciója”, és számára „az eredeti hangzáskép csak akkor érdekes, ha az a rendelkezésre álló lehetőségek közül a legjobbnak tűnik ennek vagy annak a zenének mai megszólaltatásához”. Harnoncourt és Gadamer gondolatmenete a leginkább a megértésben találkozik, hiszen az előbbi azt írja (Dolinszky idézi is tanulmányában), hogy „Mindenütt vannak operahá-

zak, szimfonikus zenekarok, koncerttermek, gazdag kínálat a közönség számára. Mindezekben a helyeken azonban olyan zenét játszunk, amit egyáltalán nem értünk, (...) és ebben a helyzetben a legfurcsább az, hogy mi magunk mit sem tudunk erről a problémáról, mivel azt hisszük, hogy a zenében semmit sem kell megérteni, a zene közvetlenül a lelkiállapotra hat”. Ezzel egybehangzóan pedig azt írja Gadamer, hogy „a megértés végrehajtási formája az értelmezés”. Majd később úgy folytatja, igazolva akár Harnoncourt, akár Christie tevékenységét, hogy: „A hagyomány történetisége abban áll, hogy egyre újabb elsajátításra és értelmezésre szorul. A magában véve helyes értelmezés meggondolatlan ideál lenne, mely félreismerné a hagyomány lényegét.” A megértés pedig abban rejlik, ha önmagunkra alkalmazzuk az értelmezendő zenét, szöveget. Így jutunk el az autentikussághoz, hitelességhez.

És hogy végezetül Christie és Harnoncourt mellé egy harmadik régizeneszt is bevegünk a körbe a fenti gondolatokat alátámasztandó, a fortepianista Malcolm Bilsont idézzük, aki a következőket nyilatkozta egy tavalyi interjújában a jelen esszé írójának: „Véleményem szerint az lenne autentikus, ha Liszt lejönne közénk és játszana nekünk a saját hangszerén; az autentikusság ma egyszerűen nem megvalósítható. Nem hiszem, hogy nagyon másra törekednék, mint Schiff András vagy Alfred Brendel – egyedül az eszköz más.” Ebben a kontextusban pedig szinte egyenlőségjel kerül az autentikusság-hitelesség, valamint a művészi szabadság közé, a legfontosabb tényezővé minden bizonnyal a meggyőző erő válik.

**„Mint minden restauráció,
az eredeti feltételek
helyreállítása is
reménytelen erőlködés létünk
történetisége miatt”**

Zongorajáték – érzelmektől áthatva

Fesztivál, verseny, kiállítás, díjak – Cziffra György emlékére

A világhírű magyar zongoraművész életművét, zenei hagyatékát szeretné méltóképpen megőrizni, ápolni, valamint ifjú művészeket kíván felkarolni – Cziffra György szellemében – az emlékére létrehozott fesztivál és komplex programozat. A 2016-ban életre hívott első rendezvény hatalmas sikert aratott, így ősszel és télen újabb kiegészítő rendezvények várják az érdeklődőket. Az idén februári, második fesztiválnak pedig már két helyszíne és számos nemzetközi fellépője volt. A programok megálmodója, művészeti vezetője, Balázs János Liszt–díjas zongoraművész a legfontosabb célnak azt tartja, hogy Cziffra szellemiségét követő produkeciókat hozzanak létre, s ilyen utánpótlást neveljenek.

◆ Réfi Zsuzsanna

Forrás: Cziffra Fesztivál

Tavaly februárban indult útjára a Cziffra György Fesztivál, és sikerét mi sem bizonyítja jobban mint az, hogy a koncertekre már hetekkel a kezdésük előtt elkelt az összes jegy, s a ráadáshangverseny is másfél hét alatt telt meg. Idén több helyszínen, többféle formában találkozhattak az érdeklődők a világhírű előadó munkásságának emléket állító fesztivál programjaival. Balázs János (képünkön) tinédzserként adta első Cziffra-emlékkoncertjét, s régóta foglalkoztatta a fesztiválszervezés gondolata, mert úgy látta, Cziffra György munkásságát nem ismerik eléggé itthon, miközben annak idején ő maga is éppen miatta választotta hangszerül a zongorát és a klasszikus zenét. A MOM Kulturális Központban 2016 februárjában, négynapos tematikus koncertsorozaton,

különleges módon idézték meg a mester emlékét. A hangversenyeken Magyarország vezető művészei, köztük Vásáry Tamás, Kelemen Barnabás vagy Snétberger Ferenc, Szakcsi Lakatos Béla is szerepeltek, de akadt kiállítás a művész fotóiból, személyes tárgyaiból, hagyatékából, s még kicsiknek szóló beavató hangszerbemutató és hangszerválasztó program is várta az érdeklődőket. A koncertsorozat előtt pedig – a tehetséggondozás jegyében – mesterkurzuson vehettek részt a fiatalok. Balázs János számára a fiatal muzsikuskok szakmai támogatás épp oly fontos, mint a klasszikus zene népszerűsítése. Kezdetektől részt vesz a Snétberger Központ munkájában, tanítja és támogatja a tehetséges fiatalokat. Ösztönzi tanítványait, s maga is arra törekszik, miként Cziffra, hogy előadásai során közvetítse az érzelmeit is, és egyedi kisugárzása legyen.

Tavaly ősszel a fesztivál keretein belül zongoraversenyt rendeztek Cziffra György emlékére. A kétfordulós seregszemle zsűrijében Vásáry Tamás, Dráfi Kálmán, Dubrovay László, Mocsári Károly vett részt, az alapító, Balázs János mellett. A fesztivál sikerét hazai és külföldi meghívások is jelzik. Baján november 18-án adhatott hangversenyt Balázs János Cziffra György emlékére, s az est előtt a zongoraművész életét és zenei munkásságát bemutató előadás hangzott el. Emellett Kanadából és Ausztráliából kapott felkérést, hogy mutassa be Cziffra György munkásságát, zenei hagyatékát, s adjon elő legkedvesebb műveiből egy válogatást. Eközben Budapesten is folytatódott a programok sora, hiszen decemberben a Vörösmarty téri adventi vásár zenei kínálatában a Cziffra Fesztivál partnerként működött közre. Emellett Cziffra Fesztivál-stand várta az érdeklődőket. Ezzel párhuzamosan a MOM Parkban felállított zongorát bárki megszólaltathatta, hétfévente a fesztivál zongoraversenyének győztesei adtak minikoncerteket.

A fesztivál missziós célkitűzése többek között, hogy Cziffra György életpályájának megismertetésén túl munkássága hazánkban is elfoglalja méltó helyét. A rendezvénysorozat hatása, eredményessége abban szintén tükröződik, hogy 2016 decemberében Cziffra György zongoraművészetét posztumusz Magyar Örökség díjjal ismerték el; a laudációt Balázs

SÁRIK PÉTER: „MEGIDÉZNI CZIFFRA KORÁT ÉS SZELLEMÉT”

„Számomra mindig kicsit a misztikus legenda kategóriájába tartozott Cziffra György, akit élőben sajnos nem hallhattam játszani, érdekes módon azonban rengeteg felvételét hallgattam jazz -tanszakos koromban. Éppen különleges képességei miatt esett rá a választásom, mert rengeteg rendhagyó zongoraművész létezik, de olyan földöntúli zseni, mint amilyen ő volt, nagyon kevés akad” – mondja Sárík Péter, aki már a tavalyi fesztiválon is a fellépők között volt, majd szerepelt az adventi koncertek sorában, és idén is visszatért a MOMKultba, a következő bárestre. A zongoraművész-zeneszerző, aki szinte minden irányzatban kipróbálhatta magát, s jazz-együttese a legnépszerűbbek közé tartozik, örömmel idézte és idézi meg a kávéházak, bárók virtuózának emlékét. (Sárík Péterrel még a fesztivál előtt, február közepén beszélgettünk – a szerk.)

„Nagyon örültem a felkérésnek, de éppen Cziffra rendhagyó személyisége miatt jelentett nehéz feladatot és komoly felelősséget a fellépés, hiszen róla köztudott volt az is, hogy bármilyen zenei területen vagy stílusban tökéletesen tudott alkotni. Cziffra a minőséget szinte a felfoghatatlanig fokozta a jazz- vagy a klasszikus improvizációiban. S már a tavalyi fesztiválnál is fontos szempont volt számunkra, hogy az esten ne próbáljuk meg őt utánozni, egyszerűen csak idézzük meg az a kort, azt a miliőt, amikor Cziffra bárókban muzsikált, és törekedjünk a lehető legmagasabb minőségre. A műsorválogatásnál pedig inkább a bőség zavara okozott nehézséget, hiszen Cziffra bármit eljátszott... Tavaly a kupolateremben kaptunk helyet, akora volt azonban az est iránt az érdeklődés, hogy nem is fért be mindenki, aki szerette volna meghallgatni a koncertet. Tavaly Malek Andreát kísértük Berkes Balázssal, idén pedig Szulák Andrea a szólistánk és Gálfai Attila dobos csatlakozik hozzánk. Az előadás most a színházterembe került, ahonnan kivették a székeket, s az egész egy nagy, elegáns mulatóvá alakult. S kevésbé kötött műsorral, felszabadult játékkal ké-

Forrás: Gramofon-archív

szültünk, s persze ismét Cziffra korszakából származó dalokkal. Annyi improvizálással, amennyit annak idején a zongoraművész is rögtönzött. A Bárest szereplői között rajtunk kívül lesz még két másik együttes is: Sárközy Lajos cigányzenekara, valamint a Pankastic!. Különlegesnek tartom ezt a fesztivált, nem is hallottam még hasonlóról sem a világban, hiszen kínálatában minden műfaj ugyanolyan ranggal és minőséggel szerepel, s a klasszikus zene mellett remekül megfér a bárzene. Cziffra György személyisége és élete is éppen erről szólt, szét-törte a kategóriákat, s bebizonyította, mindegyikben muzsikálhat valaki kiválóan...”

János mondta el az MTA Dísztermében. A fiatal zongoraművészt pedig ugyancsak kitüntették: Budapestért-díjat és Prima-díjat vehetett át novemberben kimagasló teljesítményeiért, példamutató pályafutásáért, valamint a hátrányos helyzetű gyermekek tanulási lehetőségeinek megteremtésében végzett, áldozatos munkájáért.

A sikereknek köszönhetően a második fesztiválnak 2017. február 21–26. között a MOM Kulturális Központ mellett a Zeneakadémia Nagyterme adott otthont, s nyolc nagyszabású hangversenyt rendeztek olyan hazai és külföldi művészekkel, mint Fazil Say, Mischa Maisky, Rost Andrea, Lajkó Félix és Jandó Jenő. A Liszt Ferenc Kamarazenekar mellett pedig egy új, a sorozat inspirálta együttes, a CZF Kamarazenekar is bemutatkozott, Kállai Ernő koncertmester vezetésével. Újra rendeztek tárlatot is: most Pajor Ildikó zene ihlette alkotásaiból és Kürthy Hanna rajzaiból, s a kamaszokról sem feledkeztek el. Januártól többhetes vetélkedőt rendeztek számukra, amely a világhírű zongoraművész örökségét tag-

lalta, és ismét hangszerbemutató hangversenyen vehettek részt a kisebbek. Nem maradhatott el a mesterkurzus sem: február 16–19. között várták a fiatal zongoristákat a Barabás Villában és a MOMkultban.

A fesztivál 2017-ben két díjat alapított. A Tehetség-díjat a pályájuk elején tartó, kiemelkedő kvalitású muzsikosoknak szánják elismerésként és ösztönzésként. Ezt idén Kállai Ernő és Ránki Fülöp kapta meg. Az életműdíj a kultúra területén végzett legnagyobb értékeket felmutató emberi teljesítményeket hívatott díjazni. Idén először Vásáry Tamás a magyar és a nemzetközi klasszikus zenei életben betöltött szerepéért, valamint a generációkon átívelő, példamutató tevékenységének elismeréseként, Jakobi László pedig elhivatott szakmai és emberi munkájáért, a jövő tehetségeinek kibontakoztatásáért, a magyarországi klasszikus zenei életben betöltött kiemelkedő szervezői munkásságáért vehette át.

A programozat honlapja: www.cziffrafesztival.hu

*„Aztán egyszer csak
szólista lettem”*

Boldoczki Gábor
trombitaművész
lemezekről,
koncertekről,
tanításról

Caccini, Bach, Vivaldi, Haydn, Bellini, Sosztakovics, Haesaturjan, Fazil Say vagy Arutyunjan. Boldoczki Gábor trombitaművész eddig megjelent lemezei széles spektrumot ölelnek át, barokktól a kortárs kompozíciókig. Az albumok jelentőségét az is mutatja, hogy 2003 óta jó néhány rangos szakmai díjjal ismerték el felvételeit. Idén a kortárszene kategóriában az International Classical Music Awards (ICMA) díját nyerte el, Oriental Trumpet Concertos című lemeze. A díjkiosztó gála a lipcsei Gewandhausban lesz, április 1-jén. Lapunk, a Gramofon az ICMA egyetlen közép-kelet-európai zsűritagja, hogy így egyszerre megtiszteltetés és kedves kötelesség, hogy címlapinterjút közölhetünk Gáborral.

➔ Réfi Zsuzsanna

Gramofon: Több száz jelölt közül – Eötvös Péter és Abrahamsen egy-egy kompozíciója mellett – került a döntőbe az Oriental Trumpet Concertos című lemez (recenziónk a Gramofon 2016 téli számánál 66. oldalán olvasható). Számitott arra, hogy ez a felvétel lesz a díjnyertes?

Boldoczki Gábor: Nagy megtiszteltetés volt, hogy az ICMA zsűrije 321 lemez mellett az Oriental Trumpet Concertos című albumomat is jelölte. Ez az első felvételem, amelyen kortárs szerzők művei is felcsendülnek. Krzysztof Pendereckivel először a varsói Beethoven Fesztiválon találkoztam nyolc évvel ezelőtt, ahol Joseph Haydn híres trombitaversenyét játszottam Penderecki három izgalmas kadeneciájával. Nagyon élveztem vele a munkát, és a koncert is remekül sikerült. Ekkor született az ötlet, hogy milyen fantasztikus lenne, ha a mester komponálna számomra egy trombitaversenyt. Öröm és megtiszteltetés, hogy 2015-ben bemutatthattam ezt a csodálatos és különleges darabot. A műben a szólista és a zenekari zenészek dialógusai folyamatos kamarazenélést igényelnek, amelyben a karmester, Jurek Dybal és a Sinfonietta Cracovia igazi partner volt. A trombitaverseny Penderecki letisztult művészetének esszenciája. Örülök, hogy bemutatthattam a darabot Budapesten is, s legközelebb tavasszal Sanghajban, Taipeiiben fogom játszani. A lemez másik kortárs darabját Fazil Say komponálta számomra. A mecklenburgi zenei fesztivál kiemelt szólistájaként (Artist in Residence) 2010-ben kérhettem fel Fazilt a trombitaverseny komponálására. Igazi orientális zene, Isztambul sodró forгатagában képzelhetjük magunkat a mű

hallgatása alatt. S ha már a kortárs trombitaversenyekről beszélök, hadd említsem Dubrovay Lászlót is, aki már három trombitaversennyel ajándékozott meg.

G.: Gondolom, együtt dolgozni a szerzővel is rendhagyó feladat. Vagyis valóban lehet együtt dolgozni? Elfogadnak ötleteket, elképzeléseket az előadótól? Bele lehet szólni a mű alakulásába?

B.G.: Egy zeneszerzővel mindig nagyon izgalmas a közös munka. Szerintem a szólista inkább inspirál, impulzusokat ad a szerzőnek, akinek a fejében legtöbbször már konkrétan „egyben van” a darab. Pendereckivel az általa létrehozott luslawicei Európai Zenei Központban találkoztam, ahová elvittem az összes trombitámat és szordinómat. Az összes hangszerezen játszottam neki, mert szerintem izgalmas egy darabon belül több fajta trombitán játszani. A hangszerek leginkább méretükben különböznek, és ezáltal mindegyiknek más a hangja, karaktere. Pendereckit úgy érzem, hogy nem a trombitáim, hanem elsősorban a „saját” hangom, zeneiségem érdekelte. Végül az egybekomponált versenymű közepső, lassú tétele szárnykürtre és a keret virtuóz tételei pedig C-hangolású trombitára íródtak.

G.: Miért tartja ilyen lényegesnek, hogy kortárs kompozíciókra kérjen fel alkotókat?

B.G.: Szólistaként kötelességemnek és felelőségemnek érzem, hogy minél több zeneszerzőt motiváljak arra, hogy komponáljanak a hangszereim számára. A repertoárban is a sokszínűséget keresem. Nagy örömmel turnézok barokk műsorral kamarazenekezekkel, vagy adok éppen kamarazeneestet Bogányi Gergely barátommal, de mindemellett külön-

nösen fontos számomra, hogy trombitára szülessenek versenyművek. Úgy gondolom, hogy mára a trombita népszerű hangszerré vált a zeneszerzők körében. A barokk korban a natúr trombita hangja a fényt, az ünnepélyességet jelentette, a mai ventilekkel ellátott, kromatikus trombita pedig bármilyen dramaturgiai szerep eljátszására alkalmas. Szerintem a zeneszerzőket is érdekli ez az instrumentum, sok lehetőség rejlik benne, ezért is igyekszem támogatni a mai komponistákat. Nagy öröm volt számomra, amikor hét évvel ezelőtt megszületett Fazil Say nekem írt darabja, ami szintén izgalmas kompozíció. A zongoraművész-zeneszerzőhöz mára már barátság fűz, sokszor koncertezünk együtt, több török városban is előadtuk már ezt az új darabot.

G.: *Ez már a nyolcadik CD-felvétele, miközben manapság sokan panaszkodnak arról, hogy mennyire visszaesett a lemezvásárlások száma...*

B. G.: Szerintem ma is van értéke egy kézbe fogható albumnak, amit alá lehet írni a szöveggel, a kísérelő füzetkék pedig akár zenehallgatás közben is lapozgatni. Szerencsére fogynak az albumok, örömmel tölt el, hogy az emberek hallgatják a zenémet. Minden felvétel egy zenei fénykép, ami az előadó akkori, aktuális véleményét tükrözi a zenéről és az életről. A lemezek maradandók, s jó visszatekinteni ezekre a zenei pillanatokra. Arra is büszke vagyok, hogy a felvételeim rengeteg olyan embert is meghódítottak, akik ezidáig a komolyzenéhez nem jutottak el. Előfordult már többször, hogy egy szakember dolgozott a lakásunkban, kapott egy CD-t, és azóta minden itthoni koncertemet meghallgatja. Van, aki elmesélte, hogy a tőlem kapott lemezt a kocsijában tartja, s az utazásai során állandóan hallgatja.

G.: *Hogyan dolgoznak a Sony Classical kiadóval. Ők adják az ötleteket vagy ön jelentkezik az újabb és újabb elképzelésekkel?*

B. G.: A CD témáját mindig én álmodom meg, s eddig minden elképzelésem meg is valósult. Az Oriental Trumpet Concertos felvétel témája szerintem izgalmas és egyedi: orientális zene trombitára, két számomra komponált versenyművel; Arutyunjan posztromantikus trombitaversenyével és egy csodálatos, külön erre a lemeze készült Hacaturján gyermekdal nagyzenekari átíratával. A három nagyon különböző, de egyben intenzív versenymű feszültséget oldja ez az álmodozó jellegű, rövid darab. Minden albumnál nagyon ügyelek, hogyha valaki úgy dönt, nemcsak egy-egy számot, hanem az egész lemezt egyben szeretné hallgatni, akkor az is végig változatos, élvezetes legyen számára.

G.: *Majd egy évtizeddel ezelőtt, 2008-ban készítettünk nagyinterjút a Gramofonba. Abban a beszélgetésben a tízéves tervéről azt mondta, elképzelései szerint akkor is a szólózásról és a tanításról fog szólni az élete, csak az arány változik... Változott?*

B. G.: Az arány egyelőre nem változott. Folyamatosan járom a világot, szerencsés vagyok, hogy sok jó zenésszel, neves együttessel, karmesterrel dolgozhatom együtt. Izgalmas a sok utazás folyamán némi betekintést nyerni az adott ország vagy város kulturális életébe, megismerni egy-egy zenekar hangzásvilágát, s gyorsan alkalmazkodni az együttműködés során. Emellett 2010 óta a Zeneakadémia docense vagyok, nagyon szeretek tanítani.

G.: *Különleges karriert mutathat a növendékeinek...*

B. G.: Nagyon szerencsés, hogy a koncertpódium után ezt a tudást, tapasztalatot megoszthatom a hallgatóimmal. A koncertturné folyamatos és olykor fárasztó utazásai során jó gondolni a tanításra, és a trombitórák alatt néha jól esik a következő utazás kihívásaira gondolni. Számomra az oktatás nem merül ki csupán művészeti kérdésekben, hanem igyekszem menedzselni is a növendékeimet. Kellene a napi, heti

tervek és meg kell tanulniuk, hogy látni kell több évre előre. Emellett fontos, hogy megtanuljanak helyesen és hatékonyan gyakorolni. Mindenkinek javaslok külföldi tanulmányutakat, Erasmus programokat. Temérdek tapasztalatot nyújt egy ilyen külföldön eltöltött időszak. Az ars poeticám egyszerű: gyakorlás délelőtt, gyakorlás délután és este.

G.: *Nagyon kevesen lesznek szólisták. Elsősorban a zenekari muzsikálásra kell a növendékeket felkészítenie.*

B.G.: Örülök, hogy a zenekari szólamismeret tantárgy nagyobb hangsúlyt kap a Zeneakadémián, mint abban az időben, amikor én ide jártam. Külföldön sok olyan egyetem működik, ahol csupán ezzel foglalkoznak, és szinte csak zenekari állásokat játszanak. Én ezt elég száraznak és egysíkúnak tartom, tény azonban, hogy aki öt éven keresztül a legfontosabb 40 zenekari állást gyakorolja, annak nagyobb esélye lehet egy próbajátékon. Ezt viszont követi a próbaév, ahol kiderülhetnek zenei hiányosságok. Egyébként a trombitások előtt három út lehetséges: az egyik a szólista pálya, a második a tanítás, a harmadik pedig a zenekari játék. Mindhárom csodálatos hivatás. Mi elsősorban a zenekari próbajátékokra és a tanításra összpontosítunk, a szólókarrierhez a szakmai tudáson kívül ugyanis még sok minden más összetevő is szükséges. Jelenleg hat növendékem van, s ez nem csupán heti kétszer hat-nyolc órát jelent, hanem azt, hogy hat élet, hat sors van az ember kezében, szívében, ami természetesen rengeteg napi kérdéssel jár. Igyekszem őket segíteni, de dönteni a végén mindig nekik kell.

G.: *S hisznek azért önnek, aki nagyon kevés időt töltött zenekari zenészként?*

B.G.: Zeneakadémistaként magam is készültem próbajátékokra, és játszottam együttesekben, például a Budapesti Fesztiválzenekarban és a Bayerischer Rundfunkban. A zene mindig ugyanaz; legyen szó egy szólódarabról vagy egy nyolccütemes zenekari állásról. Persze fontos, hogy a növendék ne csak azt a nyolc ütemet tanulja meg, ismerje, hanem legyen tisztában a mű egészével. A megmérettetéseknel – legyen az próbajáték vagy verseny – ugyancsak arra biztatom őket, hogy fogják fel úgy, mint egy koncertet, s ne versengjenek, hanem muzsikáljanak. A legfőbb cél nem a győzelem, hanem az, hogy az ember meg tudja mutatni magát, és a színpadon a tudása száz százalékát nyújtsa. Ha ez pedig a zsűri tetszését is elnyeri, az persze külön öröm.

G.: *Énekelni kell a trombitával – hogy önt idézzem...*

B.G.: Így igaz. S lélekből kell játszani. Egyébként rengeteg fejlődött az elmúlt évtized alatt is a fúvós kultúra. Elképesztő technikai tudással rendelkeznek a fiatalok. Viszont ma már egy versenyen – szerencsére – nem elég, hogy valaki remekül eljátssza az adott darabot, hanem ugyanilyen fontos, hogy ismerje az igazi mélységeit, s hogy elgondolkodjon rajta, s képes legyen rá, hogy a valódi szépségét tolmácsolja. S hogy kellő alázattal, odaadással közelítsen a muzsikához. Éppen ezért számomra már a felvételinél is ugyanolyan lényeges az emberi tényező, mint a szakmai tudás.

Fotó: Grafikon-archív

G.: *A párizsi és a müncheni nagy versenyeket éppen húsz évvel ezelőtt nyerte meg. Mennyiben változott azóta a hivatásához való viszonya?*

B.G.: Rengeteg nagyszerű zenéssel találkoztam az évek és az utazásaim során, sok mindent láttam, hallottam, tapasztaltam. A jó zenész folyamatosan tanul a kollégáitól. S persze a megélt mindennapok szintén visszatükröződnek az ember játékában, előadásmódjában. Fontos megérteni a folyamatos változást, és tudni kell megújulni, kreatívnak maradni. Éppen új repertoár után kutatok, és készülok a következő lemezfelvételre, aminek témája szintén nagyon izgalmasnak ígérkezik... Húsz évvel ezelőtt a nemzetközi versenyeken elért sikerek miatt döntöttem úgy, hogy a zenész pályát, a trombitálást választom. A genfi első megmérettetés után még eszembe sem jutott a szólókarrier. A koncertezés nem rohamszerűen, hanem szépen, fokozatosan kezdődött. Nagy dilemmát jelentett, hogy menjek-e próbajátékokra, hiszen rangos meghívásokat kaptam. Akkor azonban úgy éreztem, hogy inkább szabad szeretnék maradni, további szólófellépéseket vállalni, majd egy-két év elteltével összegezni, hogy hol tartok, hová jutottam, és hogy alakulhat a jövő. Aztán egyszer csak azt vettem észre, hogy szólista lettem...

Boldoczki Gábor honlapja: <http://www.gabor-in-concert.com>

Hugenották, Salome, Anyegin: Berlin zenés arcai

Miután Berlin három operaháza közül a felújítás alatt álló Staatsoper már hosszabb ideje a szélesszínháznak kijelölt Schiller Theaterben tartja előadásait, a Deutsche Oper és a Komische Oper érdekesnek ígérkező producióit tekintetem meg, a Konzerthausban pedig meghallgattam a Schubert-maraton két hangversenyét. Az említett két operaházat még évtizedekkel ezelőtt Götz Friedrich, illetve Walter Felsenstein emelték az európai operajátszás élvonalába, és műsorpolitikájuk mindmáig figyelmet érdemel. A Deutsche Operben ezúttal Giacomo Meyerbeerre irányították a reflektorokat, a Dinorah és a Vasco de Gama után idén ugyanis egy Meyerbeer-ciklus keretében felújították és francia nyelvű producióban sztár-énekesekkel vitték színre a Hugenottákat.

◆ Lindner András / Berlin

A New Yorkból importált David Alden, a ritkán játszott darab rendezője az operaház lapjában summázta gondolatait. „Meyerbeer volt korának Andrew Lloyd Webbere, a Broadway musicalek nagyapja” – hangsúlyozta. A Hugenották témája időtlen, rendkívüli erővel hat ma is és Meyerbeernek sikerült 1836-ban a Grand Opera elegáns párizsi közönségének a drámai pogromtörténetet kulináris operalibrettóként tálalni. Eugene Scribe és Emile Deschamps szövegkönyve ugyanis az 1572. augusztusi Szent Bertalan-éji tömegmészárlást állítja a középpontba, amikor a felhецelt katolikusok háromezer francia protestánt (hugenottát) gyilkoltak le. Az ötfelvonásos, grandiózus darab igazi pénzcsináló volt. De Meyerbeer többi operájával is hasonló volt a helyzet, ugyanis kevésbé konvencionális témákból termelt tekintélyes bevételeket. „Egészen különös, szinte hihetetlen, hogyan avanszáltott egy asszimilált zsidó Berlinből, aki Itáliában futott be karriert, végül Franciaország legsikeresebb komponistájává” – morfondírozott Alden. Nem lehet ugyanakkor figyelmen kívül hagyni azt sem, hogy a Meyerbeert éppen származása miatt durván lefity-

máló Richard Wagnerre mekkora hatással volt ez a zene. Számptalan hasonlóságra lehet bukkanni például a Tannhäuser hallgatva, mert aligha lehetne letagadni, hogy nem ilyennek született volna Wagner operája, ha előtte Párizsban nem hallotta volna a Hugenottákat. Az egyikben az „Ein, feste Burg ist unser Gott” Lutherkorál dallamai, a másikban a zarándokkórus vonul végig és mindez egyértelműen Meyerbeer hatását mutatja. Ráadásul ugyanazzal a finom klarinét-fagott hangzással szólal meg a nyitányban az ominózus dallam, mint amivel a Tannhäuser is kezdődik, majd mesteri színházi fogásként a Luther korál később a színpad mélyéről is „beköszön”, ami Wagnernél éppúgy tetten érhető.

Az amerikai rendező mindezt azzal magyarázta, hogy Wagner minden komponistát megvetett, akiktől merített, akiktől ráadásul sokat, azokra a szokásosnál is több mérget fröcskölt. Meyerbeer háttérbe szorulásáért és zenéjének későbbi mellőzéséért azonban nemcsak Wagnert lehet felelőssé tenni, a zenei ízlés is változott, megszületett a zenedráma, és Meyerbeer operái hirtelen túlságosan vulgárisnak tűn-

Jelenet Meyerbeer nagyoperája, A hugenották berlini előadásából

Rémdráma helyett gyerekkori trauma – Richard Strauss operáját, a Salomé Claus Guth különös rendezésében játsszák Berlinben

tek. Ma viszont újra képesek vagyunk értékelni az operáit, és különleges kollázs-technikáját. Hogy a komikusnak tetszőt a tragikussal elegyítette, ezt egy ideje már leginkább posztmodernnek érezzük.

A Hugenottákban Marguerite királynőt kiváló színpadi érzéssel és remek hangi diszpozícióban megszólaltató olasz szoprán, Patrizia Ciofi (csupán francia kiejtését lehetne némileg kritizálni) egy interjúban éppen azt emelte ki, hogy Meyerbeernek sikerült többféle stílus elegyítéséből újat, eredetit alkotnia. Aki Meyerbeert énekel, annak menetközben többször is beugorhat, hogy „olyan ez, mintha Rossini lenne, vagy mintha Donizetti, Bellini, netán egy Opéra comique.” Az egészet nála azonban rendkívül finom francia elegancia tartja össze. A Hugenottákban is számos reminiscenciára lehet bukkanni. A királynő áriájában például Donizetti Lammermoori Lucijája örülési jelenetének jellegzetes futamaira figyelhetünk fel, vagy később egy szép kórusrészletben Verdi A végzet hatalma című operájának Rataplan jelenetére. Utóbbi egyértelműen jelzi, hogy nemcsak Wagner, hanem Verdi is hallgatott Meyerbeert.

Az operán különös drámaisággal vonul végig a véres történelmi események fényében a katolikus udvarhölgy, Valentine és a hugenotta Raoul tragikusan végződő szerelmi története, mindez azonban csak a kötelező operai szál, azért, hogy a figyelem a főszereplőkre irányuljon. Mert eközben sem ők, sem a békét teremteni óhajtó királynő, sem Marcel a hugenotta katona nem képes megfékezni a tömeg gyilkolási vágyban kicsúcsosodó gyűlölettengerét.

A teljes partitúra megszólaltatása hat órát venne igénybe, de már az 1836-os ősbemutató is rövidebb volt, az 1987-es erősen megnyírbált korábbi berlini produkció pedig mindössze két és egynegyed órá. Bár a történet ennyi időbe is belesűrítendő, de miután kimaradtak belőle a jobb megértést segítő bizonyos mellékszálak, ezért Alden a négy és fél órást mostanra tartja az igazán ideálisnak, mert ennek terjedelme már megközelíti a teljes verziót.

A francia nagyopera mintapéldányává magasztosult darabot kiváló énekesek vitték sikerre Berlinben. A legnagyobb érdeklődés a Raouként bemutatkozó és a Rossini, Donizetti szerepkör után újabban a francia romantikus operákban is

megmártózó bel canto tenor, Juan Diego Flórez fellépését követte. A szerepet a legendás Adolphe Nourritnak írta Meyerbeer és Flórez saját tenorját leginkább éppen a rendkívüli magasságokat könnyedén birtokló Nourrit hangjához érzi hasonlatosnak. Tény, hogy Raoul nehéz szerepét végig különös agilitással és eleganciával ötvözve formálta meg, de az orosz Olesya Golovneva is méltó partnerévé emelkedett Valentineként. Nem maradt le mögöttük az alakítás intenzitását tekintve az impozáns basszus hanggal rendelkező horvát Ante Jerkunica sem és megérdemelten kapott nagy tapsot Urbain apród nadrágszerepében Irene Roberts ausztrál mezzó is. A zenekart és a Deutsche Oper kiváló kórusát (Raymond Hughes) a pesarói Rossini fesztiválról jól ismert itáliai Michele Mariotti karmester biztos kézzel fogta össze.

Az operában végül a katolikusokkal szembe forduló Nevers grófia (a francia Marc Barrard alakította) és Valentine emelkednek hőskökké, Raoul viszont végig megmarad naiv fiatalembernek, aki csupán belesodródik az eseményekbe. A rendező szerint ő nem elég erős karakter, és emiatt nem is lehetne alkalmas egy francia nagyopera főszerepére. De éppen ez is a Hugenották egyik különlegessége, a vérontás előidézői ugyanis nem jelennek meg a színen, sem a francia király, sem az anyja, Katharina von Medici nem szerepelnek a librettóban, jelenetüket a cenzúra parancsára ugyanis Meyerbeernek törölnie kellett.

Különleges rendezésben játsszák 2016. januárja óta Richard Strauss Saloméját is ugyanebben a színházban. Claus Guth nem buja erotikával átítatott rémdrámaként vitte színre az egyfelvonásos operát, hanem úgy játszatta a darabot, mint egy gyermekkori megrontásra visszavezethető traumatörténetet. Herodes nála egy mértékutáni öltönyöket készítő vállalkozó az ötvenes évekből, aki a kártyavetésbe és italba menekülő, minden másra viszont közömbös feleségével a második házasságában él. A látszólagos idill azonban csak a felszín, alatta rettenet zajlik, a „derék” férfi ugyanis kedvet kap mostohalányára és megrontja a gyermeklányt. Guth ezt ugyan nem mutatja be, de a legkülönfélébb módon céloz rá. A színpadon életkor szerint felsorakoztatott kisebb-nagyobb Salomékat ugyanis hol a lépcsők alá menekülnek és

ott próbálnak elbújni, hol pedig célzottan a kirakati babákkal kezdenek „játszani”. A miniopera leghíresebb zenei részletében, az úgynevezett Hétfátyoltáncban végül erősen sejtetően megelevenedik a megrontás-történet, a babák a koreográfus Salome utasításaira marionett bábukként kezdenek mozogni, ő pedig eközben megpróbálja rávenni anyját, hogy figyeljen oda, mi is történik valójában.

Aztán hirtelen a használt ruhák hatalmas kupacából kiemelkedik egy szinte meztelen baba, Jochanaán próféta, aki egymagában a gyűlölt mostohapapával szemben az ideális apát és a tulajdonképpeni megváltót személyesíti meg. Salome igyekszik úgy felöltöztetni, hogy Herodeshez hasonlítson. De abszurdként hatott az abszurdban, amikor szenvédeyesen azt énekelte, hogy „a hajadba vagyok szerelmes”, a svéd bariton, John Lundgren ugyanis végig kopaszon alakította Jochanaánt. Aztán a Herodes által kikönyörgött táncjelenet végén egyre erőteljesebben követeli a próféta fejét, ami a duplikát miatt mostohaapja fejét is jelentheti, ezáltal pedig a jogos bosszúval azonos és jóvátétel lehet a sérelmekért. A rendező azonban még tovább csavarja a sztorit, és szokatlan finálét teremt. Herodes ugyanis hiába kiáltja, hogy „öljétek meg ezt az asszonyt!”, parancsa hatástalan marad. Salomé a kis Salomé a zárójelenet közben becézve már szentté fogadják, ő pedig felmagasztosulva veszi a kabátját és emelt fővel faképnél hagyva mindenkit, lép le a színról.

A Salomé megismerősítő Manuela Uhl jól győzte a megértető szerep hangji és színészi megpróbáltatásait, és szopránjának mélységeivel éppúgy magával tudott ragadni, mint biztos magasságaival. Azért pedig külön dicséretet ér-

demel, hogy Saloméjából sehol sem csinált hisztérikát. Meggyőző volt Burkhard Ulrich Herodes és Jeanne-Michèle Charbonnet is Herodias szerepében, a leginkább Strauss és Wagner operáiban jeleskedő Jeffrey Tate pedig, aki ma is az egyik legsokoldalúbb brit dirigens, végig érezhetően igyekezett segíteni az énekeseket, nehogy elveszenek a Strausszenekar hatalmas hangmasszáiban.

Nem csalódtam a Komische Oper novemberben felújított Anyeginjében sem. Csajkovszkij legnépszerűbb operáját az ausztrál intendáns-főrendező Barrie Kosky vitte színre, és a kevés cselekményt kínáló szinte statikus darabot jó érzékkel Rebecca Ringst pompás, igazi idilli orosz pikniket idéző festményszerű színpadképével nyitotta. Bár a társulat nem rendelkezik nagy sztárokkal, tökéletes emsemble-t alkotnak és példásnak éreztem a nem anyanyelvű énekesek orosz szövegmondását is. A háromfelvonásos „lírai jelenetek” négy fiatalról szól és benne az emlékezés, a szerelem, az egyedül-lét, és a melankólia kap fontos szerepet. Nem ismerek még egy darabot, – említette egy beszélgetésben Kosky, ahol a szereplők olyan sokat elmélkednének azon, hogy milyen volt régen. Az egész első felvonást ugyanis ez uralja az Anyeginben. A legtöbb rendezés Tatjana szemszögéből tekint mindent. Pedig ott van Anyegin perspektívája is, a lány és a férfi ugyanis másként éli meg a szerelmet. A döntő azonban, hogy mindketten hagyják, hogy elszaladjon mellettük az idő.

A címszerepben Günter Papendell igazi vidéki fickót jelenít meg, jellegzetes pillanat, ahogy például elkezd nyalogatni a finom lekvárba mártott ujjait. A rendező a levéljelenetet is átformálja, mert Tatjana olvassa, amit írni akar és rendki-

Dietmar Schwarz: „Ha egy rendezés időtálló, nem szervürozzuk más felfogásban”

Foto: Peter Badge

Dietmar Schwarz irodalom-és színháztudományi tanulmányok, majd német színházaknál töltött időszak után a brémai zenés színház vezető dramaturgja lett, onnan katapultált 1998-ban mannheimi operadirektornak, ezután karrierje Baselben folytatódott, 2012 óta pedig már a berlini Deutsche Oper intendánsa. Vele készítettünk villáminterjút.

Gramofon: Berlin a zene világfővárosa, amit az is bizonyít, hogy a városban három operaház is üzemel. Vajon ezek az operai szentélyek versenyeznek egymással, vagy van együttműködés is köztük? Végül is ugyanazt a publikumot igyekeznek becsábítani az előadásaikra...

Dietmar Schwarz: Nem ez a helyzet, mert a három Operának nem ugyanaz a törzsközönsége. A Komische Oper több mint negyedszázada egy tradicionálisan kelet-berlini nézőcsapatra számít, míg a Staatsoper közönsége inkább nemzetközi, ráadásul egy új berlini operakedvelő réteg is felsorakozott mögédük. A mi publikumunk döntő többsége

ugyanakkor a volt nyugat-berlini közönségből verbuválódik. De annyiban igaz van, hogy a helybéli operakedvelők egy része és az ide látogató turisták is mindhárom házat szívesen látogatják, miközben a mi törzsközönségünk például nem vásárol jegyet a Komische Oper produkcióira. Mi a Staatsoperrel koordináljuk a programjainkat, vigyázunk, hogy ugyanarra a darabra lehetőleg más sztárénekeseket és rendezőket szerződtessünk.

G.: A világutazó énekesek melyik berlini Operát részesítik előnyben?

Csajkovszkij legnépszerűbb operáját, az Anyegint az ausztrál intendáns-főrendező, Barrie Kosky vitte színre

vül költői, ahogy egyedül maradv a színen, háttal a közönségnek a kezével pantomimszerűen játssza le, mennyire szerelmes is valójában. De ennél is eredetibb rendezői megoldásnak tűnt számomra a párbajjelenet megkonstruálása, kezdve azzal, hogy ebben Lenszkij egy üveg itallal a kezében már pityókásan érkezik a színre. (A prágai Nemzeti Színház első számú tenoristája Ales Briscein finom pianókkal, egyúttal a szükséges drámai hévvel jó színvonalon tolmácsolta a népszerű áriát.) Majd hogy meg legyen az egyensúly, Kosky Anyegint is egy vodkás üveggel érkezteteti az értelmetlen halállal végződő párbajra. Tetszett a szentpétervári Kamara Opera szopránja, Evgenyija Muraveva

D.Sch.: Jonas Kaufmann már jó ideje nem lép fel Berlinben. Juan Diego Flórez ugyanakkor most többször is hallható nálunk Meyerbeer operájában. Klaus Florian Vogt – de Evelyn Herlitzius szoprán is – egyaránt örömmel szerepel viszont a Staatsoperben és nálunk is.

G.: *Elégedett előadásaik látogatottságával?*

D.Sch.: A 2015-ös adatokat tekintve produkcióinkat 254 ezren látták, látogatottságunk 77 százalékos volt. Mindig ügyeltem rá és soha nem mondtam, amit például bécsi operaházi kollégám gyakran állít, hogy nálunk mindig telt ház van, hogy az ominózus mutatójuk 98 százalékos...

G.: *Mindent eredeti nyelven játszanak, a Hugonottákat most például franciául.*

D.Sch.: Nálunk ez tradíció, a Komische Oper viszont kezd változtatni, amivel nem tudok azonosulni. Mert kérdelem én, hogy fest Janáček németül? A cseh nyelvben a hangsúlyok ugyanis a szavak elején vannak, mi marad ebből a német nyelvben? Fischer Ádám sem véletlenül vitte színre magyarul a Kékszakkallút.

G.: *Gyakran hangsúlyozza, mennyire fontosnak érzi az operairodalom slágerdarabjai mellett a kortárs operák felkarolását*

Tatjanaként, már kevésbé Karolina Gumos Olgaként, feltűnt viszont Filipjevna aprócska szerepében öblös altjával Margaria Nyekraszova és mindenképpen említést érdemel a produkciót a zenekari árokból példásan kézben tartó fiatal Sztanyiszlav Kochanovsky is.

Eközben a Konzerthaus három termében már ötödik alkalommal rendeztek egész napos zenei maratont, Ezúttal Franz Schubert volt terítéken. A telt házas műsorok közül is kiemelkedett a 2012 óta a Konzerthausorchestert vezető karmesterként irányító Fischer Iván zenekarának azonos programmal teljesített két hangversenye, amelyben Schubert Ötödik szimfóniáját kevésbé ismert darabokkal elegyítette Fischer. Az együttes elődjét, a Berliini Szimfonikusokat 1960 és 1977 között Kurt Sanderling emelte igazán nagy magasságba, néhány éve pedig már a magyar dirigens tekinthető méltó utódjának. De ehhez hasonló szép élményt kínált Christoph Prégardien 24 Schubert dalt felvontató dalestje is. Különösen jó érzés volt hallani néhány berlini zeneértő véleményét, akik szinte kivétel nélkül az elismerés hangján említették, mekkora csodát tett a magyar karmester a zenekarukkal és ezért mennyire tisztelik Berlinben. Vezénylésében nincs semmi pozörködés, túlzó ömlengés, szinte együtt lélegzik a muzsikusokkal. Azt talán még nem is találtam meglepőnek, hogy a patinás zeneház közelében számos óriási plakátfotón volt látható Fischer, amint kezében a karmesteri pálcával beinvítal egy koncertre, de azt már mindenképpen, hogy a városban barangolva számos helyen, még a metróállomásokon is gyakran jött velem szembe a fotója. Pesten bizony ilyesmivel aligha lehet találkozni. ■

D.Sch.: Évente legalább egyszer színreviszünk egy modern operát. Februárban tartjuk a svájci Andrea Lorenzo Scartazzini Edward II. című, Thomas Jonigk librettójára komponált darabjának az ősbemutatóját, és még 2017-ben tervezzük Aribert Reimann Die Blinden (A vakok) című operájának világpremierjét is Maeterlinck szövegére.

G.: *A saját 125 fős zenekarral és 80 fős kórossal rendelkező Deutsche Oper mintegy 50 operával a műsorán vérbeli reper-toárszínház. Vajon igyekeznek valamennyi darabot folyamatosan új köntösbe öltöztetni?*

D.Sch.: Nem újítunk fel mindent. Ha egy rendezés időálló, nem szervírozzuk más felfogásban. Itt van például Puccini Toscája 1969-ből. Csupán apró fazonírozással, de azóta is úgy megy, ahogy közel fél évszázada a német Boleslaw Barlog színpadra varázsolta.

G.: *Arra is büszke, hány máris több fiatal énekesük futott be nemzetközi karriert. Említene néhányat közülük?*

D.Sch.: Siobhan Stagg ausztrál szoprán a Covent Gardent, az amerikai Matthew Newlin tenor a párizsi Nagyoperát, Clémentine Margaine francia mezzó pedig a New Yorki Metropolitanat is meghódította már. Kísérjék figyelemmel Önök is a karrierjüket!

Prima la musica, poi la scena?

Mi fontosabb: a zene vagy a színpad?

A legjobb, ha egyformán fontosak...

Markáns rendezőegyéiség esetében, mint amilyen *Kovalik Balázs* is, ez persze nem mindig jön össze... Kovalik arcualakító személyiségéről hazai zenészházaink láthatólag lemondtak. Nem úgy a Lipcsei Opera, amely színpadilag progresszív bemutatóit sorra a végsőkig átgondolt rendezéseiről ismert magyarrá bizza. Az *Árnyék nélküli asszony* című Richard Strauss-mű két évvel ezelőtti, zajosan pozitív fogadtatását Kovalik most Puccini utolsó operája, a *Turandot* látomásos erejű színre állításával hálálta meg a lipcseieknek. A zenei megvalósítás ezúttal sajnos nem oly kiemelkedő: jöllehet *Matthias Foremny* vezénylete alatt a nagy tradíciójú, remek *Gewandhausorchester* muzsikál, az énekesek többsége inkább csak közepesen jó. Különösen a címszereplő *Jennifer Wilson* okoz csalódást azok után, hogy fölléptetése két esztendeje a Strauss-opera *Kelmefestőnéjeként* telitalálatnak bizonyult. Marad tehát a profilos rendezés, amely csak nyomokban emlékeztet Kovalik Pesten hosszú évekig játszott, korai munkájára. Az új koncepció kiindulópontja a mű befejezése, pontosabban befejezetlensége. Vagyis az a zene-

történeti tény, hogy Puccini alkotói „kudarcát” *Turandot* – a jéghideg császárlány – felolvasásának, emberré válásának nem kellő motiváltsága okozta. Az Alfano-féle finálé ujjongásából a Kovalik által is kultivált „Regietheater” így azután politikai drámával ábrándítja ki a nézőt: a cinikus Altoum császár uralmát saját, nem kevésbé cinikus Mandarinja dönti meg, s az Ismeretlen hercegtől (vagyis Calaftól) remélt, lehetőségként – a „szerelem” szó *Turandot* általi kimondásával – egy pillanatra fel is csillanó szabad társadalom helyébe visszarendeződik a népet agyamosott szolgaságba kényszerítő hatalom. És nem a zsinórpadlásról monumentális hangzatokra leereszkedő, óriás totem („Mao-szobor”) hatványozza meg a korunknak szóló üzenetet, hanem éppenséggel a *nem kínai* környezet: a *Heike Scheele* által tervezett díszlet egyszerűen utal méhkaptárra és kapcsolódik a tudományos-fantasztikus filmeknek az 1920-as évek expresszionizmusáig visszanyúló vonulatához (jelmez: *Sebastian Ellrich*). Nyomasztóan emlékeztet, ahogyan a kórus – falanxba rendezett, arctalan tömegként – gépiesen elővonszolja magát egy „időlagút” mélyéről mindjárt az opera eleji akkordütésekre. A fiatal

A Lipcsei Opera *Kovalik Balázs* rendezésében mutatta be Puccini *Turandotját*. *Leonardo Caimi* (Az ismeretlen herceg, Calaf) és *Martin Petzold* (Altoum császár)

A Berlieni Staatsoper Patrice Chéreau rendezésében mutatta be Richard Strauss *Elektráját*. Evelyn Herlitzius a címszerepben

perzsa herceg kivégzése ugyanakkor a nép által vérszomjasan követelt emberáldozati szertartássá fajul. Annál ironikusabb a három miniszter második felvonást nyitó jelenete, mely – rikító kontrasztként – „echte” kínai szaunában játszódik. A hivatal méltóságából való kivetkezetség otthonos hangulatában azután még érthetőbb az, amit Kovalik már Budapesten (korábban Szegeden) is állított: hogy tudniillik a miniszterek, konzervatív céljuk elérésére, titkon odaadják Calafnak a három rejtély megoldását... Milyen jó lenne, ha a hazai közönség is megismerhetné Kovalik Balázs *Turandot*-olvasatának továbbfejlesztett változatát!

A lipcsei produkció ellentettjét, a zenei megvalósítás föltétlen primátusának esetét képviseli a Berlieni Staatsoper bemutatója: Hugo von Hofmannsthal és Richard Strauss *Elektrájának* színrevitele. Az Aix-en-Provence-i fesztivállal közösen megalkotott előadást a közelmúltban elhunyt világhírű színház- és filmrendező, Patrice Chéreau jegyezte élete utolsó munkájaként. A premieren, amelyen Angela Merkel kancellárnő is részt vett, a Staatsoper intendánsa, Jürgen Flimm – az Agamemnón-motívum felcsattanása előtt a függöny elé lépve – méltatta néhány szóban Chéreau művészetét. „Te voltál a legnagyobb” – fejezte be megemlékezését Flimm, és valóban leszögezhető: a wagneri *Nibelung-tetralógia* 1976-os bayreuthi megrendezésével Chéreau ténylegesen színház-történetet írt (amiként vezényletével Pierre Boulez is). Sok minden azonban, amit később állított operaszínpadra, legföljebb egyes részleteiben jelentős, emez utolsó, immáron a fáradtság jeleit magánviselő teljesítménye pedig egyáltalán nem nevezhető annak. Nem mintha mindaz, ami a színpadon ezúttal is látható, nem volna esztétikailag kifogástalan. Mind *Caroline de Vivaise* jelmezeinek korunk ruházatkódását tükröző stílusa, mind pedig – Chéreau hűséges munkatár-

sa, a már Bayreuth-ban is remeklő – *Richard Peduzzi* díszlete végletesen letisztult. Csak hát a legtöbb ötlet, amelyet a rendező mindebbe beleálmodott, sajnos megragad a felszínen. Bizony eszünkbe juthat most Kovalik Balázs budapesti *Elektrája*; például, hogy az Elektra-Oresztész testvérpár fölismerési jelenete ott mennyivel több értelmű volt! Az apajogú bosszú végrehajtását, Klütaimnésztra és Aigiszthosz halálsikolyoktól kísért megölését Chéreau nem a színpalak mögött sejteti – ahogyan Hofmannsthal és Strauss óta mindenki –, hanem a nyílt színen hajtja végre Oresztésszel. Vajon mire jó e kéjelgő szadizmus? Mennyit tesz hozzá a tragédia szorongató erejéhez? Semennyit, sőt inkább elvesz belőle. Mindazonáltal van az előadásnak egy pontja, melyet nemigen feledhet, aki látta: Klütaimnésztra és Elektra öszszecsapásakor, midőn a meggyilkolt apja emlékének élő lány azt hiheti, porig alázza gyűlölt anyját, a királyné már-már megsajnálja, kis híján megsimogatja bosszúszerzőjébe beletévelyedő, magányos gyermekét. Piciny gesztus ez csupán – ám csakis nagy rendezőnek juthatott eszébe. Baj-e, hogy egészében mégiscsak jelentéktelen e rendezés? Mondjuk úgy: nem öröm. Ám ha a partitúra megszólaltatása ezen a színvonalon történik, megbocsátható. Némi kajánsággal úgy is fogalmazhatnánk: legalább nem a rendezői értelmezés megfejtésével vagyunk elfoglalva, minden figyelmünket a zenének szentelhetjük... Annál is inkább, minthogy az előadás olyan luxusszereposztással szolgál, amelyet kiállítani jószerevével csak a Berlieni Staatsoper képes. Nemcsak a főhősöket alakítják világsztárok – Klütaimnésztrát *Waltraud Meier*, Elektrát a fenomenális *Evelyn Herlitzius*, Krüthémiszt *Adrienne Pieczonka*, Oresztészt *Michael Volle* –, hanem a kisebb szerepeket is az elmúlt évtizedek legendás énekesei vállalták: például a nyolcvanas évek olyan sztárjai, mint *Cheryl Studer*

Felvigyázónőként és Donald McIntyre Öreg szolgaként, vagy éppen a 93 (!) esztendő *Franz Mazura* Oresztész nevelőjeként. Ennek az *Élektrának* az igazi lelke azonban a főzeneigazgató-karmester *Daniel Barenboim*. Ő a csodálatos *Berlini Staatskapellét* olyan legvégsőkig kihegyezett drámaisággal vezényli, hogy az a közönséget az első pillanattól az utolsóig torkon ragadja, lebilincseli, letaglózza. Nem hallottam még ehhez fogható interpretációját Strauss remekművének.

Zene és színpad ideális egyensúlyára ezúttal nem a fejlett zenészházi kultúrával rendelkező németeknél, hanem Csehországban, pontosabban a morva fővárosban bukkanunk. Brno, ez a turisztikailag is roppant vonzó város ugyanis nem akármilyen fesztivállal hódol leghíresebb művészenek, Leoš Janáčeknek. Jóllehet – dicséretes mértéktartással – csupán kétévenkénti gyakorisággal rendezik meg itt a nagy komponista nevével fémjelzett Nemzetközi Zenei és Színházi Fesztivált, ennek színvonala nem hagy kívánnivalót maga után! Ambíciója az eseménysorozatnak többek közt az is, hogy a Janáček-operák legjelentősebb külföldi rendezéseit meghívja, a fesztivál közönségének bemutatassa, a helyi operaház színpadára adaptálja. Így jutott el Brnóba legutóbb – a Flamand Opera produkciójának átvételeként – a *Kátya Kabanova*, napjaink egyik legjelentősebb operarendezője, a kanadai *Robert Carsen* színre állításában. Carsen a finom megoldások embere, ötletei mindig artistikusak, és sohasem tolakodók. *Kátya*-rendezése sem oly radikális,

mint például Kovalik Balázs emlékezetes bonni munkája (2010). A víz – az opera alapjául szolgáló Osztrovszkij-dráma (*Vihar*) Volgájának vize – ugyan Kovaliknál is elárasztotta a színpadot, akárcsak Carsen rendezésében, ám ami a magyar rendezőnél egész szimbólumrendszer részét képezte, az a kanadai művész számára inkább csak dekorativitás, hangulat. Mondhatni annak illusztrálása, amit Max Brod (Franz Kafka barátja s egyben Janáček zenéjének korai, elkötelezett propagátora) így fejezett ki: „az egész operát a sodró, föltartóztathatatlanul célja felé hömpölygő Volga-karakter jellemzi... már a nyitány fenyegető üstdobütéseiben érezzük e nagy és kegyetlen – kíméletlen következetességében ösidőktől fogva bámulatos – orosz világ kérlelhetetlenségét és feltartóztathatlanságát”. És Carsen puritánul letisztult, minimalizmusukban is nagyhatású képeivel (díszlet és jelmez: *Patrick Kinmonth*) egyenrangúvá tudott válni az *Ondrej Olos* vezényelte előadás zenei megvalósulása. Aminthogy a női főszerepeket alakító, vezető cseh énekművészek (*Kátya: Pavla Vykopalová*; *Kabanyiha: Eva Urbanová*) mellé is hasonló kvalitású vendégtenorokat (*Borisz: Magnus Vigilius*; *Tyihon: Gianluca Zampieri*) sikerült szerződtetnie a brnói Janáček Fesztiválnak.

A zene a fontosabb vagy a színpad? A legjobb, ha egyformán fontosak!

Mesterházi Máté

A brnói Janáček-fesztiválon *Robert Carsen* színre állításában mutatták be a *Kátya Kabanovát*

PAPAGENO

élménykalauz

papageno.hu

1036 Bp., Kiskorona u. 7. Telefon: 250 0288
obudaitarsaskor.hu jegymester.hu

Március 11., szombat 19 óra
FELVILLANYOZVA!

Zene, irodalom és a villamosság csodái

Március 17., péntek 19 óra

BARTÓK 135 – A ZENESZERZŐ

Az Anima Musicae Kamarazenekar művészei
Nagy Ervin – zongora

Március 20., hétfő 19 óra

OPERA AZ EGÉSZ VILÁG!

A FareMido Operatársulat előadása
Szerkesztő-műsorvezető: Hábetler András

Március 24., péntek 19 óra

NŐI SZÍV

Női szerzők, női előadók nem csak nőknek

Március 26., vasárnap 19 óra

ÉV SZAKOK TÁNCA

Az Anima Musicae Kamarazenekar koncertje

Március 27., hétfő 19 óra

KIÉ VAGY, MONDD?

Zenés „seveledsenélküled” a 30-as évekből
Szávai Viktória, Adorjáni Bálint

fideiŧo

BUDA
a kultúra városa

Régizene-ritkaságok korhű hangszereken és egy örök klasszikus

Mozart és Schubert alkotásaiból válogat a Purcell Kórus és az Orfeo Zenekar tavaszi, bérletzáró koncertjén a Müpában. A Vashegyi György dirigálta esten három olyan kompozíció szólal meg, amelyeket először ad elő a két együttes, ráadásul közel kétszáz év után most korabeli hangszereken hallhatják az érdeklődők a kyriet, a litániát és a misét is. E különleges koncert mellett a Müpa következő időszakának kínálatában akad más rendhagyó produkeió is, Kodály Hány Jánosa is színre kerül, izgalmas előadókkal.

Fotó: Nagy Áttila / Müpa

Vashegyi György karmester

„Ebben az évadban sok egyházzenei kompozíciót tűztünk műsorra” – meséli Vashegyi György – a novemberi, francia barokk operagála után januárban már Bach és Conti miséit játszottuk, s ez utóbbi alkotást világpremierként lemezzre is

vettük. Februárban Joseph és Michael Haydn utolsó miséi következtek, a május 9-i koncerten pedig egy Kyrie, egy Liitánia és egy Mise hangzik el, Mozart és Schubert művei. Koncertünket Mozart d-moll Kyrie-jével kezdjük: egészen különleges, komor kompozíció (Mozart egyetlen olyan egyházi műve, amelyben négy kürt szólal meg), szinte biztosan az 1780–81-es müncheni tartózkodáshoz köthető alkotás, azaz az Idomeneo egyházi testvérdarabja. Nagyon ritkán hangzik el hangversenyen, s régóta szerettük volna az Orfeoval előadni, örülök, hogy most végre sor kerül rá. Ráadásul korabeli hangszereken valószínűleg most először szólal meg Magyarországon ez a mű, de ez elmondható a két másik darabról, Mozart Litaniae de venerabili altaris sacramentójáról, valamint Schubert Esz-dúr miséjéről is. A litánia (mely salzburgi mű, rengeteg érdekes és izgalmas megoldással) nagyon szép Esz-dúr kezdése tematikailag is rokon a Schubert-mise elejével, így kiválóan átvezet ahhoz: érdekes, hogy a két zeneszerző ösztönösen mennyire hasonlóan gon-

Forrás: Müpa

Purcell Kórus, Orfeo Zenekar, Vashegyi György

EGY NAGYOTMONDÓ OBSITOS

A Budapesti Tavaszi Fesztivál záróelőadásaként Kodály daljátékát, a Hány Jánost láthatjuk a Műpában. A nagyotmondó obsitos kalandjai április 23-án, vasárnap este elevenednek meg Anger Ferenc rendezésében. A főszerepeket Balga Gabriella, Dobák Attila és Haumann Péter alakítja, a Magyar Rádió Zenei Együtteseit ezen az estén ifj. Palló Imre dirigálja, aki nem más, mint az ősbemutató egykori legendás Hányja, a neves baritonművész, Palló Imre fia.

dolgozott. Schubert Esz-dúr miséje a szerző egyik utolsó műve, csodálatos darab, s úgy vélem, ez az alkotás és Mozart-szerzeményei 'örülni fognak' egymásnak, mi pedig a közönségnek is megmutathatjuk, milyen érdekes kapcsolat rejlik közöttük. A Schubert-misé a múltban vezényelhettem már néhányszor, de mindig más együttesekkel, az Orfeo és a Purcell élén azonban még sohasem. Így a társulatoknak mindenképp izgalmas kihívást is jelent, hiszen előadása egyáltalán nem könnyű feladat. (Jövőre egyébként ezt a művet egy franciaországi turnén is előadja majd a kórus a La Chambre Philharmonique zenekarral együtt, Franciaország és Európa egyik legjelentősebb karmestere, Emmanuel Krivine vezényletével.)

A hangverseny szólistái, Szutrély Katalin, Balogh Eszter, Megyesi Zoltán, Komáromi Márton és Najbauer Lóránt állandó fellépőink (akik a Haydn-testvérpár miséiben is bizonyítottak már februárban): amellett, hogy remek énekesek, közös bennük, hogy olykor mindannyian a Purcell Kórusban is énekelnek. Együttes-építésben mi ugyanis nem a „franciapark” modelljét követjük (ahol az egységes látvány érdekében lenyírják a kicsit is kilógó ágakat), hanem inkább az „angolparkét” (ahol hagyják a növényeket szabadon nőni). Kórus terén is hiszünk a egyéni és intenzív éneklésben, ugyanakkor az egységes hangzás miatt folyamatosan nagyon figyelni kell egymásra: egyszóval az angol kamarakórusok hagyományai szerint építkezünk, példaképünknek tekintve elsősorban a Gardiner-féle londoni Monteverdi Kórust.”

**PANNON
FILHARMONIKUSOK**

ENERGIAÁRAMLÁS 2017-18

2017. SZEPTEMBER 29.
KABALEVSKIJ/CSAJKOVSKIJ/DVOŘÁK
BENJAMIN SCHMID – hegedű, vezényel: BOGÁNYI TIBOR

2017. NOVEMBER 17.
BARTÓK/LISZT/R. STRAUSS/DEBUSSY
BOGÁNYI GERCELY – zongora, vezényel: CRISTIAN MANDEAL

2018. FEBRUÁR 23.
ADAMS/BARBER/PROKOFJEV
BARÁTI KRISTÓF – hegedű, vezényel: GILBERT VARGA

2018. MÁRCIUS 23.
ELGAR/WALTON/RIMSZKIJ-KORSZAKOV
VÁRDAI ISTVÁN – gordonka, vezényel: BOGÁNYI TIBOR

2018. MÁJUS 4.
GRIEG/RAVEL/VASS
DEJAN LAZIĆ – zongora, vezényel: VASS ANDÁS

Koncertsorozat a Műpában pénteki napokon. Bérletek március 1-jétől kaphatók a Műpa jegypénztáiraiban és a jegymester webáruházban.

Csalog Gábor: „Pekka minden előzetes képet átformál”

A Zeneakadémia tavaszi kínálata bővelkedik rendhagyó hangversenyekben. A március 18-i est zongoraművésze, Csalog Gábor többször játszhatott már a finn hegedűművésszel, Pekka Kuusitóval, akinek előadásában minden darab új oldalát mutatja.

Foto: Hrotkó Bálint

Csalog Gábor, az elmélyült és sokoldalú zongoraművész

„Sokszor jártam Angliában a Prussia Cove-i kamarazenei fesztiválon, ott hallottam először Pekka Kuusisto-t zenélni. Reveláció volt számomra, rendkívüli művészek tartom. Senkihez sem hasonlítható karakter. Elképesztően sokoldalú: ahhoz képest, hogy a világ fontos koncerttermeiben az ismert hegedűversenyeket játssza, (de nem úgy, mint a többiek... érdemes megnézni például legutóbbi londoni Csajkovszkij-koncertjét, könnyen elérhető felvétel) kamarazenekarokat vezet, rockzenét is játszik, és lenyűgözően ad elő népzenei is. Elmélyült és szuverén zenei gondolkodó, akit itthon kevésbé ismernek, mint Európa-szerte ...

Az angliai, közös zenélésünket követően hosszabb idő telt el, közben éveken át az összes elérhető felvételét meghallgattam, így követve működését a távolból. Néhány éve viszont itt járt nálunk, a Zeneakadémián az Angol Kamarazenekart vezette, játszott Bachot és Steve Reichet. Megkérdeztem akkor tőle, volna-e kedve legközelebb velem kamarázni a Zeneakadémián – ő igent mondott. Még angliai beszélgetéseinken többször magyarázta nekem, mekkora örömmel lép ki néha a hegedűversenyek „darálóiból” – legtöbbször ugyanis ezekre kéri fel őt az impresszáriók. Miközben ő is döntő fontosságúnak tartaná, hogy minél több kamarazenei játsszon, hiszen a zeneirodalom legszebb, legfontosabb műveinek java e műfajban íródott. A duó ötletéből végül trió lett, Pekka ugyanis kérte, hívjuk meg a brit csellistát, Amy Norringtont is. Vele eddig még nem játszottam, de teljesen bizalommal vagyok kvalitásai iránt, hiszen Pekka szeret vele együttműködni. A műsor kitalálásának sok fordulója volt, ötleteltünk oda-vissza a művek közt. Ki-

meríthetetlen kincsébánya a kamarairodalom – ennek legnagyobb részét valószínűleg mindhárman végigjátszottuk már... Végül abban maradtunk, ők Ravel duójával kezdik a koncertet, azután pedig már hárman a Ravel triót, végül pedig Schubert Esz-dúr trióját játsszuk el. Számomra valahogyan mindkét mű, amiben játszom, a „leg”-ek zenéje: a Schubert-trió talán a legszebb, (és egyik legnagyobb) kamaramű, a Ravel-trió pedig az általam imádott szerző egyik legsokoldalúbb darabja, melynek technikai nehézségei egyébként határtalanok: az egyik legnagyobb kihívás a zongorista számára a teljes zongorairodalomból...

Eddig egyébként akárhány műben hallottam Kuusisto-t, mindegyiknek fel tudta mutatni egy, eddig soha nem hallott arcát is. Minden előzetes képet átformál, olyat tud a művekről, amit sose képzeltünk öleltte – megerősítik ezt az ővele játszó, vagy őt hallgató zenésztársaim is. A nagy zenészek közül hirtelen csak Glenn Gouldnál jut eszembe ehhez hasonló, aki ennyi újdonságot felmutatva játszott műveket. Súrolva az extravagancia határait, viszont az elmélyültség, a magától-értetődés, a szuverénitás aurájával hitelesítve. Efféle hatást kelt Kuusisto is.

Még egy dologban van egyetértés zenésztársaimmal: ahol Pekka játszik, ott mindenkit ő von be a búvkörébe. Közönséget, előadót egyaránt. Annyira erős a kisugárzása. Ugyanakkor ez a kisugárzás olyannyira pozitív jellegű, különleges és erőszakmentes, hogy mindenki – köztük én is persze – boldogan vetjük magunkat alá efféle irányításnak. Végtelemül kíváncsi vagyok, milyen meglepetéseket tartogat zenésztársai és a közönség számára ezen az estén.”

Újabb két fiatal dirigens a Fesztiválzenekar élén

A FIÚK, azaz a Fischer Iván Új Karmestereket mutat be című sorozatban télen már nagy sikert aratott Dubóczky Gergely, áprilisban pedig egy francia és egy ausztrál dirigens következik. Victor Aviat és Vladimir Fanshil a Zeneakadémián, valamint vidéki fellépéseken vezényli a Budapesti Fesztiválzenekart. Mindkét sorozat programja színes műsort vonultat fel, amelyben akad bécsi klasszikus szimfónia, különleges keringődallam és ismert Mozart-mű is.

Forrás: BFZ

Vladimir Fanshil

A berlini Konzerthausban, egy próba szünetében ismerkedett meg Fischer Ivánnal Vladimir Fanshil. Azért várta különösen a találkozást, mert nagyon megérintette a karmester Mahler IV. szimfóniájából készített felvétele, amelyet még oroszországi tanulóévei alatt fedezett fel magának. Az ausztrál dirigens ugyanis a szentpétervári állami konzervatóriumban végzett, s már fiatalon számos operaprodukcióban vehetett részt.

Fischer Ivánnal Berlinben kezdett el dolgozni, a Konzerthaus Zenekaránál, majd 2013 szeptemberében látogatott el először Budapestre. Már a repülőtérről egyenesen a Selmeci utcai próbaterembe ment, ahol Fischer éppen A Vörös Téli című operáján dolgozott a társulattal, s magával ragadta az ott uralkodó, különleges légkör, a muzikusok zenéléseinek öröme. Azonnal beleszeretett abba a mentalitásba, ahogyan a BFZ a zenéhez viszonyul, abba az őszinteségbe,

megalkuvás nélkülségbe. Úgy véli, a zenekar máshogy csínál mindent, mint mások, s olyan összhang, egymásra figyelés jellemző a társulatra, ami a kisebb együttesekre jellemző. Vladimir Fanshil azóta asszisztens-karmesterként számos turnén vett részt a BFZ-vel, áprilisban pedig dirigensként debütálhat az együttes élén, négy alkalommal vezényli a zenekart. A Zeneakadémián 26-án és 28-án, Székesfehérvárott 27-én, Veszprémben pedig 29-én mutatja be a három korszakból, három műfajból válogató estét. Zenetörténeti ritkaság a fülbemászó dallamokat felvonultató Glinka Keringő-fantázia, s szintén izgalmas darab a két hegedűre íródott Mozart-mű, a salzburgi éveiből származó C-dúr concertante, amelyben a zenekar tagjai – Gál-Tamási Mária és Mózes Anikó – is főszerephez jutnak. A nálunk ritkán felhangzó Prokofjev-szimfónia, a VII. a zeneszerző utolsó befejezett zenekari műve, amelyet a pályatárs, Sosztakovics is melegen méltatott.

„Prokofjev zenéjében azt imádom, ahogy egyszerre könnyed és játékos, de mindig van egy tapintható mélysége. Egyszerre groteszk és vicces, költői és gúnyos, ez a kettősség teszi Prokofjevet zsenivé” – vallja a fiatal dirigens.

Vladimir Fanshil januárban a BFZ közel egy hónapos, amerikai vendégszereplésén dolgozott asszisztens-karmesterként, amely során az együttes New Yorkban, Chicagóban, Bostonban, Newarkban és Ann Arborban is muzsikált. Februárban egy másik debütálás várt rá, az Odessa Filharmonikus Zenekarnál is bemutatkozhatott, s velük is előadta – egy Glinka- és egy Martinu-mű mellett – Prokofjev VII. szimfóniáját.

OBOA ÉS PÁLCA

Biztos kezét, finom drámai érzékét dicsérik a kritikák, s kiemelik eleganciáját, rugalmasságát is Victor Aviatnak. A fiatal dirigens oboaművészként kezdte a karrierjét, neves zenekarokban, köztük a BFZ-ben is muzsikált. Miután elkezdett karmesterképzésre járni, Fischer Iván – akit mentorának tekint – felkérte asszisztens-karmesternek, s két éven keresztül töltötte be ezt a pozíciót. A Zeneakadémián április 14-én és 15-én, Békéscsabán pedig 16-án Mozart c-moll szimfóniáját, Honegger Kamarakoncertjét és Schumann I. szimfóniáját vezényli.

Mexikói karmesternő a Concerto Budapest élén

Forrás: a művész honlapja

Szereti a kontrasztos, különböző korszakokból, stílusokból válogató programokat, így állította össze budapesti koncertjét is Alondra de la Parra. A mexikói származású karmesternő, aki ettől az esztendőttől a Queensland Szimfonikus Zenekar vezetője, Stravinsky, Mozart és Dvorak kompozícióival mutatkozik be a magyar közönségnek a Concerto Budapest élén. A Zeneakadémián, március 17-én adott hangverseny szólistája Kelemen Barnabás lesz. A dirigens a vezénylesről, oktatásról, zenekarvezetésről is nyilatkozott a Gramofonnak.

„A hangverseny műsorát a zenekarral közösen találtuk ki, nagyon nyitottak voltak a javaslataimra – meséli Alondra de la Parra. – Szeretem ezt a három zeneszerzőt, és mindig lelkes vagyok, ha kontrasztos a program. Kevésbé érdekelnek a teljes francia, német vagy amerikai műsorok, sokkal jobban szeretem a keveréket, ahol mindegyik darab különböző korszakból, stílusból származik, s mégis megvan kö-

zöttük a kapcsolat. Magam is izgatott vagyok mindhárom mű miatt, és számomra is kifejezetten izgalmas Dvořákot előadni Kelet-Európában, hiszen én is tanulni szeretnék a zenészekről. S várom azt is, hogy megismerhessem Kelemen Barnabást, mert mindig érdekes tehetséges előadókcal találkozni.”

Arra a kérdésre, hogy miért választotta a dirigálást, a következőket feleli: „Kiskorom óta elbűvölt a zenekar hangzása, s a szüleimnek köszönhetően igen széleskörű repertoárt ismertem meg. A zongora- és csellójátszással pedig már elmerültem a zenében, és sokat hallgattam a kedvenc zeneszerzőimet: Sosztakovicsot, Stravinskyt és Bartókot. Számomra tehát a leghatásosabb hangzást nem egy adott hangszer adta, hanem maga a zenekar. S amikor apukám elmagyarázta, hogy mi a feladata egy karmesternek, abban a pillanatban lenyűgözött az a gondolat, hogy a szép hang megalkotásának mindenki részese lehet. Emellett az is vonzott, hogy egy nagy csapattal dolgozhatom, egy ilyen varázslatos küldetésben.”

Alondra de la Parra már 23 évesen zenekart hívott életre, fontos célja volt, hogy bemutassa az amerikai kontinens fiatal zeneszerzőit, előadóművészeit.

„Fantasztikus élményt jelentett egy társulat alapítása olyan fiatalon, mert rengeteg mindent meg kellett tanulnom, ami egy zenekarral kapcsolatos. Azt, hogy hogyan építsék csapatot, hogyan keressék pénzt, hogyan menedzseljem a

koncerteket... S karmesterként természetesen foglalkozni kellett a zenészekkel és a programmal is. Mindez remek iskola volt számomra, bár erre akkoriban nem így tekintettem... Egyébként folyamatosan részt veszek oktatási programokban is. Tanárommal, Kenneth Kieslerrel karmesteri akadémiát is indítottunk Mexikóban, ahol fiatal dirigenseket tanítunk vezényelni. Akárhová utazom, próbálok részese lenni az ottani, zenekari oktatási programoknak.”

Hozzáteszi, korábbi zeneszerzői tanulmányainak dirigensként ugyancsak nagy hasznát veszi. „Mindig az a cél lebegett előttem, hogy megalapozzam a karmesteri fejlődésemet. Elemezni kell a hangjegyeket, amit egy zeneszerző papírra vetett. Ezt tesszük mi, karmesterek: tanulmányozzuk, mit írt a komponista, és értelmezzük, mit akart. A zeneszerzői tudás sokat segít abban, hogy megértsük a folyamatot, hogy minél jobban felfedezzük a darabot, amit vizsgálunk.”

Alondra de la Parra, aki számos neves együttest dirigált már, idén kezdte el zeneigazgatói munkáját a Queensland Szimfonikus Zenekarnál. „Valóban érdekes esztendő lesz, mert ez egy csodálatos társulat, magasan képzett zenészekkel. Az együttes balettet és operát is játszik, tehát ez az együttműködés számomra is tartogat még további kalandokat. Szeretnénk nemzetközi turnékra is indulni, és felvételeket készíteni. Egyszóval, nagyon izgalmas lesz mindaz, amit előadásunkban hallhat a közönség.”

BUDAFOKI DOHNÁNYI ZENEKAR

bdz

BÉRLETAKCIÓ

2017-2018

HA TAVASZ, AKKOR BÉRLETAKCIÓ

A BUDAFOKI DOHNÁNYI ZENEKARNÁL!

BÉRLETMEGÚJÍTÁS: 2017. MÁRCIUS 20 – ÁPRILIS 2.

ÚJ BÉRLETEK FOGLALÁSA KEDVEZMÉNNYEL: 2017. ÁPRILIS 3 – 18.

Foglalás április 18-ig
www.bdz.hu oldalon, valamint munkanapokon 9:00-12:00 a 06-1-322-1488-as telefonszámon

Személyes vásárlás és bérletek átvétele: április 24-28.

- BDZ művészeti titkárság (1087 Budapest, Kerepesi út 29/b. IV. épület) hétfő, kedd, szerda, péntek: 9:00 - 12:00 és csütörtök: 14:00 - 18:00,
- Budafok, Klauzál Ház: április 28. péntek 18:00 – 20:00

Háromnapos zenemaráton után Gyöngyösi-műveket mutat be a Dohnányi

Izgalmasan kezdődött az idei esztendő a Budafoki Dohnányi Zenekarnál: a januárt háromnapos zenemarátonnal zárták, melynek során legendás énekest kísérhettek, újra előrukkoltak egy hagyományteremtő, különleges sorozattal, és délelőtti hangversenyükre is zsúfolásig megtelt a Zeneakadémia. Hollerung Gáborral az újdonságokról beszélgettünk, valamint arról, hogy egyre gyakrabban játszanak operát, s tavasszal ismét bemutatják A gólyakalifát.

„Nagy öröm számunkra, hogy januárban mi kísértük utolsó világtornéjának budapesti állomásán José Carrerast – emelte ki a karmester. Az együttesünk olyan lelkes volt, hogy a muzsikusok egyre nagyobb létszámban vettek részt a próbákon, mert mindenki részese akart lenni ennek a különleges fellépésnek, együtt akart zenélni a XX. század egyik legjelentősebb énekes személyiségével. Emberi, zenei habitusa, tudása, kisugárzása maradandó élményt jelentett. Opera- és operett részletek, zarzuelák kaptak helyet a műsorban, okosan válogatva, David Giménez vezényletével, s a koncertre zsúfolásig megtelt a Sportaréna. Ezzel szinte háromnapos zenemarátonba kezdtünk, hiszen péntek este Carrerast kísértük, szombaton már az általunk életre hívott Aranybálon muzsikáltunk hajnalig a Pesti Vigadóban, vasárnap délelőtt pedig a Zeneakadémián folytattuk. A megérthető zene sorozatában Vivaldi Négy évszakja volt műsoron. S olyan sokan voltak kíváncsiak rá, hogy nem is fért be mindenki...

Visszatérve a január 21-i Aranybálra, az együttesünknek mindig fontos célkitűzése, hogy új, különleges és értékes rendezvényeket hozunk létre, amellyel még nagyobb számú közönséget tudunk elérni. Ilyen az Újévi koncertek sorozata, s bízom benne, hogy ehhez csatlakozik az Aranybál is. A programhoz megnyertük partnernek a Klasszik Rádiót, s a Magyar Művészeti Akadémia támogatásával szerveztük meg, hiszen annak idején a Pesti Vigadó adott otthont az első bálnak. Magyarországnak szép báli hagyománya van, s én nagyon Monarchia-lelkületű ember vagyok. Lényegesnek tartom a zenei, kulturális hagyományok őrzését. A rendezvényen értékes komolyzenével igyekeztük megidézni a XIX. századi társasági életet, a bálók aranykorát. Az este első részében, a vacsorához komolyzenei koncertet adott a Dohnányi Miklósa Erikával. A zenekar Erkel-, Strauss-muzsikával indította a tánczenék sorát, ahol keringő és palotás is felhangzott. Kihasztnáltuk azt is, hogy a Dohnányihoz oly sok kamaraegyüttes kapcsolódik, így a Swing a la Django adta a talp alá valót, éjfélkor pedig a Dohnányi zenekar big bandje adott hangversenyt. Meglepett minket is, de már

Hollerung Gábor örül, hogy az operával bővült a Dohnányi műfaji palettája

erre az első bálra is mind-mind elkeltek a jegyek, jöttek a koncertjeinkre járó cégek, a törzsközönségünk, a zenei holdudvarunk, a rajongótábor. Bízunk abban, hogy a folytatás is hasonló lesz!

Annak is örülök, hogy a Dohnányi egyre gyakrabban játszik operát, s már a dalszínháznak is a visszatérő vendégei lettünk. Korábban nagy tetszést aratott Bellini-előadásunk, februárban pedig A sevillai borbélyt kísértük a Műpában. Tavasszal két alkalommal is előadjuk Gyöngyösi Levente Gólyakalifáját. Levente lassan már a házi szerzőnknek számít, hiszen sok kompozíciót írt a Dohnányinak, s ezeket a darabokat több alkalommal, öt-hatszor is műsorra tűztük. Olyan zenei nyelven ír, ami a közönség számára is jól követhető, s az operája szintén izgalmas, sokszínű, magával ragadó. Annak idején a mi együttesünk adta elő először A gólyakalifát, Vashegyi György vezetésével, s ezt követően került csak sor az operaházi premierre. A bemutató után is eljártunk még egyszer, a Millenárison. Most az Operaházban május 29-én adjuk elő, koncertszerűen, és a dalszínházi fellépés előtt A megérthető zene című sorozatunkban is elhangzik, május 21-én, a Zeneakadémián. Júliusban pedig bemutatjuk Levente A Mester és Margarita című musicaljét is a Miskolci Operafesztiválon...”

Táncelőadások Párizstól Nottinghamig, a koncertmester szemszögéből

Különleges vendég szerepléseken vesz részt ebben a szezonban a Miskolci Szimfonikus Zenekar. Tavaly novemberben a milánói Scala balettkarával adták elő *A hattyúk tavát* Párizsban, márciusban pedig Nottinghambe utaznak, ahol Csajkovszkij másik balettjét, *A diótörőt* adják elő. A darabok hegedűszólóit játszó, és az együttesben koncertmesteri posztot betöltő Kaulics-Nagy Zsófiával a turnékról beszélgettünk.

„Bár nem tartozik a zenekar profiljába, nem jelent gondot az sem, ha balettet kell kísérenünk. Csajkovszkij zenéje szerencsére mindenkire közel áll, legyen szó szimfóniáról, versenyműről vagy balettmuzsikáról. Néhány előkészítő próbával, amit itthon a művészeti vezetőnk, Gál Tamás tartott, a zenekar helytállt ebben a darabban is. Az élő tánc kíséreténél még jobban kell figyelni a karmester jelzéseire, hiszen nincs két egyforma előadás, a tempók minden előadáson változhatnak, s bizony változtak is...” – számolt be Zsófia a tapasztalatokról.

A Miskolci Szimfonikus Zenekar novemberben kéthetes vendég szereplésen kísérte a milánói Scala balettkarát, hat alkalommal adták elő Párizsban *A hattyúk tavát*, a négyezer néző befogadására alkalmas Kongresszusi Központban – minden alkalommal közel teltházzal.

„Az előadásokat a bolgár származású Rossen Milanov dirigálta. Kicsit mindig tartunk az ismeretlen karmestertől, leginkább a viselkedésétől, temperamentumától, a zenészekhez való viszonyulásától. A muzikus érzékeny ember, a miskolci zenekar különösen az. Rendkívül odaadó tud lenni, ha emberi szót, kedvességet, türelmet kap. Szerencsére fantasztikus volt a karmester e tekintetben is. A maestrót megszerette a zenekar, kedves volt és remek próbákat tartott. Úgy éreztük, ő is élvezte az együttesünkkel folytatott, közös munkát. Reméljük, hogy a jövőben Miskolcon is dolgozhatunk vele, s a közönségünk is megismerheti.” Hozzáteszi, sajnos a balettprodukciókból nem sokat láttak, nagyon mély volt a zenekari árok, viszont a párizsi publikum nagy lelkesedéssel fogadta az előadásokat, az összes este tetszést aratott.

„Koncertmesterként általában nagyobb teher hárul az emberre, mint egy tuttistára, hiszen közvetlenebb a kapcsolata

Kaulics-Nagy Zsófia, a Miskolci Szimfonikusok koncertmestere

a karmesterrel, s nagyon pontosan kell követnie és közvetítenie a dirigens minden mozdulatát. Ráadásul *A hattyúk tavában* két hegedűszólóra írott tétel is van, amelyre a főszereplők pas de deux-ket adnak elő. Jelentős kihívást jelentenek, hiszen két, egymástól teljesen eltérő karakterű muzsikáról van szó, rengeteg hanggal, kényes állásokkal. S az egyik tételben a hárfával kell összhangban játszani, amihez később még a csellósóló kapcsolódik, így alakul a trió... A párizsi helyszínen nehéz volt a dolgunk, hiszen egyáltalán nem láttuk egymást. A hárfás több pulttal a hátam mögött ült, őt kizárólag a hangosításból hallottam, a csellista pedig hiába ült volna szemben, viszonylag közel, kettőnk között éktelenkedett – a hangosí-

tás miatt – egy hatalmas láda. Így kizárólag a karmesterre támaszkodva és egymást »érezve« kellett muzsikálnunk!” Azonban így is sikert arattak, olyannyira, hogy márciusra Angliából kaptak felkérést. Hat előadásra kell közreműködniük Nottinghamban, *A hattyúk tava* mellett háromszor a *Diótörőt* kell kíséreniük.

„Itthon tartunk előkészítő próbákat, de most egy másik, orosz karmesterrel, és egy másik együttesel szerepelünk majd, ami megint nagy kihívásokat jelent, és gyors reagálásokat követel a zenészeketől. Koncertmesteri szempontból is nehezebb a feladat, hiszen a hegedűszólós tételeknél új muzsikustársakat kapok a hárfás és a csellista személyében, egy idegen karmesterrel... S hat nap alatt két darabra is koncentrálni kell.”

Később pedig Párizsba is visszatérnek a miskolciak, hiszen a jövő évadra szintén van felkérésük, akkor Mozart Jupiter szimfóniája és Requiemje lesz műsoron a Champs-Élysées Színházban.

Gilbert Varga: „A zene egy nyelv, nem csupán hangjegyek egymásutánja”

Visszatér Pécsre a neves, magyar származású karmester, Gilbert Varga. Április 6-án, a Kodály Központban orosz szerzők műveit vezényli. Az ötödik című est programjában Csajkovszkij szimfóniája mellett egy Ljadov-darab, valamint Rachmaninov rapszodiája is helyet kapott. A dirigenssel izgalmas előadásmódjáról és a magyar zenekarokról is beszélgettünk.

Arra a kérdésre, hogy mi a titka, hogyan képes színek és érzelmek széles skáláját kihozni az együttesekből, azt feleli, annak köszönhető, hogy édesapja, Varga Tibor nevelte fel, s az ünnepelt hegedűművész sok híres magyar muzsikussal felnőve valószínűleg a magyar módszert követte. Ennek lényege, hogy a zene egy nyelv, nem csupán hangjegyek egymásutánja. „Ha valakivel beszélgetek, s megpróbálom meggyőzni valamiről, akkor a hangszínem is megváltozik. Ezzel is igyekszem átadni az üzenetet, arra ösztönözni a hallgatót, hogy kövesse a gondolatomat. Úgy nincs mondandó, ha végig monoton hangon beszélünk, mégha tartalmilag helyes is a szöveg. Akkor ugyanis senki sem figyel az emberre. Szükség van a színekre. Egy zenekar pedig temérdek árnyalatot tartalmaz, olyan, akárcsak egy festő palettája, és a karmester kiválaszthatja, melyik tónust hová viszi fel. Minden egyes nap új felfedezése annak, hogy miként lehet használni ezeket a színeket... Sajnos a fiatal generációnál azt a képességet, hogy elképzeljék az összes árnyalatot, jelentősen tönkretette a lemezpiac. Egy CD-n ugyanis végig ugyanaz a szín és dinamika van jelen, hiszen a városi zajban elvesznenek a nagyon halk részek, a hangosaktól pedig megfájdulna a fülhallgatóban a fül... Ez azonban mind megvalósítható az élő zenével, s ezért is kiváló a Kodály Központ, hiszen az ott muzsikáló együttesnek lehetősége van rá, hogy felfedezze a különböző színeket és érzelmeket.”

Úgy véli az, hogy ilyen teremben játszhatnak a Pannon Filharmonikusok, nagy mértékben hatott az együttesre. „Fantasztikusak lettek, nőtt az önbizalmuk, öntudatosokká váltak, sok energiával és ambícióval. Ez a terem tényleg nagyon-nagyon jó. Ez idáig csupán egyszer muzsikáltam a Kodály Központban, de nagyon erősen hatott rám, elbűvölt. A zenekar immár csodálatos jövő elé nézhet.”

Az áprilisi hangversenyéről pedig a következőket mondja: „Csajkovszkij 5. szimfóniája hosszabb mint a 4. és a 6. szimfónia. S bár ez a három leghíresebb, legerősebb ilyen alkotása, a 4. és a 6. máshogy, organikusán épül fel. Az 5. előadásakor a tempók kezelése, s magának a műnek a mérete jelent gondot, gondolkodni kell azon, hogy az ember hogyan építse úgy fel, hogy ne tűnjön annyira hosszúnak. Hogy az ember ne érezze azt, hogy egy sivatagban halad, ahol sosem akar véget érni az út... Ezért minden alkalommal, amikor dirigálok, már hetekkel előtte izgulni kezdek

Gilbert Vargára erősen hatott, sőt elbűvölte a Kodály Központ akusztikája

amiatt, képes leszek-e kezelni a szimfónia struktúráját. Emellett a műben remek gondolatok rejlenek, és minden össze van kapcsolva. Például ahogy a végén visszatér az első jelenethez...”

A magyar zenekarokról – hiszen rendszeresen vezényli a győri együttest, s dolgozott már az NFZ-vel is –, így vélekedik: „Nagyon jók, igazán magas szinten képesek játszani. S még a kis városokból származó együtteseknél is az a fantasztikus, hogy milyen gyorsan zárkóznak fel. Nyilvánvalóan egy ilyen remek terem, mint a pécsi – ami egyébként nagyon magas nemzetközi színvonalú helyszín – elősegíti azt, hogy a zenekar hihetetlen sebességgel fejlődjön. Remélem, a győriek is megkapják egyszer a lehetőséget arra, hogy hasonlóan remek helyszín épülhessen a zenekarnak.”

Cser Miklós a Szegedi Szimfonikus Zenekarral ünnepli születésnapját

Különleges műsort állított össze a Szegedi Nemzeti Színházban adott estjére Cser Miklós. A karmester a tavaszi hangversennyel ünnepli hetvenedik születésnapját, így a programban helyet kapó darabok mindegyike, Messiaentól Brucknerig, kötődik hozzá és családjához. Örömmel tér vissza a városba, amelynek zenei életében sok éven keresztül játszott meghatározó szerepet.

„A Szegedi Szimfonikusok rám bízta az április 11-i program válogatását – osztotta meg velünk Cser Miklós – s igyekeztem ünnepi műsort összeállítani. A Messiaen-darab ugyan 1932-ben született, mivel azonban a II. világháború alatt tönkrement a kottája, a mester emlékezetből írta le 1947-ben, amikor én is a világra jöttem. Mindig érdekelt színes, huszadik századi zenéje, így örülök, hogy most Szegeden is megszólaltathatom. Mozart a kedvenc zeneszerzőim közé tartozik, s végül egy fuvola-versenyre esett a választásom, amelynek szólistája Bálint János lesz. Vele már korábban is többször koncerteztem, kiváló művész, igazi zeneőrült muzsikus, aki szenvedélyesen szereti, amit csinál. A második részben pedig Bruckner VII. szimfóniája hangzik fel. Két dolog miatt esett erre a műre a választásom. Néhány esztendővel ezelőtt előadta a Budapesti Filharmóniai Társaság Zenekara Eliahu Inbal vezényletével, és az együttesben játszó két testvérem meghívott, hogy hallgassam meg. Óriási élményt jelentett, ráadásul a dédnagyapám Bécsben magánál Brucknernél tanult orgonálni... Szegeden ritkán hallhatóak ezek a darabok, bízom benne, hogy sikerül olyan előadásban bemutatnom a műveket, hogy megszeresse a publikum. Annak is örülök, hogy sok év után ismét a Szegedi Szimfonikusokkal muzsikálhatok, hiszen sok régi, kedves kolléga játszik még ma is az együttesben.”

Cser Miklós elmondta azt is, igazi zenészcsalád az övék, hiszen a dédnagyapja kántortanító volt, a nagyapja kórusvezető, iskolai tanár. Édesapja szintén karmesterként, zeneszerzőként dolgozott, így ő és két testvére is a zenét választotta hivatásául. A zeneszeretettel az ő családjában ugyancsak folytatódik, hiszen felesége is tanult zenét, egyik fia, Ádám a Miskolci Nemzeti Színház zeneigazgatója, karmestere, Krisztián pedig a Magyar Állami Operaház magánénekes.

A karmester életében fontos szerepet töltött be Szeged, hiszen miután végzett a Zeneakadémián, a Tisza-parti teátrumhoz hívta Pál Tamás, viszont az Operaházból is felkérést kapott, s két évig korrepetitorkodott a dalszínházban.

„Budapesten azonban kevés lehetőségem volt a dirigálásra, pedig ezt a hivatást másképp nem lehet elsajátítani... Ezért éltem a korábbi ajánlattal, és 1977-től a szegedi társulat tagja lettem, vezénylő korrepetitorként. Rögtön a Don Carlosban debütáltam. Aztán következett a Cosí, a Boris Godunov, s

Forrás: a művész archívuma

Cser Miklós karmester születésnapjára készült Szegeden

az operák sorban, majd az operettek, a musicalek. Rendszeresen dolgozhattam a Szegedi Szimfonikusokkal is. Sőt, egy énekkart is irányítottam, az Egyetemi Kórust vezettük több évig Gyüdi Sándorral.

Az éneklés ugyancsak végigkíséri az életemet, hiszen az édesanyám operaénekes volt. A Rádió Gyerekkórusában kezdtem, később a karvezetés szakot is elvégeztem. A Liszt Ferenc Kamarakórusnak szintén a tagja voltam, s mindig érdekelt az a cappella irodalom. Több éven keresztül énekeltem a feleségemmel a Pesti Ferences Templom iskolájában. Az is mindig vágyam volt, hogy kórust vezessek, és fontosnak tartottam, hogy az amatőr zenekari és énekkari mozgalomban is részt vállaljak. Ezt az örökséget édesapámtól kaptam...

Egyébként dirigensként Szegedről visszavezetett az utam a Magyar Állami Operaházba, 1990-től lettem a dalszínház karmestere, majd 2000-től 2010-ig a Pécsi Nemzeti Színház zeneigazgatója és karmestere.”

A karmester hetvenedik születésnapját egy másik koncerttel is köszönti májusban. „Öt évvel ezelőtt bőgős testvéremmel és egy hegedűs kolléganővel életre hívtuk a Concerto Kamarazenekart, évente négy-öt hangversenyt adunk. Május 21-én Bach Magnificatját és Mozart c-moll Miséjét adjuk elő a Kelenföldi Szent Gellért templomban.”

Gregoriántól a jazzig

Rendhagyó hangversenyek a Honvéd Férfikarral

Vallási énekekből válogat, majd Duke Ellington jazz miséjét adja elő tavasszal a Honvéd Férfikar az MTA Dísztermében. Strausz Kálmán, az együttes vezetője azért is örül ezeknek a koncerteknek, mert így társulata meg tudja mutatni, mennyire sokoldalú ez az énekkar.

Strausz Kálmán (jobbra): Cizellált, hajlékony éneklésre is képesek vagyunk

„Tényleg sok évszázad zenei történetét öleli át az este, hiszen a válogatásban még kortárs mű is helyet kapott. Együttünk közel hét évtizedes történelme alatt temérdek vallási mű került repertoárunkra, így a tavaszi hangversenyen a gregoriánoktól indulva a gospeleken át jutunk el a mai kompozíciókig. A koncertet Riederauer Richárd kollégámmal közösen vezényeljük majd, s a programot is együtt állítottuk össze. Ilyenkor mindig az a keservesebb munka, hogy mi legyen az, ami a műsorból kimarad, olyan sok ugyanis a kiváló, előadásra érdemes mű. Sajnos, lassan teljesen idegen zenei nyelvnek tűnnek a gregorián darabok, miközben izgalmas, különleges muzsikát jelentenek. Legutóbbi, az MTA-ban adott karácsonyi koncertünkön is nagy sikert aratott vele az énekkar” – emelte ki Strausz Kálmán.

„A márciusi műsor felét, a repertoáron lévő darabjaink mellett, új művek alkotják, úgyhogy komoly munkát jelent az estre való felkészülés. Már csak azért is, mert mindent eredeti nyelven adunk elő, s bizony ugrálunk a különböző előadásmódok között. A szigorúan kötött motetták, zsoltárok, ortodox liturgia mellett megjelenő gospeleknek sokkal szabadabb a szövegkezelése, a ritmusképlete. Az áradó, hatalmas hangzásra is képesnek kell lennie a férfikarnak, akárcsak arra, hogy éneklésével spirituális világot teremtsen. Mindezzel a közönségnek is megmutathatjuk, milyen sokarcú, sokoldalú együttes a Honvéd. Elterjedt sztereotípiát a társulatunkról, hogy nagyhangú, férfias, harsányabb

előadásmódot képviselő társulat. Ez is igaz ránk, de éppen ezekkel a produkciókkal bizonyíthatjuk, hogy a nagyon cizellált, hajlékony éneklésre ugyancsak képesek vagyunk. Szeretnénk szép ívet rajzolni a Nagy Szent Gergely pápa által összegyűjtött gregoriánoktól egészen a kortárs darabokig. S hadd tegyem még hozzá, abból a szempontból is rendhagyó lesz ez a március végi hangverseny, hogy egyetlen este alatt különböző egyházak zenéi hangzanak majd el.

A bérlet következő előadásának, április 28-án pedig a jazz a főszereplője. Még a Rádióénekkar élén – persze akkor a vegyeskari változatát – mutattam be Duke Ellington Sacred Concert című jazz miséjének, s nagy sikert aratott a mű. A férfikari verzió szintén remek, ráadásul a Honvédnak e műfajban szintén akad tapasztalata jócskán. Az együttes rendszeresen szerepel crossover programokban. Legutóbb, Szirtes Edina Mókussal közös előadásunkon az improvizatív részek is remekül sikerültek. A koncertet Riederauer Richárd vezényli, a Budapest Jazz Orchestrával, valamint egy énekesnővel egészül ki erre az estére a társulat.

Az MTA-val közösen rendezett bérletek tapasztalata azt mutatja, sikerült bővítenünk az érdeklődők sorát, a rendhagyó programösszeállításokat is örömmel és kíváncsian fogadják. Emellett akad feladatunk még bőven, tavasszal ugyanis nagy fába vágjuk a fejszénket. Felkérésünkre öt kortárs kompozíció született, amellyel az I. világháború évfordulója előtt tisztelegtünk. Ebből az anyagból CD-felvételt is szeretnénk készíteni.”

Egykori kíséretből világhírű szólista

A Berlini Filharmonikusok szólótrombitása, Tarkövi Gábor lesz a Duna Szimfonikusok március 10-i hangversenyének szólistája, Neruda Esz-dúr trombitaversenyét adja elő. A műsorban még Dvořák VIII. szimfóniája és egy Beethoven-darab, a Mondschein szonáta csendül fel, amelynek hangszerelését az est dirigense, Dénes István készítette. Tarkövi Gábort az együtteshez fűződő kapcsolatáról, a berlini tapasztalatairól és a tanításról kérdeztük.

„Harmadszor leszek a Duna Szimfonikusok szólistája, azonban már sok évtizedes kapcsolat fűz az együtteshez. Először főiskolásként játszhattam velük, Borst Rudi bácsi, a legendás trombitás hozott magával harknistanak. Egy héten keresztül mellette játszottam, utána pedig állandó kíséretje lettem a zenekarnak. Főiskolás éveim alatt folytonosan hívtak, a náluk kapott gázsiból tudtam továbbtanulásom egy részét finanszírozni. Ma is sok olyan tagja van a zenekarnak, akivel egykor együtt muzsikáltunk... Mindig jó érzés visszajönni hozzájuk, s minden alkalommal elcsodálkozom azon, hogy bár nem könnyű a helyzetük, milyen remekül játszanak. Művészeti vezetőjük, Szklenár Ferenc pedig falumbéli, csolnoki. Ő is ugyanúgy tagja volt a helyi fúvószenekarnak, ahogy én, csupán néhány évvel korábban. Bár a berlini elfoglaltságaim miatt nem mindig tudok a hazai felkérésekre igent mondani, a Duna meghívásaira azért valahogyan igyekszem időt teremteni. Szerencsére ők is elég rugalmasak a dátumokban, a műsorválogatásban.

Sajnos a trombitairodalom elég behatárolt, nincs annyi jó szólódarabunk, mint a hegedűsöknek vagy akár a kürtösöknek. Ez a Neruda-kompozíció is eredetileg kürtre készült, de több változata is született, a trombitaverzióját szívesen játszom én is, mert remek darabnak tartom. A márciusi est előtt Japánban adom elő több alkalommal, a Duna Palotát követően pedig még Pécsett is eljátszom, de ott zongorakísérettel. Szeretek a magyar közönségnek muzsikálni, más érzés, mint bárhol máshol a világon. Hozzá kell tegyem, jobban is izgulok, hiszen olyan sok ismerős, barát hallgat a nézőtéren. Ez persze jobb teljesítményre is ösztönzi az embert. A koncertek mellett szívesen tartok itthon kurzust is, hiszen kíváncsi vagyok a fiatal, magyar zenészekre. Szeretek megismerni őket, és ha szükség van rá, igyekszem segíteni is nekik. Idén a budapesti koncert mellett várnak még más fellépések is: Ausztriában, Izlandon, Olaszországban. S bár izgalmas a szólózás, kamarazenélni jobban szeretek. Néhány éve alapítottuk bécsi és berlini kollégákkal a Wien-Berlin Brass Quintettet. Remek velük zenélni, és nagy örömmünkre decemberben, Japánban fogunk turnézni, és ha sikerül megszervezni, Budapesten is fellépünk majd.

Fotás: Duna Szimfonikusok

Tarkövi Gábor ugyanabban a faluban. Csolnokon nőtt fel, mint Szklenár Ferenc, a Duna Szimfonikusok igazgatója. Ez megalapozta az életre szóló barátságot

Tizenharmadik esztendeje vagyok a Berlieni Filharmonikusok szólótrombitása, sok tényező szerencsés összefonódása kellett ahhoz, hogy elnyerjem a posztot. Éppen akkor lett szabad a státusz, amikor állást kerestem, én pedig a legjobbnak bizonyultam a próbajátékon. Kiváló társaság, csodálatos kollégáim vannak, a mai napig nagyon inspiráló a játékuk. Örülök, hogy a zenekar tagja lehetek. Persze, ahogy telnek az évek, a darabok nem lesznek könnyebbek, és a következő koncert is épp olyan nehéz, mint a legelső. Egy ilyen együttesben nem lehet rutinból dolgozni, huszadjára ugyanúgy kell készülni vagy még jobban is, mint az első alkalommal. De éppen ez a szépsége. Emellett a Herbert von Karajan Zenekari Akadémián is tanítok. Egyetlen növendékem van, öt megeskik, hogy ötven jelentkező közül választjuk ki. Ezután két évig dolgozunk intenzíven. Több alkalommal muzsikál velem a koncerteken is, igyekszem neki átadni a zenekari játék titkait. Így az akadémia végén könnyen talál magának státuszt, akár egy olyan jó együttesben is, mint a Berliniek. Mindezt a tudást igyekszem a magyar fiataloknak is átadni, jövő októberben például Pécsett lesz egy kurzusom.”

Kodály emlékezete – eltáncolva, elénekelve

Mindennapi örömek, bánatok, különböző emberi kapcsolatok, egy falusi közösség hétköznapijai elevenednek meg a Magyar Állami Népi Együttes új darabjában, amely az Hommage à Kodály Zoltán címet viseli. Mihályi Gábor koreográfus-rendező művének zenei keretét Kodály kompozíciói, illetve az általa gyűjtött népdalok alkotják. A produkciót a Budapesti Tavaszi Fesztivál keretében mutatják be április 21-én, a Müpában. Zeneszerzője, szerkesztője Pál István Szalonna, aki arról mesélt, hogyan született meg a darab zenei szövege, és miért érzi némileg családi vállalkozásnak.

„Az előadás zenei anyagával szeretnénk bemutatni a Kárpát-medencei magyar népzene, valamint megszólalnak Kodály, Bartók és Lajtha művei is, de sokkal kisebb számban. Arra törekszünk, hogy a publikum megtapasztalja, hogyan szólalt meg a hagyományban egy-egy dallam, és azt miként dolgozta fel Kodály. Érdekes társítások is akadnak majd, hiszen megszólal például a Mátrai képek, ami mellé néhány olyan népdalt párosítunk, amelyeket arról a környékről gyűjtöttek, ahonnan ez az adott téma származik. Vagy klasszikus zongora játssza a Kodály által megírt dallamot, viszont nem opera-, hanem népdalénekes adja elő az adott dalt. Eljárszunk azt is, hogy a Székely fonó darabjai annak idején hogyan szólhattak népdalként, az eredeti formájukban. Felcsendülnek például a Bécsi harangjáték foszlányai, majd cimbalmon folytatódik a zene. Kodály és Bartók mellett nagyon fontosnak tartjuk Lajtha Lászlót, aki nálunk valahogy háttérbe szorult. Külföldön sokkal jobban ismerik, mint itthon. Ezért Kelemen László, aki Kolozsvárott a zeneszerzői szakot végezte el annak idején, komponál egy olyan új művet, amelyben mindhárom komponista – Bartók, Kodály és Lajtha – motívumai megjelennek. Hiszen ők hárman kölcsönösen hatottak egymásra, és ugyanabból a népdalkincsből merítettek. Az is különleges, hogy sok év után a Magyar Állami Népi Együttes cigányzenekara és népi együttese közösen, egy kis kamaraszimfonikus zenekart alkot, és mi játszunk majd el a klasszikus zenei részleteket is. Az átiratokban szerencsére – Radics Ferenc primás személyében – remek segítségre leltem, tennivaló pedig akad jócskán.

Az estet egyébként azzal a művel fejezzük majd be, amelyet Kodály Zoltán kimondottam a MÁNE-nak komponált, ez pedig a Kállai kettős. A táncanyag természetesen szintén a

Fotó: Bege Nóra

Pál István Szalonna: Egy elképzelt falu élete elevenedik meg – a születés, a párválasztás, a férfi-női civódás, a katonaelet, a lakodalom

néptáncból táplálkozik, persze akadnak emellett kortárs gesztusrendszerek, színpadi effektek is az előadásban. A Mihályi Gábor által rendezett, koreografált mű – amelynek életre hívásában koreográfustársai még Kocsis Enikő, Fitos Dezső és Orza Calin – egy elképzelt falu életét idézi meg, a születést, a párválasztást, a férfi-női civódást, a lányok játékát, a katonaeletet, a lakodalmat, a mindennapokat. Emellett az előadásban fontos szerepet kap a vetítés is, hiszen régi fotográfiákkal, sőt egykori gyűjtésrészletek is megismerkedhetnek az érdeklődők. A társulatunk rengeteget próbál a bemutatóra, nem lesz könnyű a feladatuk, hiszen emellett, hogy táncolnak, énekelni is szinte mindent ők fognak, sokszor több szólamban. A produkció felcsiki muzsikával kezdődik, ami a Székely fonóból ismert dallamokat is magába foglalja, aztán mindez egy bukovinai székely táncba vált, majd egy másik hangszerelésben jutunk el a Hány harangjátékáig. Később a Toborzó is felhangzik, legvégül pedig az Esti dal zárja az előadást. Nemcsak én dolgozom lelkesen az esten, hanem többen is a családomból, hiszen a feleségem, Czébély Beáta zongorázik (ő nemrég szerzett diplomát a Zeneakadémián, és már a Szarvasénekekben is muzsikált), édesapám, Pál Lajos pedig a kórusműveket tanítja be a tánckarnak, ő karnagyként az ukrain Operában dolgozott. A húgomnak, Pál Eszternek szintén akad feladata, a népművészet ifjú mestereként a gyerekjáték részleteken dolgozik a társulattal.”

Elmélyültség, hivatástudat és hatalmas repertoár

Dr. Varga László orgonálásról, tanításról és egyházzenéről

Nagyon alapos és a liturgiába illeszkedő darabválogatás, magas színvonalú muzsikálás kellene, hogy az istentiszteleti zenét jellemezze, de Varga László úgy vélekedik, sajnos ebből egyre kevesebbet hallani. Az egyházzenevel foglalkozó orgonaművész-tanár, akinek már több mint negyedszázada indult Miskolcon a pályája, ma is arra törekszik, hogy minél több fiatalnak megmutassa ennek a hivatásnak a szépségét.

„Az egyházzene helyzetét sok összetevő miatt nagyon nehéznek látom. Az egyik, hogy a történelmi egyházaknál nem látszik arra az akarat, hogy az egyházzene ügyét komolyan rendbe tegyék, és ez számos következménnyel jár. Például vidéken, de még egy Miskolc nagyságú városban sincsenek igazán képzett kántorok, egyházzenészekből pedig még nagyobb a hiány. Mindez persze rányomja a bélyegét az istentiszteleti zenélésre, és a templom zenei életére egyaránt. Kevés a fiatal, aki egyházzenesznek készül, és sajnos nincs is sok példa előttük. Ha a saját helyzetemre gondolok, mint egyházzenesz, akkor a képzettségemnek és a tudásomnak csak a töredékét nyújthatom gyülekezetünkben, a Deszkatemplomban. Nincs ugyanis meg a református egyháznak a megfelelő egyházzenei gyakorlata, s nem szorítkozik másra az istentiszteleti zene, mint a gyülekezeti ének kíséretére.” Dr. Varga László hozzátette, míg a 2000-es évek táján erős volt Miskolcon az egyházzenei szak, most nincs elég jelentkező, mert nem tudnak a fiatalok számára megfelelő pályaképet mutatni. „Tartanak attól, hogy nem találnak állást, ha pedig mégis sikerrel járnak, akkor a fizetés lesz roppant kevés. Ahhoz, hogy valaki jó egyházzeneszé váljon, hatalmas repertoárral kell rendelkeznie, s igazán el kell mélyülnie ezekben a művekben. Ráadásul egyházzeneszként el kell fogadtatni magunkat, és azt is, amit képviselünk. Ha pedig a saját növendékeimre gondolok, akkor az egyik szemem sír, a másik nevet. Két éve az utolsó egyházzenesz növendékemet felvették a Zeneakadémiára, de azóta sincs új hallgatóm. Két orgonista tanul most nálam, egyikük tanár szeretne lenni, a másik fiú pedig kántorként képzelet el a folytatást.”

Varga Lászlót a gyerekkorában hallgatott templomi muzsika ösztönözte arra, hogy orgonálni kezdjen szülővárosában, Miskolcon. Miután elvégezte az orgonaművészi szakot, akkortájt indult az egyházzenei képzés Dobszay László vezetésével a Zeneakadémián. Bár már teljes állásban volt, vállalta a nappali tagozatot is, hogy elvégezhesse a szakot. Eközben pedig már istentiszteleteken muzsikált a Deszkatemplomban.

Egyházzeneiből doktorált is (ugyancsak Dobszay hatására) Samuel Scheidt egy XVII. századi német zeneszerző művészetéből, aki orgonistaként lett ismert, és Halle városának volt az egyházzenei igazgatója. Ezután a tanítást is elkezdte a Miskolci Bartók Béla Zeneművészeti Szakgimnáziumban, ahol

Varga László: nincsenek igazán képzett kántorok, egyházzenészekből még nagyobb a hiány

most már lassan negyedszázada oktat, és az utóbbi években ő tölti be az igazgatóhelyettesi posztot is. Sok idejét elviszik az ezzel járó teendők, de azért a gyakorlásnak is kiemelt szerepe van napirendjében. Rendszeresen ad koncerteket városában, legutóbb októberben egy jótékonyági hangversenyen muzsikált, novemberben pedig a saját templomában adott szólóestet a reformáció 500. évfordulójának a tiszteletére. Emellett időről-időre Budapesten is zenél. „Miskolcon szerencsére van közönsége az orgonamuzsikának, bár nem mindig könnyű megtölteni a termet. A hangversenyeken kívül a templomi szolgálatokba is igyekszek becsempészni új, izgalmas darabokat, legalább akkor, amikor a gyülekezet távozik. Sajnos, vidéken az orgona karbantartása is komoly gondot jelent, bár mi, a Deszkatemplomban még szerencsés helyzetben vagyunk. Mindennek egyébként éppen most láttam az ellenpólusát két helyen is: Finnországban és Svédországban, ahol vannak egyházzenesz állások. A fizetésért cserébe – amiből kényelmesen meg lehet élni – el kell látni az istentiszteleteket, kórusokat vezetni, és más, hasonló feladatköröket betölteni, hiszen egy jó egyházzenesz sokkal emelkedettebbé, lélekre hatóbbá tudja tenni az istentiszteleteket.”

Tabea Zimmermann és Matti Salminen a fődíjasok

**Április 1-jén, a patinás lipesei Gewandhausban adják át a világ vezető független hang-
lemez-szakmai díja, az International Classical Music Awards (ICMA) idei elismeréseit. Idén
az életműdíjat Matti Salminen operaénekes, az év művésze díjat Tabea Zimmermann veheti
át, míg Boldoczki Gábor személyében magyar díjazottnak is örülhetünk. Különdíjban része-
sül többek között Klaus Heymann, a Naxos kiadó alapító-tulajdonosa, aki idén ünnepli
nyolcvanadik születésnapját. Az év hanglezkiadója a svéd BIS lett.**

◆ Gramofon

Az International Classical Music Awards (ICMA) a világ vezető független hanglemez-szakmai díja, amelynek odaítélésében üzleti-kereskedelmi szempontok nem játszanak szerepet. A nemzetközi zsűri elnöke Remy Franck, a luxemburgi Pizzicato szaklap főszerkesztője, míg a tizennégy tagú testületben a kelet-közép-európai régiót Retkes Attila zene-történész, lapunk alapítója és felelős kiadója képviseli. A zsűriben részt vevő további médiumok és szervezetek:

neves koncerttermeknek, mint például a bécsi Musikverein, a berlini Philharmonie, a párizsi Salle Gaveau és a Théâtre de Champs Élysée. A kétszeres ECHO-díjas muzsikusként 2015-ben ő mutatta be Krzysztof Penderecki első trombitaversenyét. Oriental Trumpet Concertos című albumán a Penderecki-mű mellett Fazil Say – kifejezetten Gábor részére íródott – 2010-es trombitaversenye is helyet kapott. E két versenymű között, afféle lírikus pihenőként Aram Hacsaturján rövid zongoradarabjának trombitára és zenekarra szánt verziója csendül fel (a hangszerelés Erdélyi Péter munkája), az album lezárásaként pedig Alekszander Arutyunjan napjainkban legismertebb műve, Aszdúr trombitaversenye szolgál.

Az év művésze díjat a világ egyik legjobb brácsása, Tabea Zimmermann nyerte el, aki kamarazenészként etalon értékű felvételek közreműködője. A művész nő Végh Sándornál mélyítette el tudását a salzburgi Mozarteumban, a nyolcvanas évek elején pedig sorban kiérdemelte több rangos

Forrás: ICMA

Tabea Zimmermann (brácsa), 2017-ben Az év művésze

Andante (Törökország), Crescendo (Belgium), Das Orchester (Németország), Horvát Rádió és Televízió (Horvátország), MDR Kultur (Németország), Musica (Olaszország), Musik und Theater (Svájc), Opera (Nagy-Britannia), Orpheus (Oroszország), ResMusica (Franciaország), Rondo Classic (Finnország), Scherzo (Spanyolország), IMZ International Music + Media Centre (Ausztria).

Kiemelkedő magyar sikernek tekinthető, hogy a legjobb kortárs felvétel díjat Boldoczki Gábor Oriental Trumpet Concertos című albuma nyerte el. (interjúnk a 18–21. oldalon) 2004-ben Boldoczki Gábor volt az első trombita-szólísta, aki debütált a Salzburgi Ünnepi Játékokon Michael Haydn trombitaversenyeivel. Rendszeres fellépője olyan

Matti Salminen operaénekes, a 2017. év Életműdíjasa

Forrás: ICMA

Klaus Heymann, a Naxos alapító-tulajdonosa

európai zenei verseny – Genf, Budapest, Párizs – díját is. Utóbbi megmérettetéssel kapcsolatban érdekesség, hogy Zimmermann a mai napig az ott elnyert, Étienne Vatelot által 1980-ban készített hangszeren játszik koncertjein és turnéin szerzte a nagyvilágban. Zimmermann érdeklődési köre kivételesen széles: kortárs zeneszerzők sora írt neki darabot Ligeti Györgytől Wolfgang Rihm-ig, de a klasszikus repertoárban is otthon érzi magát. Kamarazenei sikereit jelentős részben az Arcanto Quartet tagjaként érte el, játékát közel félszáz lemez dokumentálja, ezeken többek között Gidon Kremer, Heinz Holliger, Schiff András, Zubin Mehta és Mischa Maisky partnereként hallható.

Az életműdíjat Matti Salminen finn operaénekesnek ítéltek oda, akit a magyar közönség is jól ismerhet, hiszen a Budapesti Wagner-napok visszatérő vendégművésze közé tartozik. „A ritmusérzékemet teljes egészében a könnyűzenének köszönhetem” – vallotta egy korábbi interjúban, ahol így fogalmazta meg ars poeticáját: „Vannak olyan időszakok egy szolista életében, amikor érdemes a példaképeket hallgatni, egy bizonyos szintig el is lehet jutni ennek a segítségével. Sokan elkövetik viszont azt a hibát, hogy megelégednek ezzel, pedig anélkül, hogy a saját hangját megtalálná az ember, nem lehet igazi karriert építeni. Én is hallgattam máso-

ICMA-KÖZGYŰLÉS LUSŁAWICÉBEN

A lengyelországi Lusławicében, a Krzysztof Penderecki Európai Zenei Központban tartotta éves közgyűlését január 27-30. között az International Classical Music Awards (ICMA) nemzetközi zsűrije. A háromnapos eseményen a tagok előkészítették a 2017-es díjátadót, és megállapodtak a 2018-as díj odaítélésének menetéről, valamint a következő évek terveiről. Az esti koncerteken a zenei központban rendezett mesterkurzusok fiatal tehetségei léptek színpadra, szóló és kamarazenei produkciókkal.

kat, másképp nem is lehet tanulni. A kórusban a színpad széléről figyeltem, hogyan énekelnek az akkori nagy öregek, például Kim Borg és Martti Talvela. Voltak, akik inkább kártyáztak és vicceket meséltek, amíg nem kellett színen lenni, én viszont kíváncsi voltam. Anélkül, hogy kíváncsi lenne az ember, nem érdemes erre a pályára adnia a fejét. A turkui munkáscsaládból származó énekes a világ egyik legtöbbet foglalkoztatott basszistája. Színpadi karrierjét fiúszopránként

Forrás: ICMA

A lipcei Gewandhaus, az ICMA idei díjkiosztójának patinás helyszíne

kezdte, majd három oktávnyi mutálást követően kezdett zenét tanulni, érdekesség, hogy akkoriban tangóénekesi fizetéséből képezte tovább magát. Tanulmányait szülőhazájában, a helsinki Sibelius Akadémián végezte, majd Olaszországban és Németországban tökéletesítette tudását, a hetvenes évektől kezdve pedig a Bayreuthi Ünnepi Játékok és a Metropolitan mellett a világ leghíresebb operaszínpadainak visszavárt vendége. A Bayreuthi Ünnepi Játékokon tizenkét év alatt kilenc különböző szerepet formált meg több mint százötven előadáson. 1972-től 1980-ig a Kölni Operaház tagja volt, 1984 óta pedig a Zürichi Opera társulatát erősíti, ma már azonban csak egy-egy előadáson vállal fellépést. Kétszer is közreműködött Grammy-díjas operafelvételekben: 1982-ben a Boulez-féle Ringben, 1991-ben pedig a New York-i Metropolitan James Levine vezényelte Istenek alkonya-produkciójában, Hagen szerepében. ■

Az összes díjazottról részletesebben
a www.icma-info.com oldalon tájékozódhatnak.

Kínai–magyar jazztandem

Találkozás Bágyi Balázssal és Li Xiaochuannal

Február elején a Bágyi Balázs New Quartet vendége volt a virtuóz kínai jazztrombitás, az immár másfél évtizede világszerte koncertező Li Xiaochuan. A kiváló zenekarvezető dobos és a távol-keleti fúvós vendégművész a Müpában rendezett koncert előtt beszélt – egyebek mellett – zenei útjairól, zenészi hitvallásáról, a közös projektjükéről, továbbá a kínai és a magyar jazzéletről. Ez utóbbi kapcsán jó tudni, hogy jelenleg Balázs tölti be a Magyar Jazz Szövetség elnöki tisztét.

•◆ Bencsik Gyula

📷 Kotschy Gábor / MüPa

Gramofon: *Nem első alkalommal léptek fel közösen ma este. Honnan az ismeretség? Mi ragadott meg benneteket a másik játékában?*

Li Xiaochuan: 2015-ben találkoztam először Balázssal, amikor először járt Kínában. Sanghajban találkoztunk, a JZ Clubban mutattak be egymásnak, ott játszottunk első alkalommal együtt. Balázs nagyszerű ember, nagyszerű dobos és muzsikus, kiváló komponista. Első ízben mindjárt eljátszottuk néhány érdekes és különleges szerzeményét.

Bágyi Balázs: A következő évben, 2016-ban újra együtt zenéltünk néhány alkalommal Sanghajban, tehát a mostani együttműködésünk alapjait már korábban letettük. Olyannyira, hogy van egy közös repertoárunk is. Csupán az a különbség, hogy eddig én ültem be Li zenekarába, most pedig ő csatlakozik hozzánk. A jazz és a jazzoktatás meglehetősen újnak számít Kínában, aminek az Egyesült Államokban (University of North Texas) mesterdiplomát szerzett Li muzsikusként és oktatóként, a Shanghai Conservatory of Music professzoraként is központi és megkerülhetetlen alakja. Szeretem azt az intenzitást és erőt, ahogy Li trombitál, valamint azt a líraiságot, ahogy szárnykürtön játszik.

G.: *Milyen ma a jazzélet Kínában? Kik alkotják a törzsközönységét?*

L. X.: Egyértelműen a nagyvárosokra koncentrálódik a jazz Kínában, például Beijing, Shanghai, Guangzhou, Xi'an és Shenzhen, ahol nagyobb a népesség, ezért a zenészek és a jazzkedvelő közönség száma is jelentősebb. Akárcsak bárhol másutt a világban, nálunk is aránylag szűk réteg muzsikája a jazz. Ami fontos érdekesség, hogy Kínában a jazz közönsége általánosságban sokkal fiatalabb, mint bárhol másutt a világon. A jazzközönség összetétele azonban hasonló, elsősorban az értelmiségi, művész körökből tevődik össze. Manapság egyre több honfitársam tanul hozzám hasonlóan tengeren túli, elsősorban amerikai egyetemeken kultúrát, amit hazatérve Kínába maguk is terjesztenek.

G.: *Mi jellemzi a hazai jazzt? Világszínvonalú muzikusok mellett viszonylag mérsékelt honi jelenlét?*

B. B.: Nagyjából ugyanazok a trendek érvényesülnek nálunk is, mint máshol. A magyar jazz közönség magját egy idősödő értelmiségi réteg alkotja, amin a Magyar Jazz Szövetségben folyamatosan próbálunk változtatni. Igyekszünk elvinni a jazzt minél több népszerű rendezvényre, ahol nagyszámú fiatal találkozhat vele. A jazztáborok működtetésével elősegítjük, hogy a fiatal, nem feltétlenül profi zenészek közül a muzsikusként is közelebb kerülhessenek a műfajhoz. Látok fejlődést, ami jórészt az internetnek is köszönhető, hisz ezáltal könnyebb hozzáférni a jazzhez, de so-

kat segít például a tízéves Jazz Showcase rendezvénysorozat is a műfaj népszerűsítésében, hisz ott bárki ingyen hallgathat igényes jazz produkciókat.

G.: *Jelenlétünk a világban?*

B. B.: Sikerült bekapcsolódnunk a jazz nemzetközi vérkeringésébe, és megkapaszkodnunk ott. Lukács Miklóstól és Oláh Kálmántól Balázs Eleméren át Borbély Mihályig, illetve kiváló énekesnőinkkel, Harcsa Veronikával, Szőke Nikivel együtt sok kiváló művésznünk koncertezik rendszeresen külföldön, kapcsolódik be nemzetközi zenei fúziókba. Nagyon sokat számít, hogy tehetséges magyar fiatalok tömegesen mehetnek külföldre tanulni, a legnépszerűbb holland, német vagy francia zeneiskolákba, vagy akár a bostoni Berklee College of Musicba. Ez a lehetőség a mi időnkben még nem állt fenn. Két remek kortárs kollégám, Németh Ferenc és Szabó Dániel például megvetették a lábukat az Egyesült Államokban, ahol mindketten elismert muzikusok. Gadó Gábor, Szandai Mátyás és Palotai Csaba Párizsban élnek és zenélnék, Tony Lakatos és Snétberger Ferenc Berlinben. Vagyis sokkal nagyobb a pezsgés, sokkal intenzívebb a magyar jazzélet az utóbbi tíz évben, mint korábban bármikor.

G.: *A jazz mely stílusai a legnépszerűbbek Kínában? Menyire kísérletezők a kínai jazzmuzikusok?*

L. X.: Mindenféle stílus megtalálható nálunk is, a hagyományos jellegű szvinges muzsika, a fúziós és a populárisabb irányzatok egyaránt, de a kísérletezős free jazzt csak néhányan játsszák. Minden stílus egyidőben létezik, legfeljebb hangsúlyeltolódások vannak. Skandináviában vagy az USA bizonyos területein például roppant népszerű a freejazz, vagy avantgárd jazz, nem úgy, mint nálunk, ahol igény sincs nagyon rá.

B. B.: Magyarországon is egyszerre van jelen valamennyi stílus. A mi zenénk, vagyis a New Quartet muzsikájában is rengeteg behatás figyelhető meg. Kötődik egyrészt a tradíciókhoz is, klasszikus -és kortárszenei elemek is fellelhetők benne, gondolok most a tavalyi Continuity Jazz Suite albumunkra, de utána készítettünk egy vokális, mainstream jellegű albumot Pocsai Krisztával, *Homage To Shakespeare* címen. Szignifikáns része a zenei világomnak az akusztikus hangszerek használata, az a fajta atmoszféra, amit azokkal lehet kelteni. Nálunk nincs elektronika, az én zeneszerzői törekvéseimhez nem illeszkedik, én másfajta zenei nyelvet használlok.

G.: Kik alkotják a zenekarodat?

B. B.: Egyetlen változás történt a 2013-as megalakulás óta. Ávéd János tavaly kivált, a helyére Szoszó Lakatos Sándor szaxofonos érkezett, míg továbbra is Oláh Dezső zongorázik és Oláh Péter bőgőzik, én dobolok.

G.: Mi szerepel a már említett, *Livel* közös repertoárotokban?

L. X.: Olyan dalok, amelyeket szeretünk és már korábban kivettünk egymás tarsolyából. Nem csupán bekapcsolodom Balázsék muzsikájába, hanem együtt építünk fel egy közös műsort, amelyben igyekeztünk egymás számait úgy feldolgozni, hogy az mindnyájunknak megfeleljen. Fele-fele arányban csendülnek fel Balázs szerzeményei és a sajátjaim.

G.: Mennyire terveztek előre?

B. B.: Együttműködésünk következő terepe megint Kína lesz, de eddig csak én vendégszereztem Kínában, idén a zenekarom is velem tart. A közös koncert Sanghajban lesz, a helyi jazzfesztivál keretében.

G.: Milyen zenei projekteken vettek részt a mostani közös műsorokon kívül?

L. X.: Legtöbbször saját zenekarommal (Li Xiaochuan

Quintet) játszom Sanghajban, és leginkább az általam szerzett zenéket tartalmazó lemezeket adunk ki. Készül egy nagyszabású műsor A jazz találkozása Kínával címmel, amiben a quintetem szimfonikus zenekarral kiegészülve muzsikál. Kínai népzenei és popzenei feldolgozásokat hangszerelünk az említett felállásra. Évente egy alkalommal mintegy két hétig turnézunk Eddie Gomez Grammy-díjas amerikai nagybőgős quartetjével, aminek Kínában én vagyok a szólistája.

B. B.: Elsősorban saját zenekaromra koncentrálok, ahol egy folyamatos műhelymunka zajlik. Ezen kívül sokféle dolgozom, húsz éve vagyok a Kolibri Színházban. Nekik egyszer írtam kifejezetten dobzenét a Csatárok című darabhoz. Tavaly egy székesfehérvári ünnepi felkérésnek tettem eleget egy szintén dobzenei produkcióban. A már említett *Homage To Shakespeare* című anyagunk a Gyulai Várszínház felkérésére íródott. A *Continuity Jazz Suite* című lemezeinkről a 3. tételt Nicky Almásy filmes, fotográfus használta fel Sanghaj építészetét bemutató filmjéhez a néhai Hudec László, magyar származású építész munkáin keresztül. Mindig akad egy-két ilyen mellékvonal a fő csapás, a New Quartet mellett. ■

A világ legütősebb muzsikusa: Horváth Kornél

2016-ban Horváth Kornél lett a világ legjobb ütőhangszerese a tekintélyes brit zenei magazin, a Rhythm internetes oldala, a Musicradar.com szavazásán. A jelölést a tHUNder Duó tagjaként kapta, és élete eddigi legkomolyabb szakmai minősítésének tekinti az elismerést. Az egyedi technikával játszó Kossuth-díjas zenésszel pályája legfontosabb állomásairól és általában a hazai jazz jelen helyzetéről beszélgettünk.

◆ Bencsik Gyula

Fotó: Margriet Cloudt

Gramofon: Gratulálok az elismeréshez.

Horváth Kornél: Köszönöm. Nem számítottam rá, ilyenre nem lehet számítani. Már a tíz világklasszis ütőhangszeres közé történt jelölésem is szakmai pályám eddigi legnagyobb eredménye. Olyan nagyságokkal, egyben példaképeimmel egy sorba kerülni, mint Evelyn Glennie, Sheila E vagy Trilok Gurtu, óriási elismerés.

G.: Azért a te neved is jól cseng szakmai berkekben.

H. K.: Talán azért is, mert a nevem után négy-öt éve ott áll,

hogy tHUNder Duó, amellyel Nyugat-Európában és Amerikában is jelen vagyunk kiváló zenésztársammal és barátommal, Dörnyei Gáborral. Ha megismernek, ráadásul a játékkal egy kicsit eltérsz a megszokottól, az már jelentős előnyt jelent a rangsorolásnál. A jelölés feltétele volt, hogy az adott zenész valami újat produkált 2016-ban.

G.: A te játékod már korábban lenyűgözte a közvéleményt. A Frankfurter Allgemeine Zeitungban például bő másfél évtizede azt írták veled kapcsolatban, hogy „különbség kollegái-

Fotó: Dömény Csaba

hoz, Trilok Çurtuhoz, Giovanni Hidalgóhoz, Airtó Moreirához viszonyítva az, hogy Horváth Kornél egy olyan országból származik, ahol nincsenek népi ütőhangszeres tradíciók, s ez ad játéknak egy teljesen egyéni varázsú, figyelemre méltó egyediséget”. Vagyis innen sokkal nehezebb eljutni az ismertségig, mint mondjuk az angolszász országokból.

H.K.: A kiváló kritikusok alkotta FAZ-ban címlapfotóval megjelenni hatalmas megtiszteltetés jelentett az ezredfordulón. Egy olyan ország polgáraként különösen, amelyik a vasfüggöny túloldalán helyezkedett el. Egyszerűen bezárva éltünk, ami végső soron a szerencsém is volt. A 70-es évek közepétől a szobámban ülve hallgattam a brazil vagy afrikai ütősök játékát, de mivel nem volt videóm, nem láthattam a technikájukat. Kénytelen voltam magam kitalálni egy technikát, ami máig egyfajta védjeggyemmé vált, és aminek részben a mostani elismerést is köszönhetem. A lényege, hogy nem csupán tenyérral és ujjbegyekkel játszom, hanem a kezem külső felével, a körmeimmel is. Van egy speciális kifizetés, ami első ránézésre meglehetősen aberrált mozdulatnak tűnik. Még Dél-Indiában is, ahol az ütőhangszeres játék a kultúra alapvető része, csodálkozva nézték a játékomat. Ezzel a módszerrel a hagyományos indiai hangszereken, mint a tabla vagy a ghatam megszólaló jellegzetes ritmusképleteket át tudom ültetni latin ütőhangszerekre is, úgy, hogy azok megfelelő intenzitással szólaljanak meg. A kézfej nagyobb energiát tud a hangszerre kifejteni, mint a tenyér vagy az ujjak.

G.: Hogy jöttél rá erre a technikára?

H.K.: A véletlennek köszönhetően. Volt otthon egy egyszerű kis cserépdobom, aminek, ugye, nem volt kávája. A congákon, bongókon fém káva szorítja le a bőrt, a cserépdobokon zsinórok rögzítik. Ezen elkezdtem egy díszítést játszani, ahol már a körmeim is érték a bőrt, de ez nem volt tiszta hangzás, ezért úgy döntöttem, visszahúrom az ujjaimat, amiből kialakult egy dupla ütés, ennek az egyik része a köröm, a másik az ujjbegy, és ez így együtt megváltoztatja picit a hangszínt. Nálam mindennek ez az alapja, és ennek mindkét kézzel egyformán kell működni. A közönség számára ez komoly show is, hisz látványos.

G.: Csak úgy mellékesen kérdem: miért lettél épp ütőhangszeres?

H.K.: Eredetileg fuvolás voltam, mert lenyűgözött Ian Anderson fuvolajátéka a Jethro Tull-ban. Eleve későn, 17 évesen kezdtem zenével foglalkozni, akkor iratkoztam be a zeneiskolába fuvolázni, addig intenzíven sportoltam. Azt az energiát, amit addig a sportba fektettem, bevitettem a fuvolázásba, napi 4-6 órát gyakoroltam. A fuvoláról azt kell tudni, hogy viszonylag hamar eljuthat az ember egy olyan szintre, hogy sikerélményei legyenek. Egy év múlva már benne voltam a Soproni Szimfonikusok harmadik szolamában. Aztán egy zenei táborban, Pécsen találkoztam Gonda János tanár úrral, aki följajánlotta, hogy vendéghallgató lehetek a jazztanszakon. Nem sokkal ezt követően – 1974-et írunk –

Fotó: Dömény Csaba

csatlakoztam a László Artilla által alapított Kaszakő együtteshez, ami sikertörténet lett, hisz a '77-es Ki mit tud?-on első díjat kaptunk, ami egyben azt is jelentette, hogy hívatásos zenészekké váltunk.

G.: Mit érdemes tudni a Kaszakőről?

H.K.: Ne tévesszen meg senkit a név, ez nem népzenei formáció volt, hanem fagott, oboa, fuvola, basszusgitár, ütőhangszerek felállással jazzt játszottunk, többek között Chick Corea szerzeményeit. Valahogy úgy alakult, hogy egyre gyakrabban besegítettem a ritmusszekcióba, aztán ott ragadtam. A fuvolát a nyolcvanas évekre végleg elhagytam. A Kaszakő első lemezén még én fuvolázom, szerintem vállalható színvonalon.

G.: Az igazi sikert és népszerűséget alighanem a Trio Stendhallal érték el.

H.K.: Jó időben álltunk össze Snétberger Ferencsel és Dés Lászlóval a nyolcvanas évek végére, nagyjából a rendszerváltásra értünk a csúcra. Feri zsenialitása, ami helyenként úgy képes megszólalni, mint egy komplett zenekar, remekül ötvöződött Laci rendkívül egyedi, romantikus stílusával és

az én ütőhangszeres játékkal. A sikerünkben óriási szerepe volt a piárunkért felelős Gőz Lászlónak, akinek az első óriásplakátjainkat is köszönhetjük, ezekből néhányat Laci még saját kezűleg is ragasztott, a metróban pedig a monitorokon is Trio Stendhallt lehetett látni és hallani. Valóságos rocksztárokká váltunk jazzmuzsikosokként, ami persze annak is betudható, hogy akkoriban még léteztek egyetemi jazzklubok.

G.: Miért szűntek meg a jazzklubok?

H.K.: Sokkal egyszerűbb és olcsóbb egy dj-t odatenni.

G.: Hogy ért véget a Trio Stendhall története?

H.K.: Kétszer 1800 fős telt ház előtt búcsúztunk a Budapest Kongresszusi Központban, 1993-ban Feri Berlinbe költözött, és az egyéni karrierjét kezdte építtetni, Laci a film és színházi zenék területén alkotott. Én kissé elmerültem a poprock műfajokban, amiből mára két tényező maradt: a Tátrai Band és Zorán. Indult aztán egy kísérletezős időszak is a hegedűvirtuóz Lantos Zoltánnal, de zenéltem együtt a hazai jazzélet szinte valamennyi kiválóságával.

G.: Ahogy a beszélgetés elején említetted, a jelen nagy sikereit a tHUNder Duóval érted el.

H.K.: A duó több mint 10 éve működik, és bár Dörnyei Gábor 7-8 éve Angliába költözött, a formáció nem szűnt meg, sőt. A tHUNder Duóban nem csupán hangszeres játékosként, hanem zeneszerzőként is részt veszek. Nagyon sok országba eljutottunk már, ahol a koncertek mellett, vagy azok részeként bemutatókat is tartunk oktatási céllal. Gábor fantasztikus zenész, Londonban a Kortárs Zeneművészeti Akadémián tanít.

G.: Milyen fellépések várnak rád, milyen projektekben dolgozol?

H.K.: A tHUNder Duóval nyáron bemutatókkal tarkított ázsiai turnéra indulunk, a tervek szerint Thaiföldön, Kínában, Tajvanon és Japánban lépünk fel a Tycoon Percussion cég szervezésében. Gábor is meg én is az ő hangszereiket használjuk. Jó volna eljutni ősszel Amerikába, a világ legnagyobb ütős fesztiváljára, a PASIC-re, és van egy meghívásunk a dobosoknak szóló kanadai Drumeo internetes csatornától, ahol, ha jól tudom, én lehetek az első kézi ütőhangszeres fellépők egyike. Itthon duólemezt készítünk Borbély Mihállyal, a nagyszerű fúvóssal, ami azért is izgalmas számomra, mert a hagyományos ütőhangszerek mellett elektronikusokat is megszólaltatok. Végül, de nem utolsó sorban, nagyon remélem, hogy ebben az évben néhány hazai és külföldi koncerten ismét együtt játszhatom az amerikai gitárvirtuóz Stanley Jordannel, ahol a zenekar tagja még a Grammy-díjas brazil gitáros Alegre Correa és természetesen Dörnyei Gábor. ■

Horváth Kornél honlapja: <http://www.kornelhorvath.com>

Horváth Kornél hivatalos Facebook-oldala:

<https://www.facebook.com/kornel.horvath.56>

A GRAMOFON KÖNYVEK ÚJDONSÁGAI – JAZZRAJONGÓKNAK

GRAMOFON
KÖNYVEK

A Gramofon Könyvek kiadója
a Retkes Attila Kulturális
Értékteremtő Kft.

Bővebb információ, megrendelés e-mailben: zene@gramofon.hu

Ella 100

Forrás: Library of Congress

*Róla írni egyszerre hálás és há-
látlan feladat, hiszen a jazzvilág
egyik legismertebb képviselője-
ként rendkívül jó sajtója volt év-
tizedeken keresztül: 1991-ben
még magyar nyelven is jelent meg
monográfia róla, igaz angol szer-
zőtől. Így aztán rengeteg infor-
máció áll rendelkezésünkre, ami-
ben rendet vágni sem könnyű.
Egy azonban biztos: nincs olyan
zeneszerető ember, aki ne ismer-
né és szeretné „Ellát”.*

➡ Márton Attila

Kétszer volt alkalmunk személyesen is megcsodálni művészetét az Erkel-színházban: 1968-ban Tee Carson triójával, majd 1970-ben, amikor Tommy Flanagan, Frank De La Rosa és Ed Thigpen kísérték. Az utóbbi koncert felvételeit az egész világ megismerhette, mert később a Pablo-kiadó CD-n jelentette meg a tizenkilenc zeneszámot. (Ezzel Budapest is bekerült az Ella in Rome, Ella in Hamburg stb. koncertlemezek sorába.) A nagy divát, a jazz „First Lady”-jét mindenhol ismerték: fáradhatatlanul járta a világot, hogy személyesen is találkozhasson rajongóinak százezreivel, lemezei pedig a föld legtávolabbi pontjaira is eljutottak. Ha öt jazzkont kellene megnevezni a műfaj több mint évszázados történetében, akkor Ella Fitzgerald biztosan köztük lenne, az pedig vitathatatlan, hogy a tengersok énekes közül világítótornyoként emelkedett ki. Még ma is minden énekesnő példaképének tekinti, és valamilyen formában tiszteleg emléke előtt koncerten és lemezen egyaránt.

Születésének időpontja bizonytalan, de a legtöbb forrás 1917. április 25-ét jelöli meg hitelt érdemlő dátumként. Nem volt felhőtlen gyermekkora, a fekete amerikai lét minden szörnyűségével találkozhatott. Szerencséjére Harlem zenei atmoszférájában cseperedett fel és még tizenhat sem volt, amikor versenyt nyert az Apolló színházban, pedig nehezen legyűrt krónikus lámpalázzal küzdött még évekkel később is. Chick Webb figyelt fel rá és szerződtette zenekarába: ezzel indult el a közel félévszázados szédítő karrier. 1936-ban jelentek meg első lemezei, s bármilyen hihetetlen is 1938-ban már a pesti Sternberg hangszerüzlet folyóiratában rendszeresen hirdették Ella lemezeit! Ettől már csak az lehet meglepőbb, hogy éppen első óriási sikerét az „A-Tisket, A-Tasket” című slágert Pesten Kapitány Anny énekelte lemezre.

Chick Webb 1939-ben bekövetkezett halála után több mint két éven át Ella volt a zenekar vezetője. Ezután indult el a fényes szóló karrier, ami szinte haláláig tartott. A 40-es évek második felében a Norman Granz által kitalált „Jazz at the Philharmonic” énekes sztárja lett, a turnézó csapat a műfaj akkori legnagyobb hangszereseit mozgósította. Granz volt az is, aki megszabádította Ellát az 1935-ben kötött előnytelen Decca szerződésétől, majd évtizedekre menedzserre és lemezeinek kiadója lett, először a Verve, majd a Pablo kiadó révén.

Érdekes, hogy Ella Fitzgerald művészi tevékenységének és elképesztő méretű hangzó örökségének is két fő vonala figyelhető meg. Az egyik a stúdiók világához kötődött, ebben különös jelentőséggel bírnak az 50-es és 60-as évek Songbookjai, amelyeken az amerikai dalirodalom legnagyobb komponistáinak standardjeit rögzítette a legremekbő big bandek és hangszerelők közreműködésével. Ezek hallatlan népszerűséget hoztak számára még a jazzt nem különösebben kedvelő nagyközönség körében is, hiszen Irving Berlin, George Gershwin, Richard Rodgers, Jerome Kern, Cole Porter vagy Johnny Mercer dalait egész Amerika ismerte és szerette. Ugyancsak legnagyobb lemezsikerei között tartják számon a Louis Armstrong és az Oscar Peterson Quartet társaságában készített három nagylemezyi dalciklust, valamint ugyancsak Satchmo-val és nagyzenekarral rögzített Porgy és Bess albumot.

A másik vonulat a scattelő, swinges-bopos vokalistáé volt, aki főként trió (olykor egy-két fúvós) kíséretével járta és hódította meg a világot. Ráadásul számos koncertjét lemezen is elérhetővé tették. Albumainak száma meghaladta a százat, és mintegy kétezer dalt énekelt lemezre. Kivételes – majdnem három oktáv – hangterjedelemmel bírt, tökéletes intonációval és káprázatos hajlékonysággal. Énekstílusát nem ritkán a „bel canto” jelzővel illették. Kor nélküli hangja alig változott az évtizedek során. Az általa előadott dal pedig lehetett „sweet” vagy „hot” – Ella előadásában mindegyik swingelt. Koncertjein a Nagy Amerikai Daloskönyv standardjai mellett helyet kaptak a közönség által kedvelt aktuális slágerek is, mint éppen második budapesti koncertjén Burt Bacharachtól az I’ll Never Fall in Love Again vagy David-Clayton Thomas Spinnin’ Wheelje.

A legjobb hangszeres jazzművészekkel vetekedett virtuozitásban, különösen improvizált scat-szóloiban, amelyek szinte védjegyévé váltak. A későbbi idők nagy amerikai jazzénekesnője, Betty Carter találóan állapította meg, hogy Ella Fitzgerald fellépésétől számítható az az elvárás, amikor már nem elég csak jól énekelni az adott dalt, hanem saját stílust és előadásmódot kell felmutatni.

Teljesítményét 13 Grammy-díjjal, számtalan díszdoktori címmel és mindenféle kitüntetéssel honorálták. Azt az emberfeletti teljesítményt, amelyet csaknem félévszázadnyi munkásságával felmutatott jól jellemzi amit Duke Ellington így fogalmazott meg: „Ella Fitzgerald az emberiség barátja, bőkezűen osztogatja talentumát nemcsak a közönségnek, de a zeneszerzőknek is, akiknek a műveit énekli.” Ellának élethosszig tartó impresszáriója, barátja és rajongója, Norman Granz kérte fel Ellingtont és „jobbkezét” Billy Strayhorn-t, hogy egy négyteteles zeneműben rajzolják meg Ella portréját. Jellemzőek a tételek címei: a „Royal Ancestry” (királyi vér, persze Ella nemes emberi tulajdonságaira célozva), az „All Heart” (a mindenkin segíteni akaró „csupa szív” asszony), a „Beyond Category” (az „osztályon felüli” tehetség) és a „Total Jazz” (azaz a perfekt jazzmuzikus).

Kiváló humorérzékét előadásain is megcsillantotta: remekül imitált más, jól ismert énekeseket Armstrongtól Aretha Franklinig, vagy akár hangszeres művészeket is. Alapvetően vidám, optimista természete ellenére magánéletében nem volt boldog. Sikertelen házasságai sorában második férje a neves bőgős Ray Brown volt, de ez is csak négy évig tartott. Példamutató türelemmel viselte a magányt és a betegségeket. Drasztikus fogyókúrák, cukorbetegség és szemműtétek, szívproblémák és érszűkület kínozták, majd lábamputáció következett. 1996-ban, 78 évesen hunyt el minden idők legnagyobb jazzvokalistája.

Kultusza mind a mai napig intenzíven él. Ella sokak számára a hagyományos jazzéneklést testesítette meg, és az időközben bekövetkezett változások felvetik a kérdést, hogy továbbvihető-e az Ella által oly’ magas színvonalon művelt előadásmód. Erre csattanós választ adott Dee Dee Bridgewater Dear Ella című tematikus albumával. Ő úgy őrzi meg Ella örökségét, hogy izgalmasan korszerű előadásmódja a modern idők szellemét is képes kifejezni Ella nagy slágereinek, sőt az utolérhetetlen scat-technikájának bátor felidézésével.

A centenárium alkalmából minden bizonnyal a tiszteletadás, ünneplés minden formájával találkozhatunk majd, lemezek jelennek meg tőle és emlékére a műfaj mai kiválóságaitól. Számunkra a leginkább szívet melengető hír az, hogy az idei Bánki Jazz Fesztivált is az Ella művészete előtti főhajtás jegyében rendezik meg. Kifejezetten a nagy diva emlékét idézi majd az amerikai énekesnő, Joan Faulkner a Csík Gusztáv trió kíséretével, de a két napos rendezvényesorozat olyan résztvevői is biztosan hozzájárulnak a tiszteletadáshoz egy-két – Ellától is jól ismert – jazz standard előadásával, mint Nina Simone lánya Lisa, vagy a hangszeres sztárok közül Scott Hamilton.

Bacsik Elekre emlékezik egyik utolsó muzsikustársa, a kanadai Gilles Bernard

„Zeneszeretete határtalan volt”

A hazai jazz történetét ismerők, a műfajt kutatók körében egyetértés mutatkozik abban, hogy eddig három magyar zenész jutott el a világhírnévig: Bacsik Elek, Zoller Attila és Szabó Gábor. Mindhárman gitárosok voltak, elhagyták hazájukat a 20. század közepén, és évtizedeken át éltek Amerikában. Közülük a gitár mellett hegedűn is játszó Bacsik kinti pályafutásáról tudjuk a legkevesebbet, amerikai éveiről – holott több mint negyedszázadot élt a tengerentúlon – csekély adat maradt fenn. Egyik utolsó zenész-társa, Gilles Bernard kanadai jazz-zongorista, zeneszerző most eddig ismeretlen információkkal szolgált a nagyszerű gitáros utolsó éveiről.

◆ Gulyás István

Bacsik Elek és hangszerei az 1974-ben, a Bob Thiele Music gondozásában megjelent szólólemez, az I Love You borítóján

Ahogy az Simon Géza Gábor tavaly megjelent remek birodiskográfiájából, az Esős évszak című kötetből (kiadó: Magyar Jazzkutató Társaság) is kiderül, Bacsik Elek negyvenéves volt 1966-ban, amikor úgy döntött, elhagyja Franciaországot és az Egyesült Államokba költözik, hogy meredeken felfelé ívelő pályafutása beteljesedjen. Akkor már hét éve Franciaországban élt, ahol bekerült a sanzoniparba, a legkeresettebb gitárosok közé tartozott. Lemezen és koncerteken együtt játszott például Serge Gainsbourggal, Claude Nougaróval vagy a tavaly a Műpában fellépett Michel Legrand-nal. Amerikai támogatói is voltak, bevette őt franciaországi formációjába Dizzy Gillespie és Clark Terry.

A magyar zenész azonban a jazz őshazájába vágyott és 1966-ban az USA-ba költözött. Bár az évek során készített két saját albumot és dolgozott Quincy Jonesszal is egy filmzenén, kívülálló maradt, nem hagyták, hogy beilleszkedjen, nem kapott megfelelő támogatást, menedzselést. A virtuóz technikájú, az akkordikus lehetőségeket kutató Bacsik Amerikában visszatért a hegedűhöz, dolgozott cigányzenekarokban, éveken át kísért énekeseket Las Vegasban. 1991-ben Kanadába ment játszani, de erről sokkal bővebb információ Simon Géza Gábor könyvéből sem derül ki.

Gilles Bernard nevére akkor bukkantam rá, amikor Bacsik Elek amerikai éveiről kutakodtam hosszasan a neten. A kanadai jazz-zongorista honlapján található biográfiában többek között ez olvasható: „Karrierje során a quebec-i jazz közösség legismertebb zenészeivel dolgozott együtt, és világhírű jazz zenészeket kísért, például John Zornt (1985-ben) és a híres magyar cigányhegedűst, Bacsik Eleket (1991-ben)”. Próba – szerencse alapon írtam a honlapon található e-mail címre, és a Bacsikkal való közös munka részletei iránt érdeklődtem. Gilles Bernard pedig válaszolt, meglehetősen részletességgel és alaposággal.

Mint írta, Pierre Coté nagybőgőssel több mint negyven éve zenél együtt, és ő volt mellette akkor is, amikor 1991 nyarán Quebec-ben Bacsik Elekkel léptek fel trióban. „Két hónapon át hetente kétszer játszottunk a Le Bertholot nevű étteremben. Ez az időszak kivételesen gazdag élményt jelentett számomra: Pierre és én egy tapasztalt, nagy zenész jelenlétében lehetünk, aki megosztotta velünk muzsikusi tudását. Sokat

tanultunk ettől a virtuóz és szenvedélyesen improvizatív előadótól, akinek zeneszeretete határtalan volt” – idézte fel több mint negyedszázaddal ezelőtti emlékeit a kanadai zenész. Kitért arra, hogy Bacsik Elekkel közösen dolgozott azon a projekten, amelynek középpontjában bécsi klasszikusok általa készített átiratai voltak, amikor egy este a Bertholot-ban a hegedűst szélütés érte. Emiatt a projektet, amelynek anyagát a Radio-Canada rögzítette volna, már nem tudták befejezni.

„Aznap este két új darabot akart nekünk betanítani. Az egyik címe Zingaro volt, Antonio Carlos Jobim műve, a másik egy klasszikus darab átirata, amelynek nem tudom a címét, de azt mondta nekünk, az volt az első darab, amelyet gyerekkorában megtanult egy orosz tanártól. A sors úgy akarta, hogy ez legyen az utolsó darab, amelyet eljátszott” – fűzte hozzá Gilles Bernard. A quebec-i zongorista egy hónappal később Párizsba és Milánóba utazott, és csak amikor négy hónap elteltével visszatért, akkor értesült arról, hogy Bacsik Elek visszament az USA-ba a feleségéhez. A magyar zenész 1993. február 14-én hunyt el elfeledve és csalódottan az Illinois állambeli Glen Ellynben, Bernard információi szerint tüdőrákban.

„Minden alkalommal, amikor Pierre Coté és én felidézük Elek befejezetlen kalandját az életünkben, hálát adunk a sorsnak, hogy közös pillanatokot éltünk meg egy olyan hatalmas zenész társaságában, aki valóban sokat adott nekünk és bizalommal fordult hozzánk. Ezt szívből köszönöm neki. Elek összekötő kapocs volt, nagylelkű és szenvedélyes ember” – írta végül érdeklődésemre Gilles Bernard.

Az erdélyi gyökerű roma szülők gyermekeként 1926-ban Budapesten született gitáros, hegedűs, csellista és bőgős Bacsik Elek tavaly májusban lett volna 90 éves. Bár a negyvenes évek első felétől hegedűsként, csellósként, majd gitárosként több budapesti zenekarban dolgozott, és elsősorban slágerfelvételeken működött közre, sok nyomot nem hagyott maga után, kevés dokumentum maradt róla. Miután 1948-ban elhagyta Magyarországot, hosszabb-rövidebb ideig dolgozott Libanonban, Olaszországban, Spanyolországban és Portugáliában, mielőtt 1959-ben Franciaországba került. Párizsban két szólólemez rögzített: a The Electric Guitar of the Eclectic Elek Bacsik 1962-ben, a Guitar Conceptions 1963-ban jelent meg. Az Egyesült Államokban I Love You címmel készített lemezt 1974-ben, egy évre rá Bird and Dizzy – A Musical Tribute címmel Charlie Parker és Dizzy Gillespie előtt tisztelgő anyaggal jelentkezett. Simon Géza Gábor tavaly megjelent kötete mellékleteként kiadott CD-n a negyvenes években Budapesten Tabányi Mihállyal, a Szabó-Quitter Tánczenekarral és másokkal rögzített Bacsik-felvételek szerepelnek. Gilles Bernard Kanada egyik legismertebb jazz zenésze, aki az elmúlt három évtizedben számos formációban dolgozott és eddig hét albumot jelentetett meg. A legutóbbi a kvartettjével tavaly rögzített 4 rue Durocher volt. Olyan egzotikus helyeken is fellépett, mint Szenegál vagy Guadeloupe. ■

FON
TRADE MUSIC

EGY VALÓDI HANGSZERÜZLET.

Hatalmas kipróbálható és
összehasonlítható kínálat.

www.fontrademusic.hu

1081 Budapest,

Kiss Iózsef utca 14.

Tel. (+36 1) 210 2790

Nyitva tartás:

h-p 9⁰⁰-17³⁰

„Mindig segít a zene” –

Palásti Máté gitáros

Forrás: Snétberger Központ

Bár csak nemrég végzett a felsőörsi Snétberger Zenei Tehetség Központban, olyan kiválóságokkal játszott egy színpadon, mint Richard Bona basszusgitáros és Paolo Vinaccia dobos és természetesen Snétberger Ferenc gitárművész. Tudását számos hazai fellépése mellett Montenegróban, Berlinben és India több városában is megmutathatta. Pillanatnyilag saját szerzeményeit szeretné lemezre játszani zenésztársaival, és nagy álma bekerülni az amerikai George Benson Music Institute-ba. Bemutatjuk Palásti Máté gitárost.

➡ Bencsik Gyula

Forrás: Snétberger Központ

Gramofon: *A Müpában beszélgetünk. Gondolom, egy muzikus számára kitüntetett fontosságú egy ilyen előadóterem színpadán szerepelni.*

Palásti Máté: Talán 16 éves lehettem, amikor egy alkalommal játszhattam itt Snétberger Ferencsel, a tanítványaként. Óriási élmény volt. Itt és a Zeneakadémián is, ahol szintén felléptem, varázslatos a légkör egy zenész számára. A gyönyörű terem és a kitűnő akusztika sokat hozzátesz a zenészek játékához. Annak is persze másfajta varázsa van, amikor szűk, családias milióban zenél az ember, és az is jó.

G.: *Önéletrajzodban olvasni, hogy hatéves korod óta zenélsz. Milyen indíttatásból nyúltál hangszerhez kisgyermekként?*

P. M.: Édesanyám apukája, a papám több hangszeren is zenélt, bár én nem tanultam tőle, viszont neki is köszönhetően, zenében nőttem fel, amit kiegészített két bátyám és nővérem játéka, akik különböző szinteken ma is zenélnak, fagotton, fuvolán, csellón. Mikor hatéves lettem, szüleim engem is beírtattak alapfokú zeneiskolába, ahol a zenei előkészítőben sokáig furulyáztam, hegedültem, de valójában mindig gitározni akartam. A vége felé már a hegedűt is csak pengetve voltam hajlandó megszólaltatni. Aztán kilencévesen megkaptam karácsonyra az első gitáromat, amibe rögtön beleszerettem, akárcsak a flamencóba, a latin zenékbe, amiket előszeretettel hallgattam, kerestem az autentikus közeget. Később dolgoztam is flamenco táncosokkal, bár mostanában inkább a jazz foglalkoztat.

G.: *Közgazdasági szakközépiskolában tanultál Kaposváron. Hol és hogyan folytatódtak a zenei tanulmányaid?*

P. M.: 14 évesen még éretlennek éreztem magam a koncertoriumra, ezért informatika szakon tanultam tovább a Noszlopy Gáspár Közgazdasági Szakközépiskolában. Viszont a középiskolával párhuzamosan zenélni tanultam a Snétberger Zenei Tehetség Központban, ahová 2011-ben vettem fel. Emellett órákat gyakoroltam naponta otthon.

G.: *Kik voltak meghatározó gitártanáraid?*

P. M.: Kováts Sándornál blues, jazz, fusion zenét tanultam még Kaposváron. Többek között neki köszönhetem, hogy máig nyitott vagyok számos műfajra a jazztól a popig. A Központban aztán magától a névadótól tanultam, illetve László Attilától, Tóth Mátyástól, Lamm Dávidtól. Manapság egyedül gyakorlok, átlagban napi 3-4 órát, de időnként, egy-egy fellépés után előfordul, hogy napokig nem tudok a gitárhoz nyúlni.

G.: *Hogyan épül fel a képzés Felsőörsön?*

P. M.: Négy évig lehet ott tanulni, én a végzés után még egy évig maradtam zenei asszisztensként. Az éves kurzus 6 hét nyári, 3-3 hét őszi és tavaszi szemeszterből áll. A tavaszi képzés záróvizsgával ér végét, amit megkoronáz egy közös fellépés valamelyik nagyobb koncerthelyen, mint például a Művészetek Palotája, a Zeneakadémia vagy a Thalia Színház. A szorgalmi időszak délelőttjein zeneelméletet tanítanak, míg a délután a hangszeres oktatás az alapok-

tól az improvizációs gyakorlatokig. A diákokat zenei készségek, képességek szerint sorolnak egy adott csoportba. Snétberger Ferenc csoportjában hatan-heten voltunk egy-egy kurzus alkalmával.

G.: *Továbbtanulás?*

P. M.: Minden vágyam, hogy bekerüljek a New York-i George Benson Music Institute-ba. Fontosnak érzem, hogy egy ittenitől eltérő kultúrában élve fejlesszem a zenei tudásomat. A kapcsolatot már felvettük az intézménnyel, várjuk a visszajelzést, mikorra és milyen hanganyagot küldjünk. Ez utóbbi referenciateljesítmények feljátszása már folyamatban van. Szeretném felvenni első szólóalbumomat, amelyen saját szerzemények mellett feldolgozások is szerepelnek, két-három vendégzenészzel. Már csak szponzort kell találnom.

G.: *Hogyan szerzel zenét?*

P. M.: Általában a városban járva. Ér valamilyen hatás, elindul bennem egy érzés, felöltik egy dallam, amit, ha gitár van nálam, azonnal megpróbálok lejátszani, ha nincs, feldúdolom a telefonom hangrögzítőjére, aztán otthon előveszem. Van, hogy csupán egy ritmuskészlet ötlök fel bennem, abból is el tudok indulni. Másfelől a kötetlen gyakorlások alkalmával úgymond felfedezem a gitár nyakát, és ha rátalálok valamilyen érdekes motívumra, azt kidolgozom, tovább fejlesztem. Az alapmotívum kötött, amire építve aztán szabadon improvizálok. Mostanában főleg a tűzezebb mediterrán témák ragadnak magukkal, sokat hallgatok Paco de Lucíát, Gerardo Núñezt és Tomatitót, magam is szívesen írok és játszom hasonló zenéket. Ezek a művészek a példaképeim, mert magával ragadó, ahogy minden egyes alkalommal a lelkükből muzsikálnak virtuóz módon. A jazzes harmóniakhoz hozzátenni a flamenco technikát, létrehozni egyfajta flamenco-jazz fúziót – ez az, ami most leginkább magával ragad és foglalkoztat.

G.: *Megfogalmaztad már magadnak, hogy miért zenélsz? Van valamiféle zenei ars poeticád?*

P. M.: Nem szeretnék kliséket mondani, miközben amit mondanék, mind az. Egyszerűen beleszülettem a zenélésbe, a gitározásba. El sem tudom képzeni, hogy mással foglalkozzam. Jó volna, ha a koncertjeimen legalább arra az egy-két órára képes lennék lekötöni, egyfajta nyugalmi állapotba ringatni zenémmel a közönségemet. Rajtam mindig segít a zene, ha stresszes állapotba kerülök, de ez szerencsére ritkán fordul elő.

G.: *Feltételezem, értő közönség előtt zenéltél 2012-ben, a Roma Holocaust Emléknapiján, Berlinben.*

P. M.: A Központ diákjaival közösen, tizenketten szerepeltünk a berlini megemlékezésen, a Balassi Intézetben, másnap pedig Snétberger Ferenc önálló koncertjének közönsége voltunk, pontosabban annak egy töredéke. Harmadjára közösen léptünk fel Feri bácsival: a mester és tanítványai az Allianz Központban. Utolsó nap meglátogat-

Forrás: Snétberger Központ

tuk a sachsenhauseni koncentrációs tábor. Amíg élek, nem felejttem. A koncertjeink közönsége jórészt idős emberekkel állt, akadtak közöttük túlélők, akik végigzokogták a programot, aztán állva tapsoltak. Megrázó és felemelő volt egyben.

G.: *Az sem gyakori, hogy valaki ilyen fiatalon Indiában vendégszerepeljen.*

P. M.: Egyik bátyám egyetemi tanára kiköltözött Indiába, így mint a Delhi Magyar Tájékoztatói és Kulturális Központ igazgatója, szervezett egy turnét, ahová egy kiváló dobos barátommal, a LFZE-en tanuló Siska Tamással mentem. Tíz koncertet adtunk szűk három hét alatt Delhiben, Bangalore-ban, Hampiban és Bhubaneswarban, valamint részt vettünk két zeneiskolai workshopon. Volt olyan helyszín, ahol tizenkétezer ember előtt zenéltünk. Fura az indiai közönség. Minden koncertet végigbeszélgettek, állandóan hallatszott egyfajta alapzaj, viszont ha bedobtam egy dinamikai váltást, szinte őrzöngve fogadták, szóval figyeltek és lelkesedtek is egyben.

G.: *Adódnak fellépési lehetőségeid a reménybeli amerikai tanulmányod megkezdéséig?*

P. M.: Jelenleg egy budai étteremben gitározom hetente két alkalommal, ami némi fix jövedelmet jelent. 2016 tavaszán fontos előrelépést jelentett, hogy Geecs Mónika „felfedezett” és azóta is mellettem van, a szívén viseli az ügyeimet, gondjaimat, szervezi és koordinálja fellépéseimet itthon és külföldön. Tavasszal egy szekszárdi jazzklubban lépek fel, valamint készülök egy kubai turnéra, illetve jön a nyári fesztiválszezon. ■

Palásti Máté hivatalos Facebook-oldala:

<https://www.facebook.com/PalastiMate>

Budapest Folk Fest 2017

Budapest Közép-Európa meghatározó városaként központja a térség több forrásból táplálkozó zenei kultúrájának, amely rengeteg szállal kötődik össze, újra és újra gazdagítva egymást. E köré a gondolat köré épül Fonó által minden tavasszal megrendezett Budapest Folk Fest programja. A szezonnyitó, részben szabadtéri fesztiválon ezért éppúgy elfér az autentikus népzene és táncház, mint a román gipsy zene vagy Lajkó Félix muzsikája. Az összekötő kapocs a hagyományokban rejlő erő ami továbbvisz egy olyan vidékre, ahol a régi nem fél az újtól és ahol az új nem utasítja el a régit. A szervezők minden évben egy szokatlan, de annál izgalmasabb válogatást nyújtanak az idei év folk produkcióiból.

A 2017-es Budapest Folk Fest (május 24-28.) ismét a Fonó tradicionális szerdai táncházában adatközlő mesterekkel és autentikus táncházzal indul, majd a Várkert Bazár szabadtéri színpadán és teraszán nagykoncertekkel és esti borkóstolókkal, folkkocsmával folytatódik. A fellépők között olyan nevek szerepelnek, mint a román Nadara és a szintén román Mahala Rai Banda, valamint itt lesz a lengyel világzene egyik legismertebb formációja, a Dikanda is. A hazai fellépők közül ki kell emelni a Csík János vezette Esszenciát, Barabás Lőrinc kvartettjét, de koncertet ad Lajkó Félix és zenekara is, az **idén tízéves Buda Folk Band (képünkön)** és sok más fellépő mellett szerepel a programban Sena Dagadu és a Gypto Circus.

Megjelent!

Cserepes
Blacklake

Kollár-Klemencz László
Rengeteg

Cimbaliband
Recycle

Nana Vortex
Forduló

webbolt.fono.hu

Az akusztikus művészetek mostohagyermeké: a hangfelvétel-esztétika

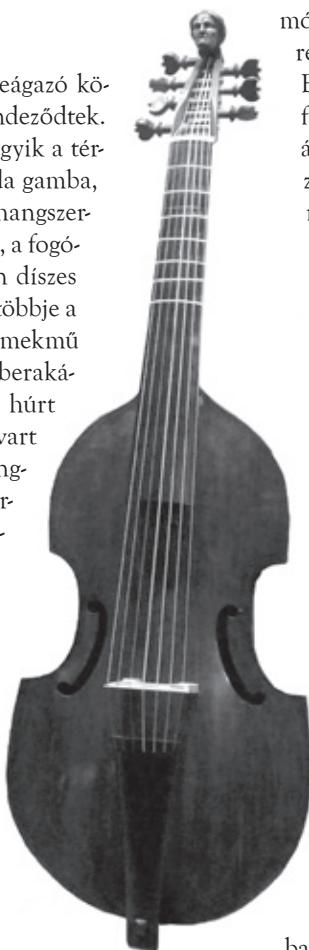
12. rész: A zenei historizmus és a hangfelvétel – II. közlemény

Korábbi cikkünk bevezetőjében a historizmus stúdiótechnikai hatásait így jellemeztük: „a stúdiókban új hangszínek, új hangzásarányok jelentek meg, s felértékelődtek az eredetileg nem stúdiócélnú helyszínek, mindenek előtt a templomok.” E három tényező bemutatását a korabeli hangszínek, s ezen belül a historikus fúvósok vázlatos bemutatásával kezdtük, alábbi írásunkban pedig ezt többek között a régi vonós és billentyűs hangszerek ismertetésével folytatjuk.

❖ Ujházy László

A violák

A reneszánszban a még meglehetősen szerteágazó középkori vonósok két hangszercsaládba rendeződtek. Gyűjtőnevük a viola volt, melyen belül az egyik a térd-, térd- vagy lábszár között tartott viola da gamba, mint az előkelő, tanult ifjak hangszere. A hangszerest külső jellemzője a csapott váll, lapos hát, a fogólapon bundokkal (kötésekkel), annak végén díszes faragott fejjel. Mivel akkor a hangszerek legtöbbször lakások díszeként egyben iparművészeti remekmű is volt, ezért a tetőlapot gyakran gyöngyház berakásokkal látták el. A gambákra többnyire 6-7 húrt szereltek, melyeket kvart-kvart-terc-kvart-kvart hangközökre hangolták. A reneszánsz hangzásideálnak megfelelően ugyancsak hangszercsaládban épültek, így biztosítva a gambaegyüttesek homogén hangzását. A másik család a viola da braccio, a karban tartott, kezdetben csak háromhúros, kvint hangolású, egyszerű kivitelű, de domborított háttú vonós hangszer volt. Főként egyszerűbb hangolhatóságuk révén az „előkelő” gambákkal szemben ezek inkább a „paraszthangszerek” voltak: a korabeli festményeken egyszerű, falusi környezetben sokszor tűnnek fel, amint a muzikus egy közönséges asztal tetején állva húzza a „talpalávalót”. A barokk itt is elvégezte a maga kíméletlen rostját: ez utóbbi építéssel hozta létre a vonóskar felső három tagját (hegedű, brácsa, cselló, illetve negyedikként a ritkábban használt és a hegedűnél is magasabb hangolású violino piccolót), míg a bőgő lényegében a mai napig megtartotta a gamba legtöbb jellemzőjét. Azt nem mondhatjuk, hogy a historikus vonósok mai utódaihoz képest lágyabbak lennének, de ezüstösen fénylő hangszínük mégis jól elkülöníthető, s különleges hangkarakterükben a bélhúrok mellett a játékmód, a takarékosabban alkalmazott vibrato is szerepet játszik.

mód, a takarékosabban alkalmazott vibrato is szerepet játszik.

Ez a barokk vonóskar egészen a 19. század végéig fennmaradt, s csak az ezt követő hangerő-növelő átépítések nyomán jött létre a mai vonóshangzás. Az átépítések nem különösebben kímélték a régi hangszereket, sok vonóst építettek át, ám a romantikában az egyre nagyobb hangversenyertermek (és a nehéz rezek terjedése) megkövetelte a vonósok hangerősség növelését. Ebből következik tehát, hogy míg a különböző korok zenéjét játszó historikus együttesek fúvósai korszakonként változnak, addig a vonóskarok – a létszámbeli változásoktól eltekintve – az átépítések előtt gyakorlatilag változatlanok. Megjegyzendő, hogy amikor az első, barokk zenét játszó historikus együttesek létrejöttek, akkor a korábban átépített hangszereket „visszaépítették”, amint ezt pl. a Capella Savaria együttes korai felvételeinek kísérőfüzetében fel is tüntették.

Nem a magyarsághoz köthető hangszer, zenei életünknek mégis szép színfoltja a Bánk bánban szólisztikusan megszólaló viola d' amore, mely lényegében a brácsához hasonlítható, azonban a fogólapja alatt fém zengőhúrokkal, melyek csupán rezonanciájuk révén jönnek rezgésbe. A barokknak is kedvelt hangszereként pl. több Bach kantátában és a János-passióban is hallható jellegzetesen szép altfekvésű hangja.

A billentyűs-húros hangszerek

Már a 15. században megjelentek az első billentyűs-húros hangszerek, melyek között a még napjainkban is kevésbé ismert klavikord különleges helyet foglal el. A társaival ellentétben, – melyek pengetik a húrt – a klavikord megüti,

azonban az ütést követően az ütő nem pattan vissza a húrról, hanem azt addig érinti, ameddig a billentyű lenyomott állapotban van. S mert ezáltal a játékos mindaddig folyamatos kapcsolatban áll a húrral, a hangszeren a vibrato, a hang „remegtetése” is megvalósítható. A billentés-érzékenységből ered e hangszer különlegessége, ám rendkívül halk hangját is ennek köszönheti, hiszen –akusztikusan fogalmazva – a gerjesztés (a rezgésbehozatal) helye azonnal a rezgés csomópontjává válik, ahol a húr lényegé-

ben nem rezeg. (Itt gondoljunk a zongorára, melynél a billentyű lenyomásakor a kalapács ugyanúgy megüti a húrt, ám arról azonnal vissza is pattan, tehát a gerjesztés helyén a húr szabadon rezeghet tovább.) A klavikord e halk hangjából eredően kizárólag házi hangszer, az orgonisták gyakorló-, s egyben Bach kedvelt hangszere volt, melynek kifinomult billentés-érzékenysége is cáfolja a zongorán történő Bach játék ellenzőit. Minden különlegessége mellett a klavikord említett viszonylagos ismeretlensége abból is ered, hogy hangversenytermekben nem használható, s hangfelvételeken is ritkán hallható. Amikor muzikus tanítványaimnak a hangszer megnevezése nélkül klavikord felvételt játszom le, akkor még ők is általában gitárra asszociálnak.

A reneszánsz és a barokk másik három billentyűs hangszere a virginál, a spinét és a csembaló. Mindhárom pengeti a húrt, s hogy mégis jelentős különbség van e három megszólalása között, az a hangszertest eltérő felépítésének követke-

zménye. Akusztikai szempontból ugyanis a húrok rossz hangsugárzók, hiszen nagyon kis felülettel érintkeznek a levegővel, ezért valóban e hangszerek rezonáns lapjai sugároznak. Ezek alakja, anyaga, vastagsága (ez utóbbinak helyenként tudatosan létrehozott megváltozásai) jelentős hangszín-összetevők. Ezért a téglatest formájú virginál, a megközelítően ötszögű spinét és a zongoraformájú csembaló hangerőssége és hangkaraktere eltérő. (Az igazsághoz hozzátartozik, hogy nem a csembaló hasonlít a zongorához, hanem éppen fordítva, hiszen ez felel meg e két hangszer időbeli megjelenésének.)

E pengetősök nem billentés-érzékenyek,

a leütés sebessége a hangot nem befolyásolja lényegesen, esetükben ezért nagy az agogika jelentősége. A koncertélet (és így a hangfelvétel) szempontjából csak a viszonylag nagyobb hangerejű csembalónak van jelentősége, mely akár szólóként, akár a continuoban méltán a barokk zene egyik sztárhangszere.

Nem tudjuk pontosan, hogy Cristofori mikor készítette az első zongorát: az 1600-as évek végén, vagy az 1700-as évek elején, ám az indíték ismert: olyan csembaló megalkotása, mely már billentés-érzékeny, s ezért nem csak lépcsős di-

namikaváltásra, hanem crescendo-ra és decrescendo-ra is alkalmas, az együttesekben is alkalmazkodva a többi hangszerhez. Ennek érdekében Cristofori a pengető mechanikát kalapácsmechanikára cserélte, s ezzel megalkotta –mai gyűjtő-elnevezésével élve – a fortepiano-t. Az elnevezés gyűjtő jellegű, hiszen a sok kísérletezésnek köszönhetően a kezdetektől Beethovenig több, eltérő hangszíni hangszer született, annyira, hogy szinte az orgonákhoz hasonlóan nincsen két pontosan egyforma hangszer, ami egyébként a fortepiano felvételek sokszínűségén is jól megfigyelhető. Nagy utat tett meg a fortepiano, amíg eljutott a mai hangversenyzongorához. Ennek főbb állomásai: a kemény bőrkalapács lágyabb filcre cserélése, a hangterjedelem folyamatos növelése, az egyes hangokhoz tartozó húrok megháromszorozása, illetve megkettőzése, a statikai biztonság érdekében a fakeret öntöttvas keretre történő kicserélése, s a statika szempontjából ugyancsak kedvező keresztűrozás bevezetése, ami egyébként a húrok közötti rezonancia szempontjából is előnyös. Játéktechnikai szempontból ugyancsak fontos újítás volt a hangok gyors ismétlését megkönnyítő kettős kiváltás. Napjainkban a néhány kiemelkedő zongoramárkának köszönhetően azonban a zongorahang meglehetősen „globalizált”, a fortepiano üde változatosságát már csak a historikus felvételeken csodálhatjuk meg.

Az orgona

Vitruvius korabeli leírása szerint Ktesibios, egy alexandriai borbély fia Kr. előtt 246-ban találta fel a víziorgonát, melyben a szelnyomás egyenletességét egy kézi erővel felpumpált víztömeg helyzeti energiája biztosította. A hangszer az ókor egyik kedvelt világi hangszereként terjedt el (egy erősen megégett példányának darabjait az Aquincumi Múzeum őrzi, melynek több modern rekonstrukciója is született), s korabeli népszerűségére és rangjára jellemző, hogy maga Néro császár is kiváló orgonaművésznek tartotta magát. Róma bukása után e hangszer csaknem eltűnt a zenei életből, majd a középkorban nyugatról elterjedve újból virágzásnak indult, ám akkor már egyházi hangszerként. Az év-

századok során ebből jött létre a hangszer első virágkora: mai elnevezésével a barokk orgona. E hangszer hangzási jellemzői megfelelnek a barokk hangzásideálnak: a jól körvonalazott szólamvezetés érdekében a tiszta, világos, áttetsző hangkép. A klasszikában e hangszer már veszített jelentőségéből, ám a romantikában – többek között Liszt Ferencnek köszönhetően – jött létre a mai elnevezésével romantikus orgona, mely a kor zenekar-centrikus ideálja szerint a gyönyörű szóló színek mellett a nagy hangzástömbök valóban zenekari hatására is képes. A korábbi írásunkban már említett neobarokk orgonamozgalmak historikus szemléletének köszönhetően épültek és épülnek napjainkban is a barokk építési elvek alapján megszülető neobarokk orgonák. Hangfelvételi szempontból különösen is jelentősek a könnyen szállítható kis orgona-pozitívok, melyek többek között a barokk művek continuo céljait szolgálják olyan helyszíneken, ahol az előadók közelében nem áll rendelkezésre megfelelő orgona. Szerencsére a felvételeken csak végszükség esetén használják az elektronikus orgonákat, melyek állóelemes memóriáikban gyönyörű színeket tárolnak, csak ezek megszólaltatása a hangfelvételi lánc jelenleg is leggyengébb láncszemével: a hangszóróval történik, mely a hangtérben egészen más módon teríti a hangot, mint a sípok.

Lantok

Az arab lantok – több más hangszerhez hasonlóan – eredetileg természetes anyagokból, természet-adta formákból készültek. Testüket kiszáritott, félbevágott hatalmas tökök alkották, s ezek jellegzetes formáit akkor is megtartották, amikor azokat már a kétségtelenül tartósabb, masszívabb fából enyvezték össze. E jellegzetes forma – mint akusztikai üregrezonátor – meghatározza e hangszerek színezetét. A reneszánszban és a barokkban rendkívül fontos szerepet tölthettek be, szólóhangszerként, kísérő- és continuo hangszerként. Különösen az utóbbi szerepkörében voltak gyakoriak a basszshúrokat is tartalmazó lantok: hosszú nyakuk magasra kitűnik a barokk együttesek színpadképéből, s lágy, kifejezésteli hangjuk pedig méltó – jó értelemben vett – ellentéte a csembalóknak.

Ütőhangszerek

Talán a legkiterjedtebb hangszer-család, mely az őskori összeütött kavicsok és üreges farönköktől kiindulva jutott el mai gazdagságáig, miközben folyamatosan végig kíséri a zenei tevékenységet, persze koronként eltérő funkcióval, megítéléssel és hangszerparkkal. A középkori Nyugat Európában a kis, nyakba-akasztható dobok a vándorzenészek körében voltak divatosak az egykezes furulyák kísérőiként: a játékos egyik kezével furulyázott, a másikkal ütötte a dobot. A reneszánsz tánczenéjének is elengedhetetlen kellékei a csörgődobok, köcsődobok, melyek nélkül e zene elveszti táncos karakterét. Az 1700-as években divatos janicsárzene révén keletről ismét új kolorit érkezett Európába, amikor pl. a korábbiakhoz képest még nagyobb méretű dobokat egyik kezükkel kampós verővel, a másikkal vesszőnyalábbal ütötték. (Harnoncourt a Szóktetés felvételén rekonstruálta is a török hangszereket, melyek még a hangszórókból is félelmet keltenek, a bécsi Konrad Graf zongorakészítő pedig a janicsár színeket a zongorába is beépítette.)

Érdekességül sokszínű kínálatból most csak az üstdobot említjük meg, mely a keresztetek által behozott arab hangszerként hamar elterjedt Európában, de viszonylag ki méretekkel, hogy a lovakra is ráakasztható legyen. E hangszer magyar vonatkozása, hogy mai ismereteink szerint a nagyobb méretű üstdobokat a nyugati V. László leánykérő küldöttségének köszönhetően ismerte meg. E hangszer igazi jelentőségét a barokkban nyerte el, amikor már szólamát is tartalmazták a partitúrák. A historikus előadások és felvételek szempontjából fontos, hogy a romantikát megelőzően membrán átmérője, valamint üst térfogata – és ennek megfelelően hangerőssége – visszafogottabb volt, s ez indokolja, hogy pl. olykor még a mai, de csökkentett létszámú vonóskarral előadott Haydn szimfóniákban is feltűnnek e kisebb hangszerek.

* * *

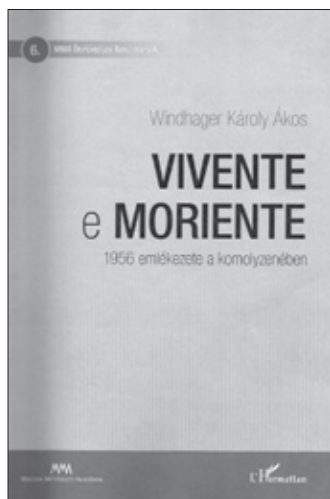
Fenti összefoglalónk természetesen korántsem teljes, a hangszertörténet ennél lényegesen gazdagabb, így csupán azokra a hangszerekre koncentrállhattunk, melyek gyakran hallhatók a historikus koncerteken és felvételeken. Ám a fenti vázlatos felsorolásból is láthatjuk, hogy a historizmusnak köszönhetően mai hangszerkészletünk a leggazdagabb: a „rég” és a „modern” hangszerek békésen megférnek egymás mellett, s ha mindehhez még az elektronikus hangkeltést is hozzávesszük, akkor bátran elmondhatjuk, hogy korunk hangszín lehetőségei szinte korlátlanok.

Következő írásunkban a bevezetőben említett három hatás közül a másodikat vesszük szemügyre, azt vizsgálva, hogy a régi hangszerek milyen tipikus akusztikai környezetekben szólaltak meg, s hogy ebből a szempontból a hangfelvételeken egyáltalán felidézhető-e a régebbi zene hangzásvilága. ■

GRAMOFON

ZENEKRITIKAI MŰHELY

WINDHAGER KÁROLY ÁKOS:
VIVENTE E MORIENTE.
1956 EMLÉKEZETE A KOMOLY-
ZENÉBEN
MMA MMKI – L'Harmattan,
Budapest, 2016, 128 oldal

A Magyar Művészeti Akadémia Ösztöndíjas Tanulmányok hatodik, egyben első zenei témájú füzeteként jelent meg az 1956 zenei emlékezetét mérlegre tevő kötet. Windhager Károly Ákos nem zenetörténeti tanulmányt írt, módszere, mint előszavában leszögezi, a sokkal szélesebb ráfogású, interdiszciplináris kultúratudományé. A téma valóban megérdemel egy komoly tanulmányt, és a szerző több helyen is utal rá, hogy ez vagy az a szál hosszabb, alaposabb kifejtést igényelne. Ezekben rendre igaza van, miközben igyekszik megmaradni az alátámasztott érvekből levont megállapításoknál. Ettől még meg kell küzdiön a módszertani problémával, hogy a zeneesztétika eszközkészletével kell értékeljen, például asztalfiókban maradt műveknél, ugyanakkor a nemzeti kultúra, önismeret és sors kérdéseig szalad előre, amikor Szervánszky, Szokolay, sőt Kodály és a hatalom kapcsolatáról beszél témája kapcsán.

A Kádár-rendszer, mint tudjuk, tabuvá tette a gyászunkat (is) az 1956-os forradalom áldozataival kapcsolatban (hiszen a forradalom tagadásából vezette le legitimációját). Hogy ezzel hogyan viaskodtak legjobb zeneszerzőink, ennek pontos, önálló kutatásokat és új elemzéseket is felvonultató fejezetei a könyv legnagyobb erősségét adják. Nem a szerző tehet róla, hogy a Nagy Imre-újrateremtés után zenei történések fejezetének súlya kisebb, bár szintén érdekes és jó értékeléseket tartalmaz. (Az '56-os emigráns zenekar, a könyvben is emlegetett Philharmonia Hungarica 1990-es budapesti „bemutakozása” is csak a zenekar veterán tagjainak volt kataritikus, a rendszerváltás politikai történései túlkibálták az szimbolikus jelentőségű koncert hangjait.) A – Domokos Mátyás szavával – „leltárhiány” feltárása a szerző részéről a „Vergangheitsbewältigung” most már végképp halaszthatatlan lépése közé sorolható. És ahogy Windhager egyéb területeken is a gyakorlat és az elmélet, a zenélés és a menedzselés, szempontjait igyekszik összevonni, így a könyv mindenképpen legtanulságosabb megállapítása is arra vonatkozik, hogy nem Lajtha, Szervánszky és Járdányi többé kevésbé nyíltan 1956-os emlékezeit játsszuk ünnepi és évfordulás alkalmakkor, hanem a történelmi véletlen szeszélye (vö. az MR közvetítőköcsiben maradt Egmont-nyitány szalagjának esetével) folytán asszociálódott, amúgy is üzembiztos szerzőket választják mindig újra a névtelen programszerkesztők és a zeneileg nem mindig magas szinten művelt protokollósok. Ugyan ehhez a kötethez nem tartozik CD-lemez, ezt egy tudományos célú füzet sorozattól nem is várhatjuk el, azonban a Magyar Művészeti Akadémia megbízhatná a szerzőt azokból a művekből, amelyeknek precíz listáját a függelékben közli, egy – akár online – antológia összeállításával, amelybe talán az általa feltárt, de lemez- vagy rádiófelvételig soha el nem jutott, a történelmi emlékezetünk működését ki-

csit jobban olajozó művek is meghallgathatók lennének egy helyen. Az én kíváncsiságomat mindenesetre felcsigázta nemcsak Durkó és Kurtág, hanem Károlyi Pál és Soproni József ide vonatkozó művei (Missa in memoriam diei 23. octobris, Missa in diebus iniquitatis) iránt is. A tavaly év végén megjelent kötet frissessége külön említést érdemel, 2016-os vonatkozású események, művek is bekerültek.

Bár csak üdvözölni lehet a kultúratudományi megközelítést, azért bizonyos elméleti szigorítás és pátosz-decrescendo ráfért volna az egyébként kiváló kötetre, például a Kósa-kantáták kapcsán tett megállapításban. A kollektív emlékezet birtokában érezzük, hogy igaza van a szerzőnek, amikor azt állítja, a közönség „tudta” ezek mire utalnak (54. old), „érezte”, hogy egy-egy zenemű, téma vagy motívum '56-os vagy a Kádár-rendszerrel szemben állást foglaló jellegét. Csak hogy éppen a kultúratudománynak vannak módszerei arra, hogy ezek a megállapítások ne a levegőben lólganak, egy-egy ilyen pontosabb indoklás hiányzik. Címe szerint ugyan a „komolyzene” – is legyen az – volt a vizsgálódás tárgya, nyilván nem csak nekem tűnik fel az improvizatív műfajok ismét fájo elhanyagolása. Ha már a szerző fiókban maradt műveket is ismertet, nem kellene megfélekedzen például Az események titkos történetéről, Szabados György nagyhatású kompozíciójáról. Ennyi erővel pedig már az alkalmazott zenei műfajokra is kiterjedhetne a figyelme egy következő etapban.

Zipernouszky Kornél

JELMAGYARÁZAT A KRITIKAI ROVATHOZ

Remekmű
Kiváló
Jó
Átlagos
Elfogadható
Gyenge

NEMZEDÉKRŐL NEMZEDÉKRE. TANULMÁNYOK, VISSZAEMLÉKEZÉSEK GÁRDONYI ZOLTÁN SZÜLETÉSÉNEK 110. ÉVFORDULÓJA ÉS GÁRDONYI ZSOLT 70. SZÜLETÉSNAPIJA TISZTELETÉRE

GÁRDONYI ZSOLT – KARASSZON DEZSŐ: ALTERNATÍV KORÁLISKOLA (MÁSODIK, BŐVÍTETT KIADÁS)

hang és tonális címmel megjelent könyvével foglalkozik. Utána a fordító, Terray Boglárka számol be a vállalkozásáról, amely Gárdonyi Zsolt „felügyeletével” realizálódott. Hasonlóképp a szerző által jóváhagyott elemzés jelent meg két cantus firmus-kompozíciójáról (Hálaadó ének és Variációk gordonkára és orgonára), Szabó Balázs tollából. Ugyanő vállalkozott mélyinterjú-szintű beszélgetésre Gárdonyi Zsolttal, Hit és művészet címmel.

Elsősorban gyakorló billentyűs muzsikusoknak szól az Alternatív koráliskola. Két szerzője két markáns egyéniség, így ki-ki fakultatív tárgyként kezelve a közölteket, „tanárt választhat”. Karasszon ismét minden mondatával, meglátásával tanít, elérhető-megvalósítható célokot kínálva az érdeklődőknek, és minden gesztusa mögött kitapinthatóak a szándékok, az indokok. Az alternatív koráljáték lehetőségei című fejezet: elmélet és gyakorlat szerves, egymás megértését segítő egyége. A szerényen „További példák” címmel közzelt alternatív korálharmonizáció-gyűjteménye viszont zsigeri élményt jelent a billentyűsöknek. A minőség diadala, ami nem szorul magyarázatra, hanem spontán módon „átjön” a kottából. Találó címet kapott Gárdonyi Zsolt 21 tétele a zeneszerző kommentárjaival: „Magyarázatos példatár”. Itt a magyarázatok leginkább elemzések (ha tetszik, harmóniai struktúranalízisek), tehát olyan szituáció áll elő, hogy mintapéldákat kapunk értő kottaolvasatból, annak a terminológiának a tömény alkalmazásával, amelyet a – szerencsére – magyarul is megjelent könyvből tanulhatunk meg. Érzésem szerint sok időnek kell eltelnie, amíg ilyen komplex, „modern” korálfeldolgozások gyűjtemezeti felhasználásra kerülhetnek.

GÁRDONYI ZOLTÁN: A TÉKOZLÓ FIÚ

2016: kettős jubileum éve volt, de a kerek évfordulóknál több okot ad a jubilálásra apa és fia (Gárdonyi Zoltán és Zsolt) zeneszerzői és tudományos munkássága. A Magyar Örökség-díjat a tanulmánykötet előszavában a szerkesztő, Szabó Balázs „a két Gárdonyi szellemi értelemben vett hazatéréseként” értékelte. A szinte egyidőben megjelent négy kiadvány remélhetőleg hozzájárul ahhoz, hogy a „hazatérők” kellő fogadtatásban részesüljenek. Mert a zeneszerzői életművek előadókat és hallgatókat igényelnek, a tudományos életművek pedig pedagógusok és felsőbb szinteken tanulók sokaságának birtokbavétele által lesznek igazán otthon.

„Kötetünk e hazatérés következő fontos állomásaként a két életmű első nagyobb terjedelmű, tudományos igényű feldolgozását tűzte célként maga elé, személyes emlékezőeknek is helyet adva” – tudjuk meg az előszóból. Nos, 151 oldal mindehhez csupán kóstoló lehet, kijelölve az életművekkel való foglalkozás irányait, területeit. A kötet élére Hamburger Klárának a Gárdonyi Zoltán születése centenáriuma alkalmából megjelent írá-

GÁRDONYI ZOLTÁN: A SAREPTAI ÖZVEGY

sa került (Emlékképek Gárdonyi Zoltánról). A másik újraközlés Karasszon Dezső munkája (A 107. zsolttár és Gárdonyi Zoltán Fantáziája), a Magyar Egyházzene korai évfolyamából. Ehhez egy további, némileg terjedelmesebb tanulmánya társul, A 8. zsolttár és Gárdonyi Zoltán Rapszódiaja címmel. Karasszon lényegi tudnivalókat sorjáztat, köztük nem kevés önálló szemponttal, gondolatlat, ugyanakkor mindig olvasmányos formában. Az ő nevéhez fűződik (a Berlász Melinda által szerkesztett Magyar zeneszerzők sorozat 8. füzeteként) Gárdonyi Zoltán kisonográfiaja is. A sorozatszerkesztőnek most ez a kötet kínál lehetőséget, hogy publikálja egykori zeneakadémiai tanára zenetudományi munkásságának mintegy 100 tételből álló bibliográfiáját. Berkesi Sándor Mesterem, Gárdonyi Zoltán című visszaemlékezése értékes adalékokat tartalmaz a zeneszerző és a Debreceni Kántus kapcsolatához. A kötet hátralévő kétharmada Gárdonyi Zsolt munkásságával kapcsolatos. Tanulmány, egyszersmind recenzió Komlós Katalin írása, amely Gárdonyi Zsolt és Hubert Nordhoff Harmonik című, magyarul Össz-

Kálvin Kiadó, 2016.

sa megjelent könyvből tanulhatunk meg. Érzésem szerint sok időnek kell eltelnie, amíg ilyen komplex, „modern” korálfeldolgozások gyűjtemezeti felhasználásra kerülhetnek.

Gárdonyi Zoltán két kis lélegzetű oratóriumának a kottája széles körű érdeklődésre tarthat számot. Mindkettő „gyakorlati célra szánt” mű, tehát olyan kompozíció, amely nem támaszt kirekesztően magas technikai követelményeket. Szólóhangokra, vegyeskarra és orgonára készült mind az Ó-, mind pedig az Újtestamentum szövegeit hangokba öntő alkotás. Talán nem túl banális úgy jellemezni őket, hogy „szeretnivalóak”. Nemes tartalmat közvetítenek (a szöveg minden szava érthető a megzenésítésben!), gesztus-dallamokkal és az érzelmi töltést érzékenyen követő harmóniákkal. Hit és tudás összhangja érvényesül; olyan zeneszerző munkájaként, aki sok évszázad stílusainak ismeretében, nagy zenei szókincs birtokában, közérthetően és plasztikusan juttatja kifejezésre azt a lényegyet, amely a témaválasztását inspirálta. A kis számú pontatlanságot a módosítójelek használatában „füllel” is könnyű javítani.

Fittler Katalin

**BARANYI FERENC:
AZ OPERA NÉGY ÉVSZÁZADA
KÖLTŐK ÉS KOMPONISTÁK**

Az író és költő Baranyi Ferenc az opera négy évszázadát felölelő kötete nem szigorú zenetudományi munka, mely lépésről-lépésre feltárja egy adott dalmű keletkezéstörténetét, elemzi formáját és harmóniáit, a szöveg és a dallam összefüggéseit, minden állítást jelentős lábjegyzetanyaggal alátámasztva. Nem is ez volt a szerző célja. Baranyi – ahogy arra az alcím is utal (Költők és komponisták) – az operaszereplő literátor szemszögéből veszi górcső alá a műfajt. Könyve előszavából kiderül, már gyermekkorától szorosan kötődött az opera világhoz, mely aztán egész életét végigkísérte, és számos munkájában kamatoztathatta a műfaj iránti elköteleződését. Az író tehát nem egy szűk zeneértő rétegnek szánta munkáját, hanem mindenki számára érthetően, szellemesen, zenei szakszavaktól mentesen, közvetlen stílusban ismerteti meg olvasóját a műfaj „kisarjadásával és szárbá szökkenésével”, a Firenzei Camerata tagjainak első sikereitől Bartók és Kodály „ötfokú ezerszínűségéig” bezárólag. Figyelemfelkeltő fejezetcímek hívogatnak a közel félszáz zeneszerzőt és legalább ugyanannyi operát ismertető szöveg elolvasására. Rosszint lezser zseninek, Donizettit a minőségi termékek szériagyártójának, Bellinit szöke sziciliainak, Verdit a szabadság költőjének, Wagnert bolygó muzsikuskak, Goldmarkot pedig németül zenélő magyarnak nevezi. Gazdag képillusztáció, az operák rövid tartalmi ismertetése, anekdoták, műhelytitkok, olykor pikáns történetek ragadják meg a figyelmet. A könyv világos tagolásának köszönhetően – csupán egy-egy fejezetet olvasva – színházlátogató elöltti operakalauzként is használható, egészében tanulmányozva pedig bőséges információt kapunk egy több mint négyszáz éves zenei műfaj születéséről, tündökléseiről, bukásairól. *Kovács Ilona*

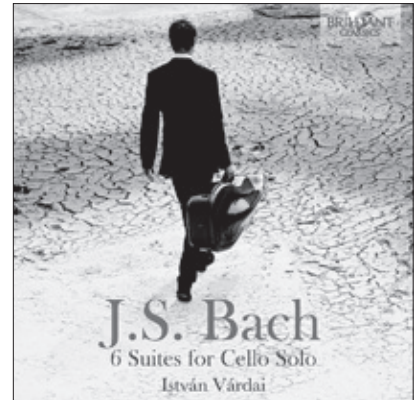
Kossuth Kiadó, 2016.
240 oldal

**HOMMAGE À FRITZ KREISLER
Kelemen Barnabás – hegedű,
Kocsis Zoltán – zongora ★★★★★**

„Alig néhány héttel ezelőtt készült el utolsó lemezed Kelemen Barnabással: Fritz Kreisler hegedű-zongoradarabjai. Ezzel is tanítasz. Olyan zenék, amik mellett vállvonogatva mentünk el régebben – a Te kezében gyémánttá váltak... A lemez kísérőszövege idézi Kurtág Györgytől a fenti mondatokat, amelyeket 2016. november 19-én mondott a Zeneakadémián, Kocsis Zoltán búcsúztatóján. Kocsis zsenialitása akadálytalanul szólista-produkcióiban jutott kifejezésre, kamarazenei megnyilvánulásai, általa kiválasztott partnerekkel, etalonként szolgálnak, míg a legnagyobb hatású tevékenységet dirigensként végezte. Kelemen Barnabás a kiválasztottak legelső köréhez tartozott, s a felvételen ismét bebizonyítja e választás indokoltágát. Hűsz tételben muzsikál technikai nehézséget hírből sem ismerőként, fogékonyan mindarra a szellemességre, amely – mellesleg – a zongorakísérettel tökéletes összhangban jut kifejezésre. Sziporkázó, önfeledten gyönyörködtető perceket köszönhetünk a két előadónak, akik egyúttal megerősítik ízlésükben mindazokat, akik korábban is szerették Kreisler drámáktól-konfliktusoktól mentes, gondolat-problémákat feledtető miniatúrjeit, a szakmának pedig azzal a tanulsággal szolgálva, hogy érdemes „leporolni” az idők folyamán megcsontosodott előadói manókat az „örökzöldekről”, s akkor felszínre kerül valódi értékük. Nem tudni, mennyire tudatos a megjelenés időzítése; mindenesetre Fritz Kreisler halálának 55. évfordulójára méltóbb megemlékezést elképzelni sem lehet. Az időtlen érvényű előadás maradéktalan élvezését egyelőre gátolja a feldolgozhatatlan, közeli veszteség – az utolsó értékmozrások, amelyek Kocsis előadóművészetéből az utókorra maradtak. *Fittler Katalin*

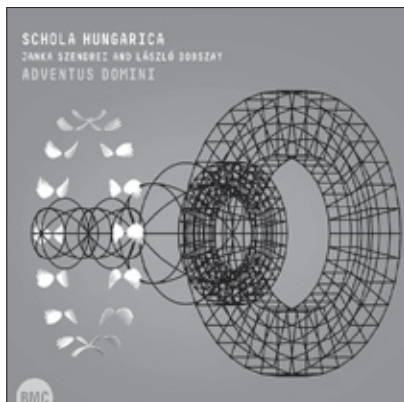
BMC Records – MG Records
BMC CD 250

**J. S. BACH: CSELLÓSZVITEK
Várdai István ★★★★★**

Nem szükséges bizonygatni, hogy minden jelentős gordonkaművész életében – kinek előbb, kinek később – egyszer eljön az a bizsergető pillanat, mikor úgy érzi, lemezeire kell játszania J. S. Bach monumentális, szólócellóra komponált hat szvitjét. Várdai István (*1985) a tavalyi év márciusában szakított időt a megtisztelő feladatra és röpké két nap alatt rögzítette Bach remekait. Hálásak lehetünk, hogy talált időt a felvételre, hiszen a világ legnagyobb komolyzenei adatbázisa szerint 2016-ban ő volt a világ legfoglalkoztatottabb csellistája. A számtalan fellépés pedig sok utazással jár, talán erre is utal a lemezborító három képe. Mindhárom mozgásban mutatja Várdai Istvánt: a booklet első oldalán kiszáradt, kietlen földön sétál, láthatjuk egy pályaudvaron (utazás előtt vagy után), majd egy biciklin tekerve – mindhárom képen az elmaradhatatlan csellótokkal. E képek szimbolikus is értelmezhetők, mivel a Bach-művek előadójának mindenkor komoly szellemi utat kell bejárnia ahhoz, hogy legyen mondanivalója ezekről a komoly kihívásokat jelentő alkotásokról. Talán nem véletlen, hogy a művészről készült egyetlen statikus fotót éppen ott helyezték el, ahol az album két lemeze kiemelhető a tokból. Mert Várdai István átvitt értelemben is megérkezett. Művésze felnőtt Bach remekműveikhez. Játékának egyik fontos vonása az egymás utáni táncművek kontrasztjainak, sokszínűségének megmutatása. A Bach-muzsika gyakori ellenpontos szerkesztése Várdai vonója alatt nem küzdelem az anyaggal, hanem megmunkálendő zenei matéria, mely számos karaktert mutat meg. A különböző táncművek egymásutánja szerves egészzé áll össze, mely Bach zenéjének súlyára, egyetemességére és transzcendens voltára egyaránt rámutat. *Kovács Ilona*

Brilliant Classics – Karsay és Társa
95392

SCHOLA HUNGARICA – ADVENTUS DOMINI

A Schola Hungarica Dobszay László életművének egyik legfontosabb pillére volt: az együtttest 1969-ben alapította Szendrei Jankával, és több mint negyven éven át munkásságának jeles reprezentánsaként szolgált. A kórus 2011-ben – Dobszay halála előtt két hónappal – feloszlott. A BMC gondozásában most megjelenő CD tehát egy ma már nem létező együttes egyik utolsó felvételét kínálja. A lemez értéke persze nem a visszahozhatatlan keresendő, hanem a Schola előadásának igényességében. A rögzítéskor már ismert volt az elkerülhetetlen, Dobszay tanár úr azonban azon szerencsések közé tartozott, akik szinte életük végéig megőrizték alkotóképességüket. Talán ennek tudható be, hogy ezt a lemezt a zenetudomány és az előadóművészet részéről is valamiféle összegzésnek és adósságtörlesztésnek szánta. A Graz 807 jelzetű kódex ugyan gyakran vált tudományos kutatások tárgyává, zenei anyagából e lemez elkészültéig mégsem készült felvétel. Nem lehet tehát véletlen a választás, és talán abban is valamiféle üzenet rejlik az utókor felé, hogy a korong a karácsonyi ünnepekort megelőző adventi időszak miséinek változó énekleteleit mutatja be. A négy adventi vasárnap gregorián tételcsoportjait Heinrich Isaac németalföldi reneszánsz zeneszerző Choralis Constantinus című gyűjteményének négyszólamú darabjai teszik változatosabbá. Az advent, a várakozás a fentiek ismeretében többletjelentést kap, és másképp hallgatjuk az első ének fohászok szövegét a letisztult, mennyei hangzású, nemes egyszerűséggel kivitelezett előadásban, Dobszay László vezényletével: „Hozzad emelem az én lelke-met, uram, én Istenem, tebenned bízom, pirulnom ne kelljen!”

Kovács Ilona

BMC Records – MG Records
BMC CD 213

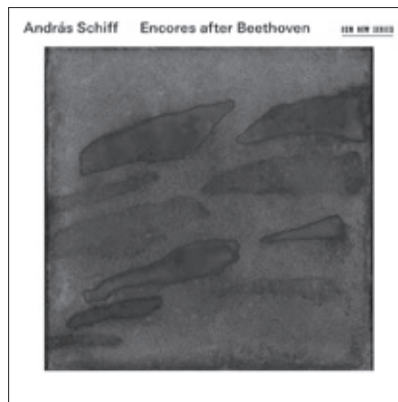
BARTÓK BÉLA: FÉRFIKAROK

Honvéd Férfikar,
karmester: Strausz Kálmán ●●●●○

Ezt a lemezt nem fémjelzi kiadói embléma, önerőből jött tehát létre a Honvéd Együttes eme vállalkozása. Annak az immár végtelenített folyamatnak a kezdetén, amikor a művek felszabadultak a jogvédelem alól. Örvendetes, hogy hazánk egyetlen hivatásos férfikórusa vállalkozik erre a megmérettetésre, hiszen kevés hasonló összkiadás-jellegű felvétel készült eddig a férfikarokból. Most viszont „duplázásnak” hat, hiszen röviddel a 2016 szeptemberében a Magyar Rádió 22-es stúdiójában készült felvétel előtt került forgalomba a „Bartók Új Sorozat” 22. korongja, amelyen a Nemzeti Énekkar (férfikarának) valamint a Szlovák Filharmonia Kórusának (férfikarának) előadásában hallható – igaz, ott női és vegyeskari környezetben – ez a repertoár is. De nem az összehasonlítás a cél, hanem annak kell örülnünk, hogy a felvétel anyaga a Honvéd Férfikar repertoárjának alap-rétegébe került. A koncertpódium mellett operaelőadásokon is közreműködő együttes számára e művek esetében az jelentheti a sajátos feladatot, hogy voltaképp miniatűrökről van szó, rövid idő áll rendelkezésre akár egy hangulat megjelenítéséhez, akár pedig azon belül a szöveg-tartalomnak megfelelő árnyalásra. A stúdió-légkör igényesebb produkció létrehozására sarkall, ugyanakkor a minőség-javító ismétlési lehetőségek által csökken a spontaneitásnak az esélye. Karnagyai koncepció kérdése, mikor mit tart fontosabbnak; az érthető szövegmondásra ezúttal a legkisebb panasz sem lehet (a kísérőfüzetben lemaradt a Tót népdalok fordítójának, Gleiman Wandának a neve). A lendületes giusto előadás általában meggyőzőbb, mint a parlando-rubato karakteré, ám a jól megválasztott tempók hozzájárulnak a ciklusok határosságához.

Fittler Katalin

Honvéd Együttes
katalógusszám nélkül

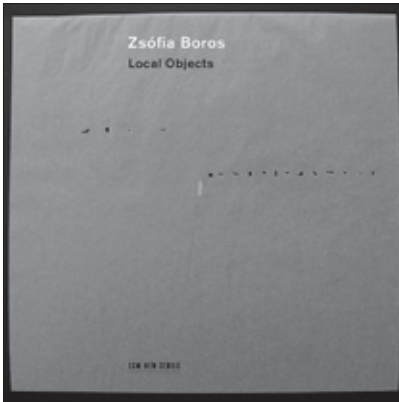
RÁADÁSOK BEETHOVEN UTÁN

Schiff András – zongora ●●●●○

A Ráadások Beethoven után címet viselő legújabb Schiff András-lemez a 2004-2006 között, Zürichben eljátszott Beethoven-sonátaciklus hangversenyei után adott encore-ok gyűjteménye. Nemcsak a lemez anyaga, hanem a művész által írott kísérőszöveg is rendkívül tanulságos. Utóbbi elején egy rokonszenvesen őszintén leírt történetet találunk, melynek lényege: „nincs annál rosszabb, mint egy túl korán adott ráadás”. Ez az arany szabály a későbbiekben meghatározta a zongoraművész viszonyát a hangversenyek utáni „desszertekhez”, melyek Schiffnél éppolyan gondosan kiválasztottak, mint a koncert főműsorának darabjai. Schubert esz-moll zongoradarabja (D 946) például közeli rokon Beethoven Esz-dúr szonátája (op. 7) 3. tételének Triójával, ami történetesen hangnemileg tökéletesen rímelt Schubert darabjára. Jó társítás a Waldstein-sonáta után eljátszani a manapság „Andante favori”-ként ismert Beethoven-zongoradarabot is, amit egykoron e szonáta 2. tételének szánt a szerző. A Hammerklavier-sonáta fűgája után játszott Bach b-moll prelúdium és fuga az érdekes szellemi kaland mellett a gyökerek felfedezésére is invitál. Játékával Schiff meggyőzően érvel amellyel, hogy a Beethoven-művek kiváló társa lehet Schubert, Mozart, Haydn vagy éppen Bach egy-egy műve, melyek a hangversenyről hazafelé menet további gondolkodásra ösztönöznek. Előfordul olyan eset is, mikor a hivatalos programon kívül már nincs helye további hangoknak. Ott lehettem Londonban, a Wigmore Hallban az utolsó három Beethoven-sonátát bemutató koncerten, ami után Schiff nem adott ráadást. Mert ezekben a művekben, különösen az utolsó, op. 111-es c-moll szonáta két tételében a szerző elbűsűzik a műfajtól. Bevégeztetett.

Kovács Ilona

ECM Records – Hangvető
ECM 1950

BOROS ZSÓFIA (GITÁR)
Local Objects

Az ifjú gitárművész egyidejűleg járt a budapesti és pozsonyi konzervatóriumba, majd a bécsi zeneakadémiát végezte el kitűnő eredménnyel. Olaszországban részesült posztgraduális képzésben, amit éppen tíz éve fejezett be, azóta él Bécsben. Immáron második szólóalbuma jelent meg az ECM gondozásában, amelynek művészlistáján olyan magyar muzikusok társaságában szerepel, mint Schiff András és Snétberger Ferenc. Boros Zsófiának már három évvel korábbi bemutatkozó lemeze is nagy feltűnést keltett, amelyen elsősorban latin-amerikai komponisták darabjaiból játszott. Ezúttal viszont még szélesebb palettáról választotta repertoárját, igazi világméretű zenei utazásra invitálva a hallgatót. Olyan – a jazz világában is jól ismert – muzikusok szerzeményeit is műsorára tűzte, mint Al Di Meola vagy Egberto Gismonti. Kiemelkedő Carlo Domeniconi kortárs olasz gitárművész és komponista négy tételből álló szvitje, a Koyunbaba op. 19, amelyben török zenei hatások is tetten érhetők. Hallhatunk még argentin Milongát Jorge Cardosótól, azerbajdzsáni Fantasie-t Franghiz Ali-Zedehtől, a francia Mathias Duplessy Nocturne-jét és a brazil Garoto Inspiracao-ját a művésztől megszokott finom és szenzitív előadásban. Az alig egy évvel ezelőtt rögzített felvételek színhelye a luganói Auditorio Stelio Molo RSI volt, ahol sikerült biztosítani az ilyen intim játék számára elengedhetlenül fontos kitűnő hangtechnikát. Zsófia szereti a költészetet, mert – mint előző lemezénél – most is egy versből kölcsönözte az album címét. Az osztrák gitáros, Alex Pinter darabja egy kapcsolat végének lamentációja, amelynek empatikus előadása zárja a produkciót. Wallace Stevensnek a kísérőfüzetben található költeménye harmonikusan illeszkedik a művész zenei világához.

Márton Attila

ECM Records – Hangvető
ECM 2498

LISZT FERENC: PAGANINI-ETÜDÖK
Goran Filipec – zongora

A Naxos Liszt összes zongoraművét tartalmazó CD-sorozatának 42. korongja méltán nyerte el 2016-ban a 39. Liszt Ferenc Nemzetközi Hanglemez Nagydíjat. Az indoklás szerint Goran Filipec „híven követi Liszt valamennyi tempó- és dinamikai, karakterbeli utasítását, ugyanakkor érzékenyen formál – a zeneszerző éppen az ilyen előadásmóddal volna elégedett.” Nos, véleményem szerint a leírtak önmagukban aligha váltanák ki a szerző elégedettségét – Goran Filipec zongorázása viszont annál inkább! A horvát pianista játékának „besorolhatatlanságában” minden bizonytalanság részé van annak, hogy több ország rangos intézményeiben tanult, tehát nem valamelyik előadóművészi „iskola” irányzatának neveltje, hanem sokirányú impulzusokból szűrhetette ki mindazt, amire előadóművészetéhez szükséges. Liszt zenéje iránti affinitását jelzi, hogy már korábban is lemezezen játszott Liszt-programot; a mostani, a Paganini-etüddökön kívül a Velencei karnevált is tartalmazó műsor pedig kvintesszenciája mindannak, ami a romantika ízlésvilágáról elképzelhető. Filipec szuverén művész, aki „rövidre zárja” a kapcsolatot a szerzővel, nem engedí befollyásolni elképzelését semmiféle hagyománytól. Szép példa erre a Vadászat-etüd, amelynek több verziója szerepel a műsorán – a hallgatót nem az eltérések érdeklik, hanem valamennyi verziót a mű újrahallgatásaként éli meg. Filipec magától értetődően virtuóz, nem kérkedően érezteti játszanivalója technikai nehézségét, hanem továbbadja azt az örömforrást, amelyre ő kottába rögzítve talál rá. Megosztja ismeretlen hallgatóságával, a rácsodálkozás érzését biztosítva. Kifejezőmódja frappáns, technikai eszköztára végtelennek tűnő. Nagyívű gesztusai elegánsak, ugyanakkor már-már meghittent közvetlenek. Szellemes és megunthatatlan.

Fittler Katalin

Naxos – Mevex
8.573458

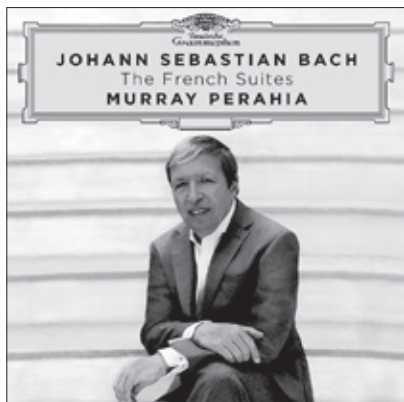
ON MY NEW PIANO
Daniel Barenboim – zongora

Barenboim 2011-ben Sienában játszott Liszt felújított hangversenyzongoráján, s megkívánta hangzását. Chris Maene zongorakészítő közreműködésével, s hosszú, szorgos kísérletezéssel új, a Barenboim nevet viselő hangszert készítettek. Új lemezén a művész ezen játszik, okosan több szerzőtől és több korszakból. A hangszer roppant transzparens és tiszta hangzású, köszönhetően annak, hogy a ma domináns keresztűros elhelyezés helyett visszatértek a húrok 19. száza egyenes, párhuzamos elhelyezéséhez, mindezt azonban a mára elsajátított biztos technikával ötvözve. A hangzás tehát egyrészt a régi, mikor a magassággal egyúttal a regiszterek is változnak, nem olyan összefésült, mint a Steinway esetében, ugyanakkor mindez mégsem darabos, valahol mégiscsak egységes. Idézi a fortepianók hangulatos világát, de abszolút tisztán és harmonikusabban, s megvan benne a másik nagy újdonság, a Fazioli nagyon differenciált téri hangzásvilága is, ettől azonban megkülönbözteti, hogy élesebb, nem folt-, hanem inkább pontszerű. A lemez legjobb része talán a Parsifal Indulójának Lisztől származó átírtata, de jó Beethoven 32 variációja, a három Scarlattiszonáta is, különösen a költőibb részekben. Chopin I. balladája kevésbé inspirált, az I. Mefisztó-keringő pedig különös, nem ördögi, nem dübörgő. A Funérailles szép, de ugyancsak sajátos, nem annyira monumentális, inkább költői. Alighanem Barenboim is ismerkedik még a hangszer nagyon új hangzásvilágával és működésével. Játékában ott a hatalmas tehetség és muzikalitás, olykor némi óvatosság is. Néha hiányzik egy kicsit markánsabb legato, egyébként a hangszer tényleg lebilincselő, nagyon finom játékot tesz lehetővé és igen differenciált hangzást nyújt.

Zay Balázs

Deutsche Grammophon – Universal
4796724

J. S. BACH: FRANCIA SZVITEK
Murray Perahia – zongora

Jelentős bejárattal tér vissza a hanglemezipiacra korunk egyik nagy zongoristája. A fiatalon Mozart zongoraversenyeinek igényes bejátszásával kitűnt művész Bach francia szvitjeivel egészítette ki már a Sony-nál is jelentős Bach-diszkográfiáját. Perahia megközelítése egyszerre alternatív és centrális közelítésű. Romantikus, hiszen zongorát használ – továbbá igen sok pedált. Ugyanakkor játéka ropant kiegyensúlyozott, és ideális arányokra törekvő, de másképp, mint Schiff. Schiffnek Bach műveiben sikerült centrális sikra lennie, s abban kiegyensúlyozottnak és egészségesnek maradnia. Perahia hozzá képest több kitérést enged meg, játéka itt-ott, egy-egy részlet erejéig nyugtalanabb is, míg egészében véve nagyon összetartott. Tulajdonképpen ötvözi a barokk megkívánta egységes hangot és a romantika szabad változatosságát. Néha már-már Schumann is lehetne, amit játszik, mégis mindig Bach marad. Perahia megörökített játéka alapos és tudatos előkészítéssel és betanuláson nyugszik, ami értelem-szerűen a spontaneitás visszaszorulását jelenti, de ilyen magas színvonalú zenélés esetén ez nem tekinthető negatívumnak, inkább jellegnek. Perahia inkább lágy billentést használ, de megtartja a többszólamúság tiszta átláthatóságát és összehangolt elmozdulásokat téve variál ritmusban, dinamikában. Nem véletlenül említettem Schumann-t, mert bonyolult struktúra összetett értelmezéséről van szó. Nem bánám, ha Bach zongoraversenyeit is felvenné, sőt, az V. Brandenburi versenyt is, melyet Budapesten is játszott egyszer kiválóan. A lemez fő érdekessége a romantika és a tiszta barokk egyedi ötvözet, melyben a romantika színei és széles dinamikai skálája jelenik meg a barokk szigorú rendjének keretei között maradva.

Zay Balázs

Deutsche Grammophon – Universal
479 6565

SOL GABETTA LIVE
Sol Gabetta – cselló, Berliini Filharmonikusok, Sir Simon Rattle, Krzysztof Urbanski

Sol Gabetta-t eddig jó csellistának tartottam, mostantól nagynak. Az Elgar-koncert előadása remek. Hét éve megjelent stúdiófelvétele Mario Venzago és a Dán Nemzeti Szimfonikus Zenekar kíséretével is jó volt, ám ez: váratlan módon rendkívüli. Szenvedélyes, de nem külső jegyekkel, sokszor inkább finomabb hangerő és simogató hang mellett, meglepően mélyen átél és érzékenyen megfogott megformálással. Jacqueline du Pré nagy felvételén elsőként ez mutat túl igazán. Vannak még jók, mint Paul Tortelier és Adrian Boult vagy Starker János és Leonard Slatkin lemezfelvételei, de vagy hiányzik is egyúttal valami a du Pré-olvasat viszonylatában vagy csekélyebb többlettel jár az eltérés. A du Pré-Barbirollinál jobbnak mondani Gabetta-t tévedés volna, mert nem az, hanem az interpretáció útjának későbbi, hasonlóan jeles állomása. Ehhez nagyban hozzájárul Simon Rattle és a Berliini Filharmonikusok nagyon érzékeny kísérete is. A mű arányai megváltoztak, a kezdő tétel utániakat Gabetta az első tétel szintjére emelte, nem nő a dinamika, mint szokott, még inkább fordítva áll a helyzet, viszont emelkedik a tételek jelentősége. Szólista és karmester együttműködése példás, egész új relációk mutatkoznak meg, s amit sokan nem akarnak tudomásul venni, Elgar kivételesen finom hangszerelése. Csodálatos előadás, nem vitás. Martinů I. Csellóversenye (ezúttal Krzysztof Urbanski a karmester) jó párosítás. Modern antitézis, ugyanakkor hasonló pár is egyben. A megfelelést Gabetta ki is emeli inkább melodikus és kerek vonalvezetésű játékaival, míg Jiří Barta például Jakub Hruška kísérete mellett a modern oldalra helyezi a hangsúlyt nyersebb, erőteljesebb, egyenebb vonalú előadásával.

Zay Balázs

Sony Classical
88985350792

RAHMANYINOV, PROKOFJEV: CSELLŐSZONÁTÁK
Nina Kotova – cselló, Fabio Bidini – zongora

Rahmanyinov és Prokofjev duószonátája két olyan darab a csellisták számára, mely rendkívül jól megírt, élvezet játszani és persze a közönségnek hallgatni. Ugyan csak szűk negyven év a különbség a darabok közt, de mennyire más és más világba kerülünk! Rahmanyinov sokszor a szentimentalizmus határait feszegető, sokszor keserűes hangütése, Prokofjev csípős humora és szakrasmusa teljesen ellentétes. Az egyik szerző még a romantikus hangzásvilágban teljedes ki, a másik elutasította az érzelmességet. Nina Kotova már 11 évesen adott koncertet, lemezei jelennek meg, fesztivált alapított, tanít Texasban. Imponáló karriert futott be, koncertezik, neve jól cseng. Előadásában a Rahmanyinov-darab nagyon színes, ezt a csellista nem tudta megfelelően mutatni. Túl sokat bízott-hagyott a hallgató képzeletére, nem érződik a mű tarka zenei anyagának megjelenítése, a pillanatonként változó hangulat forrágata. Rahmanyinov szédületes modulációinál nemhogy elakad a szavunk a tolmácsolás hallatán, de mintha egy-egy konvencionális, jelentéktelen dallamfordulatot játszana a művésznő. Nem tudunk a mű büvkörébe kerülni, a zenei anyag atomjaira hullik. A Prokofjev-szonáta jobban elkopott pillanatokkal telik, hol sejtelmes, diabolikus, hol étellel teli az előadás. Talán ez a világ Kotova sajátja, aki le sem tagadhatná az orosz iskola hatását, de itt is hallunk mára korszerűtlenné vált rácsúsásokat. „Kis színésként” két Csajkovszkij-átíratot kapunk, kellemesen megragadott atmoszférával szólalnak meg a rövid darabok. Kotova partnere Fabio Bidini, aki remek zongorista, nagyszerű kamarapartner, szerepe itt sokkal súlyozottabb, mint a csellistáé, ő viszi előre a szonátákat.

Lehotka Ildikó

Warner – Magneoton
0190295924607

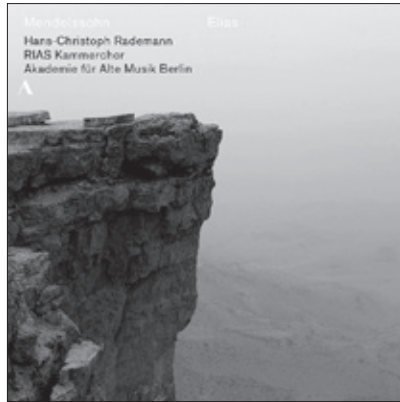

C. P. E. BACH: FUVOLAVERSENYEK
Emmanuel Pahud, Kammerakademie
Potsdam, Trevor Pinnock

Ki mozoghatna otthonosabban Nagy Frigyes híres Sancoussi Palotájában, mint a Kammerakademie Potsdam? S ki reprezentálná jobban a néhai porosz királynak, Brandenburg szigorú tekintetű választófejedelmének udvari muzsikáját, mint Carl Philipp Emanuel Bach? S ki lehetne ideális előadója e fuvolára és vonószerekre írt koncerteknek, ha nem a Planéta legkeresettebb fuvolista, Emmanuel Pahud, valamint a brit hadastyán csembalista-karmester, Trevor Pinnock? A másodszületett Bach-fiú az 1730-as évek végén került a porosz udvarba, szinte egy időben II. Frigyes trónra lépésével. S bár a fejedelmnek többnyire a folytonos túlerővel vívott háborúk kötötték le a figyelmét, köreiben a zenét sem hanyagolták el. S míg az uralkodó korának talán legnagyobb reformere volt, udvari zeneszerzője lassan és megfontolva haladt az újítás meredek grádcisain. Meglehet, éppen a versenymű, mint műforma volt az a terület, ahol a leginkább maradandót alkotott pályájának 1738-tól '68-ig tartó, azaz éppen három évtizedet átölelő berlini szakaszában. A fuvolára írt koncertok is jól jellemzik a kort és a helyszínt, melyben születtek. Ahogyan a porosz királyi haderő, úgy a potsdami zenekar is a kontinens legjobbjaival konkurált az idő tájt, s akadt benne számos hangszeres virtuóz, akik számára a komponista bátran írhatott az instrumentum határait feszegető szólókat. Pahud kezén ezen legnehezebb futamok is könnyednek tűnnek, hiszen játéka végig elegáns, választékos és stílusos, a kifejezés gördülékeny, felszabadult. A kíséret sem éppen meleg és visszahúzó, mint inkább erőteljes. A „porosz rokokó” ezen gyöngyszemei ma aligha nyerhetnének hitelesebb tolmácsolást.

Balázs Miklós

MENDELSSOHN: ELIAS
Hans-Christoph Rademann, RIAS
Kammarakórus, Hans-Christoph Rademann

Charles Rosen Mendelssohnt a giccses vallásos zene megteremtőjének nevezi. Hogy igaza van-e a neves zenetudós, a kétlemez felvétel alapján eldönthetjük. Mendelssohn két oratóriumot írt, a 43 számból álló Éliás bemutatóját a szerző szavaival közvetítve „lankadatlanul feszült érdeklődéssel” követte Birminghamben a közönség 1846-ban. Mi is lankadatlan figyelemmel kísérjük végig a művet, az élő koncertfelvétel egészen fantasztikus. Mendelssohn nem mindennapi megoldásokat használ az oratóriumban; a darabindítás nem szokványos, a nyitányt egy rövid tenor-recitativo előzi meg, s a kórusrecitativo szerepeltetése nem bevett szokás. Néhány elemző harsánynak tartja a művet, de nem ilyen interpretációt kapunk – nem a sokszor hallott, mindenre ráhúzó előadási sémákat kéri a karmester; minden számnak megvan az íve, a kisebb-nagyobb csúcspontok egyúttal tagolnak is. Nagyszerűek a tempóváltások, az atmoszféra-teremtés, a hatalmas kórustablók, az ellentétek, egy-egy szakasz zárása. A nagyívű dal-lamok végigvitt folyamata, a váratlan fordulatok, a dinamikai megoldások a mű szépségét kiemelik, a zenekari színek szépek. Maximilian Schmitt énekl a tenorszólókat, rendkívül kifejezően, Marlis Petersen a szoprán-, Thomas Oliemans a baritonénekes – mindketten jól tolmácsolják szólamukat. Lioba Braun hangképzése kevésbé tetszetős, a regiszter-váltások nem zökkenőmentesek. Az énekkar remek, hatalmas erejű tömbököt, máshol egészen lágy pianókat hallunk. A zenekar elsőrangú, Hans-Christoph Rademann irányítása alatt felejthetetlen koncertélményt kaptak a szerencsések, nekünk pedig a lemez bizonyítja az előadás hőfokát.

Lehotka Ildikó

IN WAR & PEACE – JOYCE DIDONATO
II pomó d'oro, Maxim Emelyanychev

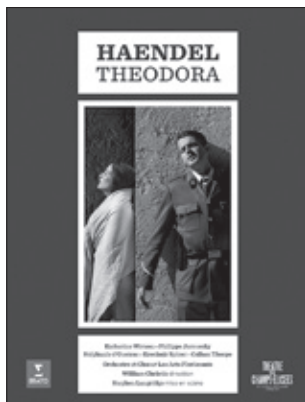
„Háborúban és békében – zene általi harmónia”. Így szól teljes címe az amerikai mezzoszoprán csillag legújabb CD-jének, amely műsorválogatásában is békés összhangot kíván teremteni a 17. századi kora barokk (Monteverdi, Purcell) és a 18. századi belcanto kor „Hochbarock”-ja (Händel, Leo, Jommelli) között. Leo Andromacájának áriája, amelyből most először készült hangfelvétel (akárcsak Jommelli Attilio Regolójának két részletéből), azután drámaiban, hogy ne mondjam: hisztérikusabban is állítja szembe egymással a háború s a béke hangjait, mint egy-egy Händel ária DaCapo-formája (de ettől még a „kedves szász” a nagyobb zeneszerző – a sokkal nagyobb...!). Népszerű számok – „When I am laid in earth” (Purcell: Dido and Aeneas) vagy „Lascia ch'io pianga” (Händel: Rinaldo) – férnek meg itt békésen olyan, kevésbé ismert gyöngyszemekkel, mint az „Oh! lead me to some peaceful gloom” (Purcell: Bonduca, or The British Heroine) vagy a „Lead me, oh lead me to some cool retreat” (Händel: Susanna – csupán ez utóbbi szépségéért is muszáj e lemez szeretni...). Mint ahogy a felvételen mindvégig békés egyensúly teremődik DiDonato gazdag, csöppet sem „androgín” éneklése s a régizene-játék unoka-generációjába tartozó eredeti-hangszeres együttes, a Maxim Emelyanychev vezette II pomó d'oro „al secco” előadásmódja között is (ha ugyan csembalista vezetőjük, ez az ifjú, orosz zseni nem inkább már a dedunokák nemzedékét alkotja). Napjaink „káoszának közepette Ön hogyan talál békére?”, szegezi nekünk kérdését maga írta esszéjében Joyce DiDonato. Végül, a kísérőfüzet utolsó lapján elárulja saját receptjét: „I love”...

Mesterházi Máté

Warner – Magneoton
2564627679

Accentus – Mevex
ACC 30356

Erato/Warner – Magneoton
0190295928469

HAENDEL: THEODORA

Watson, Jaroussky, D'Oustrac, Spicer, Thorpe, Les Arts Florissants, William Christie

Mióta William Christie 1996-ban Glyndebourne-ban Peter Sellars rendezésében elvezényelte a Theodorát, azóta Händel e kései (1750) s mindmáig méltatlanul keveset játszott oratóriumát nem nevezhetjük fehér foltnak a barokkzene-játszás térképén. És most íme, egy újabb remek kiadvány, ezúttal a párizsi Théâtre des Champs-Élysées 2015-ös előadásáról, amely módot ad rádöbbennünk: milyen csodálatos zene ez! A szövegíró Thomas Morell szerint a 64 éves komponista maga a legjobb oratóriumának tartotta. Stephen Langridge nemesen egyszerű rendezésében és a nemrég Budapesten járt a „Virágzó Művészetek” csodás hangszereiseinek és kórusának megszólaltatásában mi is hajlunk arra, hogy a zeneszerző óriás egyik legszebb és talán legszemélyesebb művének halljuk. Viszonylagos népszerűtlenségét valószínűleg nem a szokatlan, mert kora keresztény témája okozta (mint azt Händel maga is vélte), hanem inkább tragikus, halk, g-moll befejezése (és alaptónusa!), amely a két főhős – Theodora, „the Princess of Antiochia” (Katherine Watson, szoprán) és barátja, a római hadsereg tisztjeként is titkon keresztény hitre tért Didymus (Philippe Jaroussky, kontratenor) – vértanúságának szól. A történetben fontos szerepet játszik még a címszereplő bizalmasa, Irene (Stéphanie d'Oustrac, mezzo), valamint a keresztényeket Diocletianus császárnak való áldozásra kényszeríteni akaró, majd parancsa megtagadását prostituálással büntető római helytartó, Valens (Callum Thorpe, basszus). A legérdekesebb szerep mindazonáltal a tenoristának jut: a vallási toleranciáért síkra szálló római tiszt, Septimus gyönyörű áriáit a horvát Kresimir Spicer énekli varázslatosan.

Mesterházi Máté

Erato – Magneoton
0190295889906

PERGOLESI: ADRIANO IN SIRIA

Fagioli, Basso, Mynenko, Capella Cracoviensis, Jan Tomasz Adamus

Pergolesi életművét elintézettnek vesszük Az úrhatnám szolgáló című intermezzóval, vagy az állítólag halála előtt írt Stabat materrel. Operái, egyéb művei feledésbe merültek mára, de a szerző kedveltségét jelzi, hogy halála után sok darabot neki tulajdonítottak. Négy, bizonyíthatóan Pergolesi által írt opera seria közül a harmadik már határozott zeneszerzői megoldásokat tartalmaz, a drámaiság, a koloratúrák értő használata kiemelkedő. Az Adriano Szíriában című opera első előadásán az igen nehéz természetű Caffarelli tolmácsolta Farnaspe szerepét, nem is kell mondanunk, hogy a legnehezebb énekelni valókkal. A Metastasio szövegére írt mű Erzsébet spanyol királynő születésnapjára készült. A háromlemezes kiadványon remek énekeseket hallunk, akik a gyakran hosszadalmas recitativókat is képesek megtölteni étellel. A lemezen igazi kontratenor-parádét hallunk. Farnaspe megszélyesítője, Franco Fagioli koloratúrái a hallgatót bámulatra készítetik, a hang a végletekig rugalmas, és csodaszép. Kétségtelen, hogy Farnaspe az opera központi figurája, a szerző az utolsó, a szerelmesek egymástól búcsúzó duettjében többször a férfi kapja a magasabb hangokat. Fagioli tolmácsolása jelzi a szerep fontosságát, néha egy hajszállal, de hamarabb belép. Az eredetileg en travesti címszerepet Yuriy Minenko énekli, remekül. A tenor Juan Sancho Osroa megformálójaként kiváló, virtuóz futamai bámulatosak. A hölgy szereplők, Romina Basso), Diliara Idrisova és Cigdem Soyarslan (Aquilaóként) érzékenyen formázzák szerepeiket, a lágyágot kell elsősorban kiemelni. A Capella Cracoviensis zenekari játéka mindazt a kellemet, erőt mutatja, amit a partitúra megkíván. Jan Tomasz Adamus irányításával kitűnő lemez született.

Lehotka Ildikó

Decca – Universal
483 0004

MOZART: DON GIOVANNI

Musica Aeterna, Theodor Currentzis

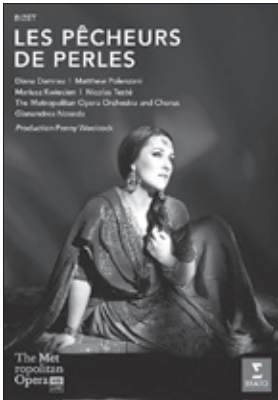

Ma már nincs mit csodálkozni azon, ha a peremvidékeken is születnek világszínvonalú produkciók. Az információbőség révén könnyedén nyomon követjük egyik-másik, korábban marginálisnak mondott műhely kivirágzását. A nagyjából egymillió lélekszámú Perm városa még éppen az Urálon innen, de már a hagyományos európai kultúrcentrumokon túl növesztette Musica Aeterna nevű zene- és énekkarát odáig, hogy ma a glóbusz legjelesebbjeivel versenyez. Az operajátszás Permbe már az 1870-es években megindult, de a cári és a szovjet időkben megmaradt afféle „vidéki dalszínház” státuszban. Jókora befektetéssel a hátuk mögött immár komoly tényezővé emelkedtek a világ operajátszásának színpadán. A zenekar vezetője, s egyben az Operaház művészeti igazgatója egy ambiciózus és elkötelezett dirigens, a görög származású, mára orosz lett Theodor Currentzis. A Musica Aeterna pedig különleges együttes: válogatott muzsikuskok alkotják, de hangszerkészlete is irigylésre méltó. Barokk kori kópiák és modern instrumentumok egyaránt szolgálnak a kezek között, repertoárjuk az operák mellett a szimfonikus irodalomra és az oratóriumokra egyaránt kiterjed. Egyaránt otthonosan mozognak Mozart, Csajkovszkij vagy Stravinsky muzsikájában. Mozart Da Ponte-operáiból készített felvételeiket meleg hangon méltatta a szakajtó, mint olyan előadásokat, melyek a legjobb korhű olvasatokkal (Norrington, Gardiner, Jacobs) összevetve is megállják a helyüket. A most megjelent Don Giovanni ügyszintén mestermunka: a zenekar tempósan és feszesen játszik, a produkció tömör, tartalmas, végig izgalmas és szípkázó. A remek hang adottságokkal bíró énekesek pedig a közvetlen élvonalból valók.

Balázs Miklós

Sony Classical
88985316032

BIZET: GYÖNGYHALÁSZOK

**Damrau, Polenzani, Kwiecien, Testé,
Metropolitan Opera, Gianandrea Noseda**

A Metropolitan Opera 2015/16-os évadának egyik sikeres felújításaként idézhetjük fel DVD-n e Gyöngyhalászokat. A makulátlan szereposztás hangcsodái mellé avatott karmestert és szemet gyönyörködtető színrevitelt is kapunk. Utóbbi Penny Woolcock argentin születésű, brit nemzeti-ségű rendezőnő munkája, aki csak az utóbbi tíz évben fordult az operarendezés felé. A MET-ben sem ez az első komoly megbízatása, emlékezhetünk a 2008-as év szenciációjára, John Adams Doctor Atomicjára, de a nevéhez fűződik a Klinghoffer halálának merész filmadaptációja is. Bizet daljátékát az Angol Nemzeti Opera számára vitte színre néhány éve, ennek a némileg átdolgozott változatát utaztatta New Yorkba két évvel a londoni bemutató után. A Ceylon szigetén játszódó, markáns keleti illatokkal fűszerezett zenedráma cselekményét tekintve ugyan nem túl eredeti, ám a zenéje nagyon is az. Bizet operája a maga korában szolid sikert aratott, azonban ma már tisztán kirajzolódnak az erői: a dallamgazdagság és az érett hangszerelés, mellyel a tragédiát kíséri. Woolcock mérsékelten modernizáló, üdítően színes és élénken tetszetős látványvilága remek háttérrel kínál az énekeseknek. Diana Damrau koloratúrszopránja napjaink egyik legjobbja, gyönyörű, intakt hang, kifogástalan technikával. Matthew Polenzani az utóbbi években a MET vezető lírai tenorjává avaszták, ezúttal is hamar meggyőz minket, hogy szép hanggal rendelkező, kiválóan képzett énekesrel van dolgunk, ahogyan az ugyancsak remeklő lengyel bariton, Mariusz Kwiecien is menyerő, karizmatikus hang alakítást nyújt Zurga szerepében. Noseda dirigálása pedig példaadó: egyaránt képes kibontani a darab drámai és lírai mélységeit. *Balázs Miklós*

Erato – Magneoton
9029589361

PUCCINI: MANON LESCAUT

**Netrebko, Eyvazov, Piña, Bécsi Állami
Opera, Münchener Filharmonikusok,**

Marco Armiliato

Fény és árnyék. Nem csak a történet, a lemez is. Anna Netrebko lágy, de testes hangjával, a finom árnyalásokkal és kivételes lebegtetésekkel egészen rendkívüli. Callas (Serafin) igényessége és Rautio (Maazel) szlávossal jellege a legmagasabb fokon. Férje, Yusif Eyvazov más kategória, Netrebko ritka adottsága és rendkívüli kontrollja mellett nincs könnyű helyzete. De nagyon szépen helytáll, éneklése szenvedélyes és relatíve igényesen kidolgozott. Armando Piña azonban gyenge Lescaut, zavaró a túlzott vibrato, a régies manírosság, s érthetetlen a választás, hiszen jó baritont találni. Öröm hallani Vörös Szilviát a madrigalista rövid szerepében, nagyon szépen helytáll. Marco Armiliato a zenekart igényesen tanította be, s olykor kifejezetten finoman dirigál, kerülő a bombasztikusságot, szép részeket teremt. A Cortese damigella kezdetű kettős és sok további rész a nyugodt, kimért tempó miatt kivételes. Szép a hangzás, de zavaró, hogy a produkciót állandóan taps töri meg. A madrigál után valaki tapsolni kezd, aztán az rögtön elhal, nyilván Armiliato már inteni kezdett. De miért maradt így bent? Ha már spóroltak a stúdiófelvételen, legalább vágták volna ki a tapsokat, s ha kell, vették volna fel utóbb a néhány problémás részletet. A probléma azonban nemcsak a hangzást érinti. Főleg a II. felvonás meg-megtörik, s ez érezhető a dirigáláson, az énekesek átélésén is. Ahol nem akad meg az előadás, érezhetően töretlenebb a folyam, s nagyobb az átélés. Nem lehetett volna bejelenteni, hogy lemezfelvétel készül, csak a felvonások végén lehet tapsolni? Így most itt van egy kivételesen produkció, részben igen gyenge kivitelezésben. Érthetetlen, hogy miért. *Zay Balázs*

Deutsche Grammophon – Universal
4796828

BERG: LULU

**Petersen, Graham, Brenna, Groves,
Metropolitan Opera, Lothar Koenigs**

„Számomra a Lulu a vágy törekenységéről, lehetlenségéről szól” – jelenti ki a DVD-t és Blu-ray-t is tartalmazó album kísérőfüzetében az előadás rendezője, William Kentridge, világhírű dél-afrikai videóművész. Majd alapgondolatát így bontja ki: „Lulu a férfivágy tárgya, márpedig ő nem tud az lenni, aminek a férfiak képzelik. Hisz nem lehet egyszerre femme fatale és ugyanakkor hűséges, szolid feleség, mint ahogy a férfiak sem lehetnek soha olyanok, amilyenek Lulu reméli őket. S a vágyak ez a lehetlensége itt mindig katasztrófához vezet... Bizonyos értelemben nagyon szemérmetlen ez a mű. A szex realpolitikájáról szól: a vágyat irányító mechanizmusról. Ám egyben igazi opera is, amelynek a végére hullák sora hever a színpadon.” A produkció különleges képi világáról pedig Kentridge a következőket mondja: „A háttérképek grafikailag az 1920-as, '30-as évek német expresszionizmusát idézik. A legfőbb hordozóeszköz a tinta – tintarajzok és néha fametszetekké vagy linómetszetekké átalakított rajzok. Lényeges még egy fekete színnel hevesen mozgó ecsetvonás, az opera erőszakosságának vizuális megfelelője. Mintha a fekete tinta mindazon vérré válnék, amely a mű folyamán kifirócsken. Úgy hasít bele az ecsettel föl vitt tinta a papír fehérségébe, mint ahogy a kés hatol a húsba. Max Beckmann, Max Pechstein és Otto Dix fametszeti inspiráltak...” Ám nem kell megijedni: Kentridge-nek rendezőtársa is akadt (Luc de Wit), aki mindeközben valódi, húsvér figurákat állított színpadra. Mind egyikük kitűnő, ám mindjűk közt legremekebb Marlis Petersen a címszerepben. Csodás az ő Luluja, még ha talán nem oly elemi módon amorális is, mint a Patricia Petiboné... *Mesterházi Máté*

Nonesuch – Magneoton
7559-79453-7

**J. S. BACH:
A FÚGA MŰVÉSZETE**
Karosi Bálint – orgona,
csembaló, klavichord
Hungaroton

HCD 32784-85

A 2008-as lipcsei nemzetközi verseny győztese ismét Bach-felvétellel jelentkezett. A több funkcióban (organista- és csembalójátékos, karmester, zeneszerző) egyaránt aktív Karosi ezúttal A fuga művésze sok hipotézisre alkalmat adó ciklusát rögzítette. A sokat vitatott tételsorrendet úgy oldotta meg, hogy az első II orgonán szerepel az első korongon, a másodikon viszont az általa „leglogikusabb és zeneileg legkielégítőbbnek ítélt” sorrendben következik a folytatás, két csembaló és egy klavichord közreműködésével. A valamennyi hangszerezen áttekinthető szólamvezetéssel megszólaltatott tételek után a torzóként fennmaradt tétellel ér véget (pontosabban: abbamarad) a hallgatnivaló, ami filológiaiag maximálisan korrekt ugyan, de a Bach-muzsika rajongója számára frusztráló befejezés. *FK*

**LISZT – TAUSIG:
FAUST-SZIMFÓNIA**
Lajkó István – zongora
Hungaroton

HCD 32792

Liszt Ferenc életművének egy jelentős részét átíratok teszik ki: kortársai nagy apparátusú alkotásainak részleteit dolgozta át zongorára, melyeket rendszeresen játszott hangversenyein. Az átírt darabok

széles körben való népszerűsítésével felbecsülhetetlen szolgálatot tett kora számos zeneszerzőjének. Lajkó István Liszt-lemezén is egy átírat szólal meg, ám ezúttal nem szerzői átíratról van szó: Carl Tausig, Liszt egyik legtehetségesebb tanítványa végezte el a mestere egyik fő művének tartott – eredetileg zenekarra és férfikarra írt – Faust-szimfónia átírásának aprólékos munkáját. Lajkó István világpremiert jegyez a szimfónia zongoraátíratának felvételével. Előadása lenyűgöző, és – mivel Liszt zongorajátékáról nincsenek felvételek – megsejteti azt az előadói légkört, melybe a Faust-szimfónia beleszületett. *KI*

**J. S. BACH LANTSZVITJEI
– GITÁRON**

Csáki András – gitár
Hungaroton

HCD 32772

Négy lantszvitet hallunk a lemezen. A kísérőfűzetben Csáki közérthető stílusban avatja be hallgatóit a hangnemválasztásokon túl mindazokba a megfontolásokba, amelyek ezt az interpretációt eredményezték. Kiderül, hogy a mind koncertezőként rutinos, mind a stúdió-környezetben otthonos művész a felvétel-készítés sajátos lehetőségeivel élve több alkalommal módosította hangszere hangolását, a dúsabb hangzás érdekében. Ennek meg is lett az eredménye: szép tónusú, magvas hangon sorjáznak a változatos hangulatú-karakterű tételek. Zengenek az akkordok, és énekelnek, néha beszédszerűen, a dallamok. Csáki játéka egyszerre gyönyörködtet és ad intellektuális élményt. A gitáros hangképzés sajátos „nyikorgó” zöreje csupán ritkán zavaró – a mikrofon-beállítás módosításával ezt is csökkenteni lehetett volna. *FK*

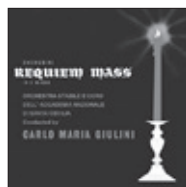

GLOWING SONORITIES
Györi Noémi – fuvola,
Csillagh Katalin – zongora
Hungaroton

HCD 32767

Csupán a címben ígért különleges élménnyel marad adósunk a felvétellel, amelynek kísérőszövege imponáló magabiztossággal ajánlja a hallgatnivalót. Három romantikus kompozíciót (Schubert, Reinecke, César Franck) kínálnak, eredetiben vagy átíratként. A kétségkívül mesteri fokon játszó hangszerek előadásában vélhetően a perfekcióra törekvés fogja vissza az élő muzsikálás közvetlenségének élményét. Minden helyén van, de gyakran áttűnik a zeneileg kidolgozott produkció mögött a biztonsági háló, így az izzás is többnyire takarékon működik. Az előadók inkább illusztrálnak, szemléltetnek, mintsem atmoszférát teremtenek. Minden plasztikusan érzékelhető, a kis formarészek egymásutánja csak úgy, mint a moduláló, vagy épp hangnemben maradvá kalandozó harmóniamenetek. Mesterkurzus intellektuálisan átgondolt produkcióira emlékeztet. *FK*

CHERUBINI: REQUIEM
Carlo Maria Giulini
Profil – Karsay és Társa

PH 16056

Carlo Maria Giulini első stúdiófelvételét kínálja a lemez, történelmi érdekességet hallgathat meg az érdeklődő. Érdemes a műben is elmerülni, ahogy az interpretációban – bár a hangtechnikai minőség nem töké-

letes. Cherubini c-moll Requiemje azon kompozíciók közé tartozik, melyeknek igenis van létjogosultságuk a koncertprogramokban, hiszen a darab csodálatos, rendkívül intenzív, Beethoven és Berlioz is elismerte. A műben nincsenek énekes szólisták, csak négyzólamú vegyeskar, a hangszerelés, a dallamvezetés hihetetlenül kifejező. Az 1952-es felvételen a Santa Cecilia zenekarát és énekkarát halljuk; ahogy a mű, úgy az előadás is minden pillanatában ihletett, csodálatos zenei megoldásokkal találkozunk. A kórus hangzása homogén, a tenor szólam nem éles vagy hamis, a hangtömbök mellett a pianók is érzékletesek. *LI*

**ALESSANDRO SCARLATTI:
IL TRIONFO DELL'ONORE**

Carlo Maria Giulini
Profil – Karsay és Társa

PH 16055

Az első fennmaradt nápolyi opera buffa rövidített változatában mélyedhet el az érdeklődő, nem mellesleg Carlo Maria Giulini első operafelvételében. Alessandro Scarlatti vérből, humorban nem szűkölködő darabja, A becsület diadala a bemutató utáni három hónapban 18-szor szólalt meg, a kissé Don Giovannira emlékeztető történet hallatán nem is érdemtelenül. A négy esküvővel záródó történet komikus félreértések, féltékenység pergő jeleneteivel követi egymást, remek énekesi megoldásoknak teret adva. Scarlatti zenéje pezseg, a drámai elemekben ott van a vidámság, a paródia, a szerző szinte még a barokkot is kifigurázza. Vibráló, energikus a tolmácsolás, az énekesek nem szégyellik a nem operás megoldásokat, érezhető, hogy lubickolnak a szerepükben. A régizenei előadásmóddhoz ragaszkodóknak is felhőtlen, tartalmas szórakozást nyújt a felvétel. *LI*

OH, BOY!
Marianne Crebassa,
Mozarteumorchester,
Marc Minkowski
Erato – Magneton
 0190295927622 ●●●●○

Találhatóbb és figyelemfelhívóbb címet aligha kaphatott volna az a lemez, melyen 16 áriát hallunk 13 daraból, kilenc zeneszerzőtől (Mozarttól hat ária szólal meg). Oh, Boy – olvassuk a lemezborítón: Marianne Crebassa castrato-, illetve nadrágszerepekből válogatta össze lemezének remek, változatos anyagát. Fiatal fiúk érzéseit halljuk, melyek jó esetben vagy megnevettetnek vagy megrikatják a közönséget. Crebassa egyelőre nem minden áriában képes láttatóan tolmácsolni a szöveg jelentését, bár kétségtelenül találunk nagyon jól megfogott részleteket. A fiatal énekesnő technikája jó, a hang szép, különösen a magas tartományban. Egyelőre hiányzik a könnyedség, a játékoság, Crebassa nem tud elszakadni a kottakép rigorózusságától (Meyerbeer, Hahn). A zenekari támaszt a Marc Minkowski vezette Mozarteumorchester Salzburg adja. *LI*

MENDELSSOHN:
SZIMFÓNIAK
Freiburgi Barokk Zenekar,
Pablo Heras-Casado
Harmonia Mundi – Karsay
és Társa
 HMC 902228 ●●●●●

Merész vállalkozás a barokk muzsikán nevelkedett Freiburgi Barokk Zenekartól, valamint karmesterüktől, Pablo Heras-Casadótól, hogy egészen az

1830-as évekig tolják ki érdeklődésük horizontját. Első hallásra csakugyan váratlan benyomás Mendelssohn szimfonikus munkáit ilyen, talán kissé szokatlan hangszínekkel megszólaltatni. A végeredmény azonban meggyőző: a muzikalitást úgysem írja felül semmi. Sem a vélt vagy valós korhűség, sem a lombikban végzett kísérletek egyszeri izgalma okozta eufória. Amitől Mendelssohn két „külhoni” szimfóniája (az Olasz és a Skót) ezen olvasatai igazán hatásosak, az minden látszat ellenére is a zeneiség. Aprólékos gondossággal kicsiszolt, míves előadásokat ezek, friss tempókkal, átgondolt, következetes dinamikával, s az elvárt játékinzítással. *BM*

**CHOPIN: E-MOLL ZONGORA-
 VERSENY, NÉGY BALLADA**
Seong-jin Cho,
Gianandrea Noseda
Deutsche Grammophon –
Universal00
 4795941 ●●●●○

Úgy tűnik, a fiatal kínai zongoristákhoz Chopin áll a legközelebb. A zongoraverseny előadása igen jó. Noseda nagyon jó, lágy, egyúttal összeszedett kíséretet ad. Cho billentése tiszta, kiemelkedik a chopini zene melankolikus parlandónak nevezhető sajátosságának szép kivitelezésével. A tiszta billentés érzékeny játékkal párosul. A négy ballada azonban némi csalódást okoz, hiányzik Cho első – a varsói Chopin-versenyen élőben rögzített – előadásainak határozottsága, mellyel együtt a transzparens hangkép intenzív hatása volt. Itt Cho hajlik a elhalkulásra: ez persze alkalmat ad a kontrasztosság érzékeltetésére. Cho azonban ilyenkor kevésbé eredeti. Vitathatatlanul delikát zongorajátékot hallunk, ugyanakkor a balladák valódi megragadásához több őszinteségre és saját átélésre van szükség. *ZB*

**AIDA GARIFULLINA –
 SZOPRÁN**
ORF Szimfonikus Zenekar,
Cornelius Meister
Decca – Universal
 4788305 ●●●●●

Nagy felfedezés. Gyönyörű, minden regiszterben egységes, finoman testes, lágyan mélybe hajló hang, kifogástalan technika. A lemez koncepciója: orosz romantika, különös tekintettel annak orientalista ágára, ennek francia alapvetése (egy Gounod-ária és Delibes Csengettyűáriája), valamint népi gyökerei (egy tatár és egy kozák népdal), végül kései utóhatása (Moszkva melletti éjszakák). Garifullinában megvan Jessye Norman puha lágysága, mely magába fog nyelvet és magasat, szoprán, mely altnak is tűnik, magasra törve nem vékonyodik. Ahogy lenni szokott, e hang remek az orosz repertoárhoz, de nem csak ahhoz. Sőt, francia-olasz vizeken sajátos, de egyáltalán nem kifejezetten oroszos. Nomen est omen: remek Aida lenne, épp Norman-szerű (akivel élő felvétel van csak). A domináns lágysághoz erő és konzisztencia társul. *ZB*

DVOŘÁK: TRIÓK
Trio Wanderer
Harmonia Mundi – Karsay
és Társa
 HMC 902248 ●●●●●

A borítón szerény méretű matrica: a Trio Wanderer idén ünnepli 30 éves fennállását. A három alapító tagból – valamennyien a párizsi Conservatoire korábbi növendékei – ketten még ma is közreműködői az együttesnek,

csupán a hegedős posztján volt váltás még 1995-ben. Az elmúlt negyedszázadban lemezre vették csaknem a teljes zongorás trió-irodalmat, köztük olyan ritkaságokat is, mint Copland, Chausson vagy Arenszkij művei. Legújabb lemezükön Dvořák két utolsó zongorahármasát rögzítették; köztük a „Dumky” becenévre hallgató, töretlenül népszerű e-mollt, valamint a jóval ritkábban hallható, mégis figyelemre érdemes f-mollt. Elegáns, hangulatos, jó ízléssel megragadott előadásokat hallani, a Wanderer leginkább a zene természetes hullámszámát követve muzsikál. Választékos modorban, ugyanakkor erőlködés nélkül, s mégis kellő energiával. *BM*

R. STRAUSS:
ALPESI SZIMFÓNIA
Kent Nagano
Farao Classics – Mevex
 108091 ●●●●○

Kent Nagano és a Götteborgi Szimfonikusok együttműködésének kezdetei az 1990-es évek elejére nyúlnak vissza, állandó vendégkarmesterként azonban csak 2013 óta tevékenykedik Nagano Svédországban. Így közös munkájuk első hanglemeze megjelenése ez a korong, melyet a tervek szerint továbbiak követnek majd. A zenekar műsorán eddig meglehetősen ritkán szerepeltek Richard Strauss nagyszabású szimfonikus művei, ezért nem csoda, ha az együttes kissé idegenül mozog ebben a burjánzó, sűrű és dagályos zenei légkörben. Nagano – aki persze maga sem született Strauss-dirigensként vívta ki a világhírt – nagyvonalúan, sőt türelmesen, mondhatni, kényelmesen, neutrálisan dirigál. Semmi rendkívülit nem ígér, viszont „üzembiztosan” hozza a szélesen hömpölygő straussi hangfolyamokat, melyben a szolgálatkész götteborgiai lelkesen követik őt. *BM*

SIMON GÉZA GÁBOR:
A ZENETUDOMÁNY MOSTOHA-
GYERMEKE
A JAZZ HATÁSA
MAGYARORSZÁGON 1920–1950
Magyar Művészeti Akadémia,
Budapest, 2016.
214 oldal, CD melléklettel

Az elmúlt év végén jelent meg Simon Géza Gábor 38. kötete. Az idén hetvenedik életévét betöltő szerző (közeli ismerőseinek csak SGG) a magyar jazz megszállott kutatója, aki saját bevallása szerint 17 éves kora óta hangyaszorgalommal gyűjt minden, a műfajjal kapcsolatos tárgyat. Legyen az lemez és/vagy más hanghordozó, könyv, kotta, plakát, kézirat stb. A bő fél évszázad alatt megszámlálhatatlan előadást tartott idehaza és külföldön, cikkeket írt, rádióműsorokat szerkesztett, koncerteket és jazzkutatási táborokat szervezett, lemezeket adott ki. Megalakította a Magyar Jazzkutatási Társaságot és létrehozta a Jazz Oktatási és Kutatási Alapítványt. És amint a bevezető mondatból kiderül, könyveket írt, szerkesztett. Munkássága során tett jó néhány meglepő felfedezést, egyes kijelentései időnként szinte sokkolták a jazz-társadalmat. Nem fogadta el azok nézetét, akik a magyar jazzt a Dália-korszaktól datálták. Sokan támadták, mások mellé álltak.

E hosszú felvezetés után a könyvre térek. A jazzkutatás – amint a könyv címe is hirdeti – valóban a zenetudomány mostohagyermek hazánkban. Ennek „megfejtése” nem céloz ebben az írásban. Legyen ez a könyv első lépés a be- vagy elfogadás irányában. A 214 oldalas, keményfedelű kötet nem kevesebbre vállalkozik, amint azt alcíme elárulja: a hazai jazz hatásának és hátterének három évtizedét mutatja be. Nem csupán magára a jazzre – koncertek, zenekarok, szólolisták bemutatása, hanglemezek – fókuszál, hanem a társzművészetekben való feltűnését, megjelenését is bemutatja. Ezeket a következő fejezetekben tárgyalja: A jazz hatása a magyar nyelvű irodalomra, Jazz és képzőművészet Magyarországon, Film és jazz, filmjazz. Az irodalommal kapcsolatos rész a legterjedelmesebb. Ebben a részben található sok kuriózumot az olvasó. Valószínűleg sokakat meglep, hogy Karinthy Frigyes, a szocializmus éveiben indexen lévő Herczegh Ferenc, az újra felfedezett Márai Sándor, Móricz Zsigmond vagy a műveivel ismét reneszánszát élő Rejtő Jenő egyes írásaiban is megjelenik a jazz. A jórészt ismeretlen szerzők neveit nem is sorolom. Mindezt korabeli idézetekkel, a korabeli írásmód szerint közli a szerző.

A képzőművészettel foglalkozó részt 32 oldalon színes kotta- és könyvborítók, gramofonlemez címkék színes reprodukciói vezetik fel. Az alkotók között megtalálható az a Scheiber Hugó, akinek festményei manapság a képauciókon nagyon keresettek és magas áron találhatnak gazdára, valamint Vogel Eric, a híres jelmeztervező is. A rokon művészeti ágak közül

az építészetről (!) és a fényképezésről is szó esik. A jazz filmbeli megjelenésével csupán három és fél oldal foglalkozik. Ez érthető is, mert a téma feltárása és kutatása még folyamatban van.

A főcsapás iránya természetesen maga a jazz és művelőinek bemutatása az adott korban. Különösen izgalmas, helyenként talán megnevettető miként vélekedtek a kortársak a „mi a jazz?” kérdésben. (Bár tegyük a szívünkre a kezünket: ma sincs kőbe vésett definíciója a műfajnak, ami ráadásul fejlődik, gyarapszik.) Az 1920-as évektől több külföldi jazzband vendégszerepelt a fővárosban a Zeneakadémián, a Vigadóban és a nagyobb vidéki városokban. A Magyar Rádió már a kezdetektől élő jazz-közvetítésekkel szolgált a hallgatóinak. A jazz leghitelesebb megőrkítési formája a hangfelvétel, akkoriban a korlátozott időterjedelmű gramofonlemez volt. Ebben a témában Simon már korábban írt könyvet, itt most a szoros terjedelemben képest elég részletes leírást ad. Ugyancsak meglepő, hogy már 1926-ban jazziskolát alapítottak Budapesten, amelyet még más is követett.

A zenészek, zenekarok életéhez szorosan hozzátartozik a turnézás. Érdekes nyomon követni, merre jártak a mi jazzistáink és kik jöttek el hazánkba. Az első magyar jazzsztárok közül hatot – Beamer Jenő, Chappy, Fényes Kató, dr. Holéczy Ákos, Martiny Lajos és Tabányi Mihály – mutat be a szerző, valamint az eső magyar rádiós jazz-szerkesztőt, Pál Sándort. Egy szakkönyv elengedhetetlen része a név- és címmutató, a diszkográfia és a bibliográfia, ami áttekinthető formában megtalálható a kötet végén. Zenéről olvasni önmagában is szórakoztató, de legjobb, ha az adott témához megszólal a vonatkozó zene. A könyvhöz egy 21 számot tartalmazó CD-t mellékeltek, amely ritka hangfelvételeket tartalmaz magyar, osztrák és német gramofonlemez gyűjteményekből. A hangrestaurálást a gitáros Szabó Sándor végezte. A könyv szaklektora Binder Károly zongoraművész-zeneszerző, a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem jazz tanszékének vezetője.

A kötet véleményem szerint Simon Géza Gábor eddigi legjobb alkotása. Igyekezett eleget markolni és azt kellően megfogni. A rendelkezésre álló terjedelmet jól használta ki, a kötet olvasható. A már említett 32 oldalnyi reprodukció mellett a szövegben további képek egészítik ki a mondanivalót. A korai magyar jazz témáján elmélyedni kívánóknak megfelelő alapot, iránymutatást ad.

Nemes Nagy Péter

**DRESCH MIHÁLY/CHRIS POTTER
ZEA**

A felvétel ugyan a Müpában 2012 nyarán tartott felejthetetlen koncerten készült, de természetesen igazi Dresch-opusz, annak minden szépségével és összetéveszthetetlen egyediségével. A kvartett produkcióját tovább emeli egy másik szaxofonkolosszus, az amerikai Chris Potter vendégszereplése, aki nem csupán „sztárvendég”, de egyben bensőséges barátság és lelki rokonság is fűzi Misihez. Mindannyiunk kedves Misije, hatvanon túl is következetesen képviseli azt a dallam- és hangzásvilágot, amely a magyar népzenei kultúrából vezethető le. Az pedig külön meglepő, hogy Chris Potter milyen magas színvonalon sajátította el a magyar népzenei frazírozást, nem utolsósorban Dresch Misi segítségével. A két fúvós közötti teljes harmónia már az indító számban – Ed Blackwell Togo-jában – tetten érhető, de még inkább elmondható ez a kalotaszegi ihletésű, sodró lendületű Legényesről, vagy az Amott legel... és a Hazafelé című balladáról. Az impozáns hangszerzenál a legváltozatosabb párosításban szerepel: Dresch a tenor- és szoprán-szaxofon mellett természetesen a fuhunon is brillíroz, míg Potter a tenor mellett a viszonylag ritkán használt, de annál élvezetesebb basszusklarinét játékával büvöli a hallgatót. Két Potter szerzemény – a címadó Zea és a Free –, valamint az említett Togo mellett minden más darab Dresch-kompozíció. Lukács Miklós is káprázatos muzsikos, olyan érzélemmel és kreativitással játszik ezen a hangszereken, amire nincs példa a műfajban. Nem véletlen, hogy ma már egyenrangú partnere Charles Lloydnak, vagy Eric Harlandnak is. Virtuóz hangszerszólói nagyban járulnak hozzá az együttes sajátos koloritjához. A ritmustandemben itt még az időközben külföldre távozott Hock Ernő bőgőzik, és az évtizedek óta stabil Baló István dobol.

Márton Attila

BMC Records – MG Records
BMC CD 235

**BINDER QUARTET:
NEVERGREENS**

Ezen a lemezen minden olyan, amelyet egy jazzkedvelő csak kívánhat magának. Ezek közül a tulajdonások közül természetesen nem hiányozhat a meglepetés sem, amit ezúttal nem a felállás nyújt, hanem a repertoár. Binder Károly talán a Kontinentspiel óta sem szólistaként, sem zenekarvezetőként nem készített standard-lemezt, bár természetesen ráadás-számban, alkalmi vagy állandó duókban hallhattunk tőle ilyeneket. Persze arról se felejtkezzünk el, hogy Binder, aki 17 éve vezeti a Zeneakadémia Jazz tanszékét, ezeket az örökzöldeket, a jazzmuzsikus mindennapi kenyérét naponta oktatja. Negyedik éve működő kvartettje két volt tanszéki hallgatóval (Fonay Tibor – bőgő, Benkó Ákos – dob) és Borbély Mihállyal, zenei fivérével letér a járt útról, és ebbe nyilván belejátszott, hogy Borbély saját együttesével jelentős sikereket ért el hasonló szellemű feldolgozás-lemezekkel. A meglepetés a standardek felfogásában bontakozik igazán, azt persze nem lehet meglepőnek minősíteni, hogy egy erős etno-zenei réteg rakódik rá a mainstreamre, ezek főleg ritmikai és harmonizálási megoldásokban érhető tetten. Igazi Binder lemeze vall például a Green Dolphin... vagy az Autumn Leaves hangulatának, harmóniáinak dekonstrukciója, ahogy rá jellemző a perkusszív is. Meg ahogy a kvartett tágas, a dekonstrukciót előkészítő bevezetővel, majd éles ritmusokkal, szűkített harmóniákkal teszi teljesen sajátjává a témákat. Az A-traint egy boogie-woogie mozdonnal húzzák meg, a Body and Soul egy esztám röntgensugaraival világítják át, Monkot kicsivel jobban tisztelik, szekundokkal mutatják meg a híres témáját, a búcsúzó Bye-Bye Blackbird igencsak (nyolcadokban) szedi a lábait. Binder tanár úr kvartettjével megmutatja: hogyan kell a standardeket eredetiséget és önazonosságot mutatón előadni.

Zipernovszky Kornél

Binder Music Manufactory
BMM 201604103515168

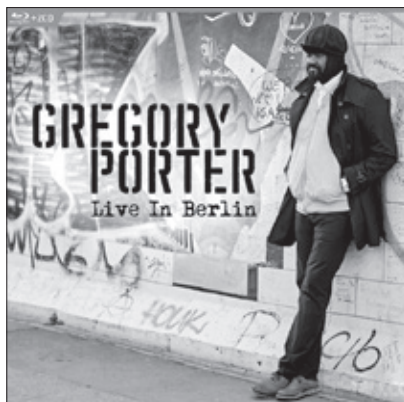
**OLÁH DEZSŐ TRIÓ: REFLECTIONS OF
BÉLA BARTÓK'S SIX ROMANIAN DANCES**

Bartók felszabadult. Mármost a szerzői jogi védelem alól. Művei megkötöttségek nélkül hozzáférhetők, előadhatók, adaptálhatók. A szabadság a jazzben is nagy mozgásokat indíthat el. Magyarországon legelőbb és legeredetibb módon Szabados György közlélt a bartóki világhoz, újabban további muzsikuskok, így Lukács Miklós, Párniczky András, Babos Gyula, Juhász Gábor is jelentkeztek Bartókhoz kapcsolódó feldolgozásokkal, szerzeményekkel. Kodály-projektje után nagy zeneszerzőnkhoz fordult Oláh Dezső zongorista is, akit a Román népi táncok ihlettek meg. Bartók saját gyűjtéséből 1915-ben formálta kompozíciójává a hat kis darabot, amelyből 1925-ben Székely Zoltán készített hegedű-zongora átíratot. A világszerte kedvelt és játszott mű önálló egységekből áll: Bottánc, „Öves” körtánc, Topogó, Bucsumi tánc, Román polka, Aprózó. Oláh Dezső triójával nem az eredeti mű jazzes interpretációjára, hanem a témák, zenei karakterek, jellegzetes harmóniák, táncos ritmusok által kiváltott gondolatok, képzetek, érzelmek kifejtésére vállalkozott. Saját módján, a jazz nyelvén. Így született az eredetileg öt-hat perces darabból 37 perces CD, amely már a bevezetőben jelzi az önálló megközelítés szándékát: a Bottánc dallama a zongora parlando, szemlélődő, a harmóniákat izlelő-kibontó, érintőleges felvezetésében szólal meg, hogy aztán a kiváló társak, Oláh Péter bőgős és Pecek Lakatos András ütőhangszeres belépésével adekvát, improvizatív jazz-muzsikává lényegüljön át. Az értelmezés-továbbgondolás igénye a Topogó lefogott húrú zongorahangjaiban és lüktető ritmikájában épp úgy megnyilvánul, mint a záró darab New Orleans-i ritmusaiban és Thelonious Monk diszsonáns témáját idéző akkordjaiban. Bartók szelleméhez méltó, fel-emelő, magyar-cigány jazz-zene.

Turi Gábor

Kortárs
ISRC HU-AFZ – 16-00001

**GREGORY PORTER:
LIVE IN BERLIN (DVD)**

Napjaink legnagyobb fekete énekes is eljutott a Berlieni Filharmónia modern épületébe, ahol elődök koncertjeit vették lemezre, mint Miles Davis vagy Dave Pike. Gregory Porter pályája későn indult, így üstökösként felívelő karriert mondhat magáénak – négy kitűnő albummal és egy Grammy-díjjal a háta mögött. A tavaly májusban adott nagyszerű koncert bátran felfogható az elmúlt hat év összegzéséként, hiszen az említett stúdiófelvételek repertoárjából származó 16 dal hangzik el a kétórás előadásban. A bársonyos, mégis érces hangú énekes-dalszerzőnek nincs szüksége „hozott anyagra”, albumain is legfeljebb egy-egy jazz-, vagy pop-standardet találunk. Ezúttal is mindössze Nat Adderley Work Songja képviseli a klasszikus jazzt, a Papa Was A Rolling Stone pedig a pop-songbookot, az összes többi saját szerzemény. Voltaképpen azt adja elő, amit az európai közönség – lemezeinek ismeretében – joggal elvárhat tőle. Egymás után sorjáznak híres, olykor a lemezek címadó dalai, mint a Be Good, a Liquid Spirit, a Take Me to the Alley, a Water című debüt-albumán hallható 1960 What?, vagy a Harlembe vezető útját felidéző On My Way to Harlem. És végre scattelni is hallhatjuk a croonert – ízlésesen, manírok nélkül. Porter művészsége igazi fekete zene: a soul, a blues, a gospel és a jazz sokszínűségét találjuk meg előadásában. Természetesen ezen a koncertjén is hűséges sideman-jei kísérték: Chip Crawford zongorista, Jammal Nichols bőgős és Emanuel Harrold dobos. (Ugyanazzal a felállással lépett fel két hónappal később a Veszprémfestén is.) Külön figyelmet érdemelnek a tenorszaxofonos Tivon Pennicott remek szólói. Magam is megrögzött CD-gyűjtő vagyok, mégis el kell ismerni, hogy képpel együtt még nagyobb élmény a produkció.

Márton Áttila

Eagle Rock – Universal
EREDV 1263

CHRIS THILE & BRAD MEHLDAU

A mandolin és a zongora éppoly szokatlan párosítás, mint együtt a bluegrass és a jazz. Ki gondolná tehát, hogy a két hangszer és műfaj találkoztatása működhet? Pedig nagyszerűen működik, legalábbis két olyan kiváló művész kezei között, mint Chris Thile és Brad Mehldau. A különbözőség gyönyörködtet. Brad Mehldau az egyik elsőszámú jazz zongorista a világon, Chris Thile pedig a progresszív bluegrass élőlovasa, aki mandolinon játszik és énekel. Kettejük stílusa egyvívásának éppen nem mondható, és nyilván éppen ezért izgalmas számukra a duóban zenélés. Valóban érdekes ez a felállás! Mehldaura egyébként is jellemzőek az intenzív, kicsit provokatív páros kollaborációk, gondoljunk csak Joshua Redman-nel vagy Mark Guiliana-val közös produkcióira! Ezekhez hasonlóan formabontó a Thile-lal közös formáció is, akivel 2011-ben és 2013-ban léptek fel párszor együtt, most megjelent lemezüket pedig 2015-ben rögzítették egy nagy sikerű New York-i koncertjük után. A különlegesség gyönyörködtet. A dupla albumon saját szerzemények, örökzöldek, Bob Dylan, Joni Mitchell és Fiona Apple feldolgozások hallhatóak. A régi amerikai gyökerekre és a jelenkor zenéjére tekeredik ez a változatos összeállítás, könnyed és humoros, sőt kissé talán szatirikus is. A jazz és bluegrass mellett a palettán helyet kap a country, a blues, a ragtime és a kortárs folk. Mindebből egy érzékeny, középtempós, mesélős, néhol kicsit melankolikus hangulat szintetizálódik, melyet a két zenész egyformán kifinomult muzikalitása teremt meg. Chris Thile tenorból időnként falstobba váltó énekhanga excentrikusnak hat, mandolinjátéka viszont érzelmes és éppoly részletgazdag, mint Mehldau zongora hangzása. A kettő egymásra válaszolva mélyíti el a témák törekény kifejeződését.

Laczkó Krisztián

Nonesuch – Magneoton
7559794099

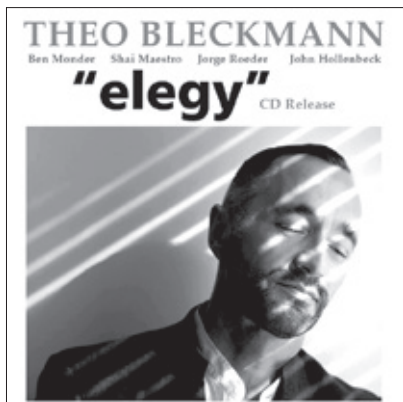
**MILES DAVIS QUINTET:
FREEDOM JAZZ DANCE**

Az utóbbi években nemcsak a kiemelkedő zenészek jubileumát, de olykor még a jazztörténeti fontosságú lemezek megjelenésének kerek évfordulóit ünneplő diszkiadásokkal is találkozhattunk. A CD-technika lehetővé tette az első kiadásnál maradt trackek és/vagy az alternative take"-ek közreadását is. Ez a három korong a legendás Davis Quintet Miles Smiles albumának 50. évfordulójára emlékeztet minket. Természetesen az eredeti lemez minden darabja felkerült a gyűjteményes kiadásra is (köztük Wayne Shorter olyan klasszikus kompozíciói, mint a Footprints és az Orbits, vagy a címadó Freedom Jazz Dance, Eddie Harris híres szerzeménye), valamint a Nefertiti című albumról kettő és a Water Babies-ről egy. Az említett három albumon található kilenc végleges „master take”-hez csatlakoztatva nem kevesebb, mint további tíz próbafelvételt is megismerhetünk. Ezek gyakran olyan 15-20 perces nekifutások, amelyek akár lemezre is kerülhetek volna, ha a rendkívül igényes Mester jellegzetes rekedt hangján le nem állítja a felvételt.

Teo Macero producer érdeme, hogy a Davis-sessiók esetében mindent rögzítettek, ez tette lehetővé, hogy a mai hallgató betekintést nyerhessen az alkotás folyamatába. Az együttes a műfaj legkiemelkedőbb kombói között is csúcs volt: a két fúvós géniusz, Davis és Shorter mellett Herbie Hancock ült a zongoránál, Ron Carter és Tony Williams pedig minden időnk egyik legjobb ritmus-tandemje volt. Az a négy év, amíg ez a formáció fennállt, Davis pályájának kiemelkedő szakasza, amikor is izgalmas utat tett meg a spontaneitás, a kontrollált zenei szabadság felé. Társait is az adott harmóniai váz fellátására ösztönözte, a dobostól pedig kifejezetten a swinges ritmus elfedését kérte.

Márton Áttila

Columbia/Legacy – Sony Music
8898535732

**THEO BLECKMANN:
ELEGY**

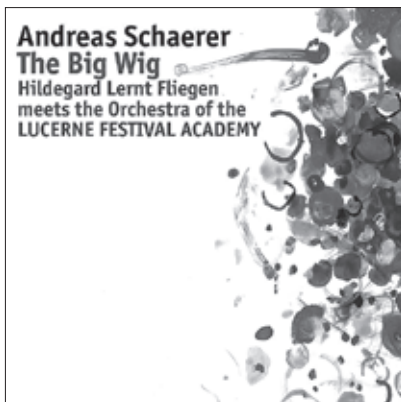

Theo Bleckmann, a dortmundi születésű, de főként angolul éneklő jazzművész a nyugtalanítóan besorolhatatlan előadók egyike, aki gyakran mutatja magát inkább kortárszenei jelenségnek. Tevékenysége annyira sokrétű, hogy egy rövid lemezismertetőben lehetetlen áttekinteni. Csak egyetlen példa: Dutch Schultz gengszter szerepét alakította Eric Salzman *The True Last Words of Dutch Schultz* című operájában. Ha meglepetéssel szolgál e kiadvány, hát azzal, hogy 2017-ig kellett várni Bleckmann első saját ECM-lemezére. Korábban is találkozhattunk vele a kiadó kínálatában, de csak sidemanként Julia Hülsmannnál, illetve Meredith Monk két albumán.

Bleckmann ECM-lemeze – a kiadó esztétikájával teljes összhangban – nem a zenekartagok virtuozitásával hivalkodó harsány akció, hanem finom lépésekkel haladó, ambient hangulatokat árasztó rövidebb darabok sora. Kivétel a lírai *Take My Life*, ahol Ben Monder gitárosnak jut egy kis szólószerep. A bőgős Chris Tordini kiemelkedő Cortège-t vagy a Shai Maestro pianistára épülő *Semblance*-t akár etűdnek is nevezhetnénk. Ellenpontjuk a viszonylag hosszabb *The Mission*, tágasabb, rubatós középrésszel, ahol az énekes sok mindent megmutat halálugrásszerű hangmagasság-váltásaiból. Bleckmann csak ritkán énekel szöveget, de amikor igen, tisztán és vibratómentesen intonál, mint a lemez egyetlen feldolgozásának számító Stephen Sondheim-átiratban. Különös, hogy a tizenegy Bleckmann-szerzeményben csupán három szöveges darab akad egy énekes vezette együttes lemezén. A zenekarvezető legtöbbször hangszerként kezeli az énekhangot, és instrumentális kvintetté alakítja együttesét, máskor pedig annyira feloldja vagy elrejti az énekhangot a zenében, mintha ott se lenne.

Máté J. György

ECM Records – Hangvető
ECM 479 1717

**ANDREAS SCHAEFER:
THE BIG WIG**

A berni hangköltő/zeneszerző/énekművész ismét dekonstruktív szextettjével, a Hildegard Lernt Fliegen lendült akcióba, ezúttal élőben. Valójában három nagyzenekar dolgozik össze az itt hallható zenében: a hatosfogat, melynek három fúvósa pillanatok alatt tud big band-hangulatot teremteni; az együttest támogató szintén svájci szimfonikus zenekar, angol nevükön: Orchestra of the Lucerne Festival Academy; egy, még Pierre Boulez alapította, hatvan fős, fiatal zenészekből álló konglomerátum, valamint Andreas Schaefer énekes, aki egymaga képes hangszerek sorát imitálni a trombitától a beatboxig, illetve énekstílusok tucatját megjeleníteni. Az elhangzó hat Schaefer-szerzeményt a 2015-ös Lucerne-i Fesztiválon adta elő az énekes közel hetven emberből álló csapata. Régebbi lemezekről ismert számokat is találunk a repertoárban, de természetesen nem hiányoznak az új darabok sem, melyek azonban a korábbinál rockosabb patterneket kínálnak. Jon Anderson és David Bowie tonális világa találkozik bennük a dekonstruktív előadóéval. Aki eddig még nem hallotta Schaefer énekelni, ebből a hatalmas erőket megmozgató produkciójából is azonnal érteni fogja, miért kapott 2015-ben ECHO-jazzdíjat mint „az év legjobb nemzetközi férfienekese”. A tágas zenei térben marad elég hely a zenekar fúvós szólistáinak is, hogy megcsillogtassák tudásukat: Andreas Tschopp harsonás a *Preludium*ban, egy új számban áll a lucerne-i zenekar rezeseinek élére, Matthias Wenger altzaxofonos a *Zeus*ben remekel, míg Benedikt Reising baritonos a *Wig Alert* című kompozícióban jut főszerephez, vállvetve a fesztiválzenekar hat ütőseivel. A kiadvány egy nagyszerűen filmezett koncert-DVD-t is tartalmaz a valószínűleg megismételhetetlen svájci előadásról.

Máté J. György

ACT – Hangvető
ACT 9824

**HANS LÜDEMANN'S ROOMS
BLAU KREISE**

Sajnálatos, hogy egy ilyen színvonalas kiadvány brosúrája mára magyarul nem, csupán három világnyelven tartalmaz fontos információkat az előadóról és a repertoárról. Még akkor is szomorú, ha a kiadót (BMC Records) leszámítva nincs közvetlen magyar vonatkozása a lemeznek, mert ez jól mutatja, hogy mennyire tarthat érdeklődésre számot itthon Hans Lüdemann új albuma, a *Blau Kreise*. Pedig ha közvetve is, de van magyar kötődés, hiszen a trió kiváló bőgőse az a Sebastien Boisseau, akit jól ismerhetünk Gadó Gábor zenekarából. A boszniai származású, Németországban élő Dejan Terzic dobos pedig – amellett, hogy Tony Lakatossal is játszik – számos alkalommal lépett már fel nálunk. A CD-n található kompozíciók Ornette Coleman *Humpty Dumpty*-ját és egy Terzic-számot leszámítva a zenekarvezető kreativitását dicsérik. Ez egy hamisítatlan európai kortárs improvizatív lemez. Nemcsak azért, mert három különböző származású és hátterű európai zenész emeli egymást igen magas szintre, hanem mert abszolút tükrözi azt az ideát, amit olyan meghatározó kiadók, mint az ECM és az ENJA mára kialakítottak. Tökéletesen birtokában kell lenni a modern kamara-jazz nyelvnek, ismerni kell az európai kortárs klasszikus zenét valamint a népzene elemeit. Előbbi kettő a zenekarvezető párhuzamosan végzett klasszikus és jazz tanulmányaiból, majd pályájából természetesen fakad. Utóbbi pedig leginkább a páratlan ritmusok és a virtuális piano használatában jelenik meg, ami lehetővé teszi Lüdemann számára hamisnak tűnő, mikrotonális hangok megszólaltatását ebben a kitűnő anyagban. Mindezek alapján szerkesztőségünk reméli, hogy a magyar nyelvű kísérőfüzet hiányáért hamarosan budapesti koncert kárpótolhat minket.

Párniczky András

BMC Records – MG Records
BMC CD 243

**PÁTKAI ROZINA:
PARAÍSO NA TERRA**

Tom-Tom Records

TTC D 249

A Földi paradicsom minden bizonynyal valóban édenkert lesz a magyar bossa nova-barátoknak, mert Pátikai Rozina selyemmel bélelt hangján autentikus brazil dalokat énekel, de nem a „könnyű” utat választja, vagyis zömében nem brazil szerzők számaikat tolmácsolja, hanem saját és együttese tagjai által írt darabokat ad elő az „új módi” kíváncsiak szerint: komplex harmóniákkal, jazzes passzázssokkal, a lebegő-ringó, alkalmasint 5/4-es tempó fölé varázsolt finom és kidolgozott megoldásokkal. De az énekesnő, aki már külföldön is megmutathatta tudását, nem elégszik meg ennyivel: két számban például cimbalmot alkalmaz, s talán még a hangszert kezelő Lukács Miklós is meglepődött, milyen problémamentesen illeszthető a trapézalakú magyar húros hangszer a brazil zenei világba. Ismét egy magyar jazzlemez, melyet a világ minden táján értenének és szeretnének.

MJGy

**DUDÁS LAJOS:
SOME GREAT SONGS VOL. 2**

JazzSick Records

JS 5106

Dudás Lajos klarinétost experimentális lemezeiről ismerjük elsősorban: virtuóz technikáját leggyakrabban kísérletekre, az atonális kamarajazzre is fogékony közönségnek tartogatója. Húsz évvel ezelőtt azonban kivéteelt tett, és Some Great Songs

címmel készített egy standardekből álló albumot. Idén, hetvenöt évesen, miután már két ragyogó lemezzel (Brückenschlag, Radio Days) előrukkolt, ismét visszatért a régiekhez. Dudás nem örököződek gyűjteményét kínálja, hanem olyan klasszikus darabokat (Goodbye Pork Pie Hat, Take 5 stb.) szolgált meg, amelyekben kihívást érez. Biztos érzékkel ír át ritmikát, tempót, harmóniákat, ahogy a korábbi lemezen is. Amit tesz, igazi zenei alázat: izgalmas interpretációival megeleveníti az ismert témákat, Mingust és Desmondot tiszteli meg azzal, hogy nem a sekélyes feldolgozók útját járja.

MJGy

**KNUTDUT MEN:
DUNNO**

BMC Records – MG Records

BMC CD 236

Ágoston Béla két éve létező zenekara nem egy, a vikingek oldalán harcoló, azóta eltűnt északi népről kapta a nevét. Érdekes visszafelé olvasni a Knutdut Men kifejezést, és Ágostonék agnoszticizmusa rögtön megvilágosodik. A fonetikus átírás cím szintén a tudás korlátait sugallja és szellemi elkötelezetlenséget jelent be. Az együttesben Murányi Ákos altzaxofonozik, Pengő Csaba bőgőzik és Hárshegyi Péter dobol. A zongora nélküli kvartett az itt csak tenoron játszó zenekarvezető témait adja elő rövid improvizatív betétekkel. A részben avantgárd kompozíciók a különböző minőségeket egyforma kifejezőerővel egymás mellé állító posztmodern darabokká állnak össze. A Yorubácsi című számban például mintha egy kissé groteszk afro-kubai hangulat fogalmazódna meg. A Knutdut Men egyik őst alighanem Ornette Coleman 1960-as évek végi kvartettjében kereshetjük.

MJGy

**BUDAPEST JAZZ
ORCHESTRA:
AKI AUTÓN JÁRNÍ ÓHAJT**

BJO Records

BJO 0004

Már szinte közhely, hogy a Kis Magyar Daloskönyv melódiai teljesen egyenértékűek a Great American Songbook darabjaival, Fényes Szabolcs vagy Eisemann Mihály slágerei sem rosszabbak, mint Richard Rodgers vagy Jerome Kern dallamai. Ha pedig a feldolgozás olyan színvonalon történik, mint azt a BJO teszi, akkor az eredmény vitathatatlanul meggyőző. A tíz dal közül három éppen amerikai standard, ami úgy simul bele a repertoárba, mintha a Duna partján született volna. A négy énekes (Fehér Adrienn, Urbán Orsolya, Mujahid Zoltán és Farkas Gábor Gábor) valamint a Kollmann Gábor vezette nagyzenekar a swingkorszak fényes pillanatait idézi. A remek hangszerelések Csejtei Ákost és Zakar Zoltánt dicsérik. És hogy ez a muzsika nemcsak retró, de kortárs is lehet, a zenekar bőgőse, Hárs Viktor Budapestem című szerzeményével bizonyítja.

MA

**BUDAPEST JAZZ
ORCHESTRA: AZ UTCA
NAPOS OLDALÁN**

BJO Records

BJO 0005

Már a cím is sejteti, hogy a BJO ezúttal az amerikai standardek világában kalandozik. Tizenhárom közkedvelt sláger Gershwintól Cole Porterig, Harry Warrentól Erroll Garnerig. Fülbemászó dallamok,

tánra ingerlő ritmusok, könnyen megjegyezhető refrének. Kitűnő hangszerelések, fergeteges „big band sound”, s a jól bevált vokál-kvartett. Az már csak a hab a tortán, hogy a dalok mind anyanyelvünkön hangzanak el (olyan „magyarítóktól”, mint Bradányi Iván vagy G. Dénes György), megcáfolva azt a tévhitet, hogy a magyar nyelv nem alkalmas jazz-, rock- vagy popzene vokális tolmácsolására. Azt pedig, hogy mennyire vonzó ez – a műfaj legendás korszakát idéző – stílus a mai közönség számára is, jól mutatja a „projekt” nagy sikere: forró hangulatú koncertjeik a fővárosban és vidéken egyaránt.

MA

**CREATIVE ART TRIO:
GERSHWIN 100**

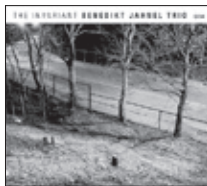
Magánkiadás

BB01

Vukán György két stabil formációjának egyike, a CAT csaknem húsz évvel ezelőtti koncertfelvétele a Gershwin-centenárium alkalmából hangzott el, és tavaly végre sikerült közkinccsé tenni. Ebben oroszlánrésze van a trió egykori bőgősének, az idén 80 éves Berkes Balázsnak, aki fél évszázadon át volt zenész-partnere és barátja a kiváló zongoraművésznek. A nagy amerikai komponista óriási repertoárjából hét gyöngyszem került a korongra, a három egyenrangú muzsikus mesteri tolmácsolásában. Ebben a felállításban a dobszerelésnél Balázs Elemér ül, aki maga is negyedszázadon át játszott a trióban. Már az első perctől feltűnik a hallgatónak, az a rendkívül összecsiszolt játék, ami ezt a három kreatív művészt jellemzi. De még inkább imponáló, hogy játszanak – a szó legnemesebb értelmében. Az egész produkció ma is friss és élvezhető.

MA

**BENEDIKT JAHNEL TRIO:
THE INVARIANT**

ECM Records – Hangvető
571 2837 ●●●●○

A Benedikt Jahnel Trio új lemeze olyan, mint egy elegánsan levezetett tudományos képlet. A számok kicsiszoltak, a témák aprólékosan és intelligensen kidolgozottak. Átgondoltak a szerkezetek és makulátlan a hangzás – minden tökéletesnek tűnik, megfogalmazás és előadás egyaránt. Jahnel maga is bevallja, hogy a matematika iránti szenvedélye kihat a zenéjére. Formulákban és struktúrákban gondolkodik, és ez jól érezhető a szerzeményein. Szélsőséges érzelmekkel nem találkozunk, de a muzsika minden szabályossága ellenére sem válik szenvtelené. Az album a zongorista elmúlt öt évben szerzett legjobb számaiból válogat. Társai, a nagybőgős Antonio Miguel és a dobos Owen Howard nagyon komfortosak ebben a kellemes, melodikus jazz-közegben, és teljes összeszokottságban a maximumot teszik hozzá játékkukkal. *LK*

IRO HAARLA: ANTE LUCEM

ECM Records – Hangvető
ECM 2457 ●●●●○

Kimeríthetetlennek tűnik Észak bőszsaruja. Iro Haarla zongoristazenészerező tamperei, muzsikustársai oslóiak, igazi nemzetközi csapat szövegezteti meg a finn jazz nagyszónyának kompozícióit. Együttműködésük első ECM-kiadványa a Northbound című lemezük volt (2005), amelyet a Vespers (2010),

majd az Ante Lucem (2016) követt. A svéd Norrlands Opera Symphony Orchestra megrendelésére született, szimfonikus zenekarra és jazzkvintetre komponált, négy különálló, de kapcsolódó egységből álló mű hamisítatlan északi hangulatot áraszt. Már a tételek címe utal a zene jellegére: „Songbird Chapel, Preserving the Winter, ... and the Darkness has not overcome it... Ante Lucem – Before Dawn...” A 15-20 perces, nagy ívű csúcspontokban kiteljesedő, romantikus hangvételű darabok a sötétség és a fény küzdelmét, a megpróbáltatások árán elért békés lelkiállapotot festik le drámai erővel. *TQ*

**ASHLEIGH SMITH:
SUNKISSED**

Concord – Karsay és Társa
CJA3878102 ●●●○

A 27 éves afro-amerikai énekes és szépségkirálynő öt évig énekelt háttér vokált a Grammy-díjas Chrisette Michele együttesében, míg nem 2014-ben megnyerte a Sarah Vaughan Nemzetközi Jazzénekes Vetélkedőt és lemezszereződést kapott. Albumát hallgatva az ember rádöbben, mennyire tág fogalomává vált napjainkban a jazz. Ezt az igen kellemes lemezt 40 évvel ezelőtt gondolkodás nélkül kommersz soul albumnak vélte volna az ember, az énekesnő azonban jazznek minősíti, noha az improvizációnak, de még a jazzes hanglejtésnek is vajmi kevés nyomát hallhatjuk. Ugyanakkor a lemez tíz száma közül Ashleigh Smith ötnek a társszerzője, s ezeken leginkább Stevie Wonder hatása érezhető. A nagyrészt szerelmi dal középtempóban és kompetens hangszerezésben. A feldolgozások közül kiemelkedik a Pure Imagination tömör, de gyönyörű a capella változata. *PP*

**MELANOIA & QUATUOR
IXI: RED**

BMC Records – MG Records
BMC CD 238 ●●●●○

A Melanoia kvartett Dejan Terzic dobos német jazzegyüttese; a Quatuor iXi francia vonósnégyes, a zenét jegyző Luzia von Wyl svájci zeneszerző. Találkozásuk eredménye a Ludwigsburgban rögzített CD, amely a BMC nemzetközi vonulatába illeszkedve Magyarországon jelent meg. Jazzmuzsikuskok és klasszikus vonósnégyesek együttműködésére akadnak példák a jazz történetében, itt azonban olyan kvartett veszi ki részét a sokszor a kortárs zene idiómájába illeszkedő kompozíciók megszólaltatásából, amelynek tagjai nemcsak az interpretációban, hanem az improvizációban is járatosak. Ritka képesség ez a zenének azon a térfelén; jelenléte a spontaneitás érzésével és az újszerűség élményével ajándékozza meg a női érzékenységről tanúskodó, férfias energiákat is sugárzó, a kompozíció és az improvizáció inspiratív kölcsönhatását példázó szerzemények hallgatóit. *TQ*

**VIKTORIA TOLSTOY:
MEET ME AT THE MOVIES**

ACT – Hangvető
9827-1 ●●○○○

Az orosz írófejedelem svéd születésű ükunokája az ezredforduló előtt alapozta meg hírnevét jazz-énekesként – olyan márkás közreműködőkkel, mint a néhai Esbjörn Svensson vagy később Ray Brown és McCoy Tyner. Most megjelent albuma a film világból meríti a témákat, jónéhány

olyat is, ami nagyszerű alkalmat adna szellemes átdolgozásra és/vagy rögtönzésre, de erre egyáltalán nem kerül sor. A tagadhatatlanul kellemes hang, az andalító melódiák, a jó ízléssel felújított ritkaságok (Angel, Smile, New World), a kiváló gitáros, Krister Jonsson és a hasonlóképp világszintű bőgős, Mattias Svensson jelenléte sem teszi jazz-albummá ezeket a felvételeket. Ez egymagában még nem lenne baj a mai világban, amikor a jazzfesztiválok is egyre nagyobb poptartalommal bírnak, de az album a maga nemében is kissé unalmas, és nem hagy nyomot az ember fejében. *PP*

**MÍZIA: DO PRIMEIRO FADO
AO ÚLTIMO TANGO**

Parlophone/Warner – Magneoton
9029589154 ●●●●○

A jazzrovatban kakukktójas, de máshová is nehezen lenne beilleszthető a portugál énekesnő, Mísia Best of-albuma. Értéktéremtő és -közvetítő jellege azonban vitathatatlan, ezért nem bánjuk, hogy éppen ez a kiadvány lett tavaszi lapszámunk utolsó recenziójának tárgya. Mísia több mint negyedszázados karrierje során óvatosan, de határozottan megújította a portugál fado három évszázados hagyományát – ötvözve azt más műfajokkal: klasszikus zenével, tangóval, rhythm and bluesal. Az eddigi munkásságát ötvöző dupla CD-től se várjunk tehát stílári egységet; a zenei szövet azonban mindvégig megnyugtatóan színvonalas. Mísia vendégei között éppúgy felbukkan honfitársa, a nagyszerű klasszikus zongoraművész (Maria João Pires), mint a szefárd zsidó zenét játszó Melech Mechaya zenekar vagy a rockszcéna egyik ikonja, Iggy Pop. *ReA*

BUDAPESTI ZENEMŰBOLTOK

- Fonó Budai Zeneház – 1116 Budapest, Sztregova utca 3.
- Írók Boltja – 1061 Budapest, Andrássy út 45.
- Kodály Zoltán Zeneműbolt – 1053 Budapest, Múzeum krt. 21.
- Művészetek Palotája / Rózsavölgyi CD Bolt – 1095 Budapest, Komor Marcell utca 1.
- Rózsavölgyi és Társa Zeneműbolt – 1052 Budapest, Szervita tér 5.

LAPKER – BUDAPEST

- Inmedio – 1033 Budapest, Flórián tér üzletközpont
- Inmedio – 1052 Budapest, Városház u. 3-5.
- Inmedio – 1052 Budapest, Váci utca 10.
- Relay – 1052 Budapest, Deák téri aluljáró
- Relay – 1053 Budapest, Kálvin tér 1.
- Relay – 1062 Budapest, Nyugati téri aluljáró
- Relay – 1073 Blaha Lujza tér (Erzsébet krt.–Rákóczi út aluljáró)
- Inmedio – 1106 Budapest, Árkád Bevásárlóközpont (Örs vezér tere 25/a)
- Relay – 1122 Budapest, Déli pályaudvar
- Inmedio – 1123 Budapest, MOM Park (Alkotás utca 53.)
- Relay – 1185 Budapest, Liszt Ferenc Nemzetközi Repülőtér, Sky Court tranzit

LAPKER – VIDÉK

- Inmedio – 3300 Eger, Széchenyi út 20.
- Inmedio – 3527 Miskolc, Auchan (József Attila út 87.)
- Inmedio – 3980 Sátoraljajuhely, Rákóczi út 10.

- Inmedio – 6000 Kecskemét, Malom Központ (Korona utca 2.)
- Inmedio – 6600 Szentés, Apponyi tér
- Inmedio – 6722 Szeged, Dugonics tér 1. (a Kárász utcánál)
- Inmedio – 6724 Szeged, Londoni krt. 3.
- Inmedio – 7622 Pécs, Árkád Bevásárlóközpont (Bajcsy Zsilinszky út 11.)
- Inmedio – 8000 Székesfehérvár, Alba Plaza (Palotai út 1.)
- Inmedio – 8200 Veszprém, Kossuth utca 1.
- Inmedio – 9001 Győr, Baross utca 30.
- Inmedio – 9400 Sopron, Széchenyi tér

**VIDÉKI KÖNYVESBOLTOK,
HANGLEMEZBOLTOK**

- Antikvárium Kft. – 6720 Szeged, Kárász u. 16.
- CD Café – 2000 Szentendre, Alkotmány u. 5.
- Cédrus Könyvkereskedés és Antikvárium – 9400 Sopron, Bunker köz 2.
- Deák Könyvesház – 8800 Nagykanizsa, Deák Ferenc tér 2.
- Hold Antikvárium és Hanglemezbolt – 8000 Székesfehérvár, Vasvári Pál utca 3.
- Könyvpavilon – 6721 Szeged, Bartók Béla tér
- Könyvesbolt és Antikvárium a Babóhoz – 4400 Nyíregyháza, Dózsa György u. 8.
- Rivalda Antikvárium – 9021 Győr, Kazinczy u. 6.
- Roger's – 4024 Debrecen, Batthyány u. 22.
- Unicus Antikvárium – 9400 Sopron, Szt. György u. 14.
- Victor Audio hanglemez- és CD-szaküzlet – 6000 Kecskemét, Vörösmarty u. 6.

Megújult a Gramofon internetes oldala:

www.gramofon.hu

GAZDAG TARTALOM, ÁTTEKINTHETŐ ROVATSRUKTÚRA

- Minden, amit a Gramofon folyóiratról, a Gramofon Könyvekről, a Gramofon-díjkiosztóról és az ICMA díjkiosztóról tudni érdemes
- Hanglemezkritikák és koncertbeszámolók
- A folyóirat tartalmától eltérő, értékes zenei írások
- Cikkarchívum 2011–2015
- Letölthető korábbi lapszámok (PDF)

Gramofon – 1996 óta a klasszikus zene és a jazz szolgálatában

Könyvsorozatunk újdonságairól ajánló lapunk 53. oldalán olvasható.

Korábbi (2001 és 2015 között megjelent) könyveinkről bővebb információ, megrendelés: www.gramofon.hu

Gramofon – 1996 óta a klasszikus zene és a jazz szolgálatában

**concerto
BUDAPEST**

zene szenvedéllyel

1718

**BÉRLETEK
ÁPRILISTÓL
VÁLTHATÓK!**

Keller András
zeneigazgató

www.concertobudapest.hu

EMBERI ERŐFORRÁSOK
MINISZTERIUMA

Társművészeti vetítések az Urániában, 2017.tavaszi

A Metropolitan Opera 2016/2017-es évadjának előadásaiából

Dvořák: **RUSZALKA** | március 5., vasárnap 18:00 | felvételen

Verdi: **TRAVIATA** | március 11., szombat 19:00 | ÉLŐ közvetítés
március 19., vasárnap 18:00 és június 5., hétfő 19:00 | felvételen

Mozart: **IDOMENEO** | március 25., szombat 18:00 | ÉLŐ közvetítés
április 2., vasárnap 18:00 | felvételen

Wagner: **TRISZTÁN ÉS IZOLDA** | április 28., péntek 18:00 | felvételen

Csajkovszkij: **ANYEGIN** | április 22., szombat 19:00 | ÉLŐ közvetítés
április 30., vasárnap 18:00 és május 28., vasárnap 11:00 | felvételen

Strauss: **A RÓZSALOVAG** | május 13., szombat 18:30 | felvételen
május 21., vasárnap 17:30 | felvételen

A Bolsoj Balett 2016/2017-es évadjának repertoárjából

Kortársbalett-est | március 26., vasárnap 17:00 | felvételen

Demuckij: **Korunk hőse** | április 9., vasárnap 17:00 | ÉLŐ közvetítés

Csajkovszkij: **Csipkerózsika** | április 14., péntek 15:00 | felvételen

Szenja Juscsseva
Verdi: Traviata előadásban
© Metropolitan Opera

The Metropolitan Opera
HD LIVE

Nagy európai színházak programjából

Molière: **A mizantróp** | március 12., vasárnap 19:00 és március 28., kedd 19:00
a Comédie-Française előadása felvételen

Shakespeare: **III. Richárd** | március 18., szombat 19:00
az Almeida Színház előadása felvételen

Puskin: **Anyegin** | március 21., kedd 19:00 | a Vahtangov Színház előadása felvételen

Tolsztoj: **Anna Karenina** | április 11., kedd 19:00
a Vahtangov Színház táncelőadása felvételen

Pinter: **Senkiföldje** | április 25., kedd 19:00 | a Wyndham Színház előadása felvételen

Csehov: **Cseresznyéskert** | május 16., kedd 19:00
a Moszkvai Művész Színház előadása felvételen

Sztárkiállítások mozivásznon

Goya – **Hús-vér portrék** | március 12., vasárnap 17:00 és április 15., szombat 11:00

Renoir, a megosztó művész | március 18., szombat 17:00

Vincent Van Gogh – **A látás új módja** | 12 | március 26., vasárnap 15:00

Én, Claude Monet | április 22., szombat 11:00 és május 28., vasárnap 17:00

A modern kert festői: Monet-től Matisse-ig | április 17., hétfő 17:00

Impresszionisták | 6 | június 5., hétfő 15:00

STAGE
RUSSIA
LIVE

National
Theatre
Live

EXHIBITION
ON SCREEN

Claude Monet: The Artist's Garden in Argenteuil

Jegyárak: Metropolitan Opera 4100/3800 Ft,
Bolsoj Balett, Színházi előadások és Exhibition On Screen 3600/3200 Ft.

CIKÁNEK

PANNONIA
ENTERTAINMENT

URÁNIA

WWW.URANIA-NF.HU
facebook.com/UraniaBudapest